

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНА АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТ-ІДЕЇ WORK I
TRAVAIL В АНГЛО- ТА ФРАНКОМОВНИХ ПАРЕМІЯХ**

Виконала	студентка групи ГФ-312м Старенкова Ганна Олегівна
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Керівник	к.філол.н, доц. К. А. Лут

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. о. завідувача кафедри
доц. Н. М. Жукова

«22» грудня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Старенкової Ганни Олегівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: Лінгвокультурна актуалізація концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в англо- та франкомовних пареміях

керівник кваліфікаційної роботи Лут Катерина Анатоліївна, к. філол. н., доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»

затверджені наказом закладу вищої освіти від «14» листопада 2023 р. № 440

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 22 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані кваліфікаційної роботи: теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників (Гаврилова В. В., Дуденко О. В., Кононенко В. І., Приходько А. М., Bierwisch V., Leech G. N., Stubbs M., Wiener N. та ін.), а також суцільна вибірка термінів з досліджуваного матеріалу та лексикографічних джерел.

4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): 1. Поняття концепт-ідеї в сучасній лінгвістиці. 2. Паремійні одиниці на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ та основні критерії розбіжностей/подібності паремійних одиниць в трьох лінгвокультурах; 3. Вживання паремій у різних культурах. 4. Особливості відтворення концепт-ідеї ПРАЦЯ.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Лут К. А., к. філол. н., доцент		
II	Лут К. А., к. філол. н., доцент		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «11» вересня 2023 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2023	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2023	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2023	виконано
4.	Збирання матеріалу	жовтень 2023	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2023	виконано
6.	Підготовка розділу 2	жовтень 2023	виконано
7.	Підготовка вступу	листопад 2023	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2023	виконано
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2023	виконано
10.	Проходження нормоконтролю	грудень 2023	виконано
11.	Рецензування кваліфікаційної роботи	грудень 2023	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2023	виконано

Студентка

Старенкова Г. О.

Керівник кваліфікаційної роботи

Лут К. А.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 129 с., 3 рис., 2 табл., 10 додатків, 99 джерел.

Об'єкт дослідження – паремійні одиниці на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ в українській, англійській та французькій лінгвокультурах.

Мета роботи – дослідити та ідентифікувати основні засоби вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL та культурне забарвлення паремійних одиниць.

Методи дослідження – метод системно-структурного аналізу й синтезу; контекстуальний аналіз; когнітивний аналіз; метод словникових дефініцій; соціолінгвістичні дослідження (дослідження реалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL через лексичний пласт мови трьох лінгвокультур; вивчення мови як культурного явища); лінгвокультурний аналіз; порівняльний аналіз.

В першому розділі кваліфікаційної роботи розглядалося поняття концепт-ідеї як семантичної категорії, паремійна об'єктивація концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, а також методологія дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL. Другий розділ було присвячено дослідженню реалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, розбору лексико-семантичних засобів вербалізації та визначенню паремійних одиниць в українській, англійській та французькій культурах, аналізувалися паремійні одиниці на позначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, а також вплив культурного забарвлення паремій на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах. У висновках узагальнено результати дослідження. В додатках наведено приклади паремій на позначення концепт-ідеї WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ, КОНЦЕПТ, КОНЦЕПТ-ІДЕЯ, КОНЦЕПТОСФЕРА, ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ, ЯДРО, ПЕРИФЕРІЯ, ПАРЕМІЙНІ ОДИНИЦІ, СЕМАНТИКА, СЕМІОТИКА, МЕНТАЛІТЕТ

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТ-ІДЕЇ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	12
1.1. Поняття концепту як семантичної категорії	12
1.2. Лінгвокультурологічна складова вивчення концепт-ідеї	21
1.3. Паремійна об'єктивація концепт-ідеї WORK і TRAVAIL	28
1.4. Методологія дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL	36
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПАРЕМІЙНИХ ОДИНИЦЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В КОНЦЕПТ-ІДЕЇ WORK і TRAVAIL	43
2.1. Лексико-семантичні засоби вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL	43
2.2. Роль та місце концепт-ідеї ПРАЦЯ в українській, англійській та французькій культурах	55
2.3. Зіставний аналіз паремійних одиниць в трьох лінгвокультурах ...	59
2.4. Культурне забарвлення паремій на позначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL	75
ВИСНОВКИ	84
SUMMARY	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	100
Додаток А. Порівняння концепт-ідей WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ ...	100
Додаток Б. Загальні подібності та відмінності концепт-ідей WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах.....	103
Додаток В. Класифікація подібності та відмінностей вираження концепт-ідей WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах ...	104
Додаток Г. Унікальність слів і виразів, пов'язаних з концептом	

ПРАЦЯ.....	105
Додаток Д. Порівняльний аналіз паремій в трьох лінгвокультурах	108
Додаток Е. Розгляд концепту КАР'ЄРА та ДОЗВІЛЛЯ в трьох лінгвокультурах	109
Додаток Є. Аналіз паремійних одиниць з трьох лінгвокультур	110
Додаток Ж. Зіставний аналіз паремійних одиниць досліджуваної концепт-ідеї	114
Додаток З. Тези доповіді на конференції	115
Додаток І. Наукова стаття	121

ВСТУП

Культурна система цінностей впливає на формування конкретних ціннісних орієнтацій та потреб людини, що чітко відображається через мову. Уява грає важливу роль у створенні ціннісних уявлень, які дозволяють нам створювати психологічні моделі об'єктів.

Концепт-ідея WORK і TRAVAIL, яка виражена в мовній картині світу, є лише однією зі складових, яка, зрозуміло, є базовою у системі людських цінностей. Вивчення концептів наразі є актуальною задачею для лінгвокультурології та лінгвокогнітології. Сучасні дослідники проявляють особливий інтерес до аналізу концептів як семантичних категорій, оскільки концепт-ідея має комплексний і декількасторонній характер, що створює додатковий рівень складності.

Основна ідея лінгвокультурного підходу до вивчення концепту полягає у розгляді його як основної складової культури, одного з центральних елементів. Концепти відображають культурне бачення світу, відзеркалюються в етнічній мовній картині світу. Концепт-ідея WORK і TRAVAIL відзначається антропоцентричною сутністю та входить до числа ключових ментальних конструкцій, що структурують та концептуалізують соціокультурну реальність. Цей вид концепту складається з двох компонентів, які демонструють свою яскраву виразність в його рамках.

Концепт-ідея WORK і TRAVAIL має велике значення в культурі та мові, відображаючи важливий аспект людського життя. Лінгвокультурна актуалізація цього концепту відбувається через використання його в різних мовних одиницях, зокрема в пареміях. Англomовні та франкомовні паремії відображають різні аспекти відношення до праці, її цінності та впливу на життя людини. Вони є важливою складовою культурного доробку і впливають на мовленнєву практику та міжкультурні комунікації та віддзеркалюють культурні цінності і погляди на працю в англomовних та франкомовних громадах. Лінгвокультурна актуалізація концепт-ідея WORK і

TRAVAIL через паремії сприяє розумінню культурних нюансів та поглибленому аналізу відношення різних культур до праці.

Вибір теми дослідження кваліфікаційної роботи зумовлений новизною і недостатньою вивченістю даного питання. Існує низка праць, присвячених вивченню концепту В. В. Гаврилова [Гаврилова 2015], О. В. Дуденко [Дуденко 2002], В. І. Кононенко [Кононенко 2006], О. С. Пальчевська [Пальчевська 2006], М. М. Полюжин [Полюжин 2001], А. М. Приходько [Приходько 2006; Приходько 2008; Приходько 2013], Т. В. Радзієвська [Радзієвська 1997], О. О. Хорошун [Хорошун 2010]. Це питання належить до області, яка вимагає глибокого аналізу з метою побудови відповідної наукової основи для обґрунтування **актуальності даної роботи**. У роботі вивчаються лексико-семантичні засоби вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL та проводиться зіставний аналіз паремійних одиниць в українській, англійській та французькій культурах із розглядом культурного забарвлення паремій на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах.

Зв'язок роботи з науковими темами. КвР виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри іноземної філології та перекладу НУ «Запорізька політехніка» № 61111 «Когнітивно-дискурсивна організація текстового простору міжкультурної (кроскультурної) комунікації». Тема роботи затверджена наказом ректора № 440 від 14.11.2023 р.

Об'єктом дослідження є паремійні одиниці на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ в українській, англійській та французькій культурах.

Предметом дослідження є паремійні одиниці, які використовуються для вираження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в лінгвокультурах. Семантичний простір концепту відображає систему уявлень, які мовні спільноти мають про певний аспект реальності. Крім цього, він презентує систематизований сумарний чуттєвий і розумовий досвід мовців, що зберігається в їхній свідомості і пам'яті. Вивчення значень концепту розкриває принципи структурування і категоризації навколишнього світу.

Реконструкція мовної картини світу здійснена через семантичний аналіз лексики, а саме – аналіз концепт-ідеї WORK і TRAVAIL. В семантичному полі концепту закладені ключові принципи мислення представників конкретної культурної спільноти, які є важливими для вивчення культурних відмінностей у сприйнятті світу.

Метою дослідження є виявлення й дослідження основних засобів вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL та паремійних одиниць з їх культурним забарвленням.

Для досягнення вищезгаданої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- ідентифікувати та розглянути поняття концепт-ідеї в сучасній лінгвістиці;
- проаналізувати методологію дослідження концепт-ідеї ПРАЦЯ в українській, англійській та французькій культурах;
- дослідити паремійні одиниці на позначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL та виділити основні критерії розбіжностей/подібності паремійних одиниць в трьох лінгвокультурах;
- виявити як культурне забарвлення впливає на розуміння і вживання паремій у різних культурах та систематизувати отримані результати.

Матеріал дослідження: Binon J. Dictionnaire d'apprentissage du Francis des affaires; Britannica; Cambridge; Chollet I. Les expressions idiomatique; Dictionary of English Language and Culture; Dictionnaire de la langue frangaise; Longman Idioms Dictionary; Англо-український фразеологічний словник; Галицькі приповідки; Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки; Етимологічний словник української мови; Прислів'я та приказки.

Мета, завдання та предмет дослідження обумовили застосування наступних теоретичних **методів**, а саме: *метод системно-структурного аналізу й синтезу* – для систематизації і розкриття складності і взаємозв'язків паремійних одиниць на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ в трьох культурах, що сприяє кращому розумінню, прогнозуванню та оптимізації отриманих результатів; *контекстуальний аналіз* – вивчення вживання контекстуальних

особливостей мовних виразів, що відображають концепт-ідею WORK і TRAVAIL у різних текстах і жанрах; *когнітивний аналіз* – вивчення когнітивних структур, які лежать в основі концепт-ідеї WORK і TRAVAIL та розуміння того, як вони формуються та виражаються в мові; *метод словникових дефініцій* – для дослідження специфіки функціонування та вербалізації паремій в українській, англійській та французькій культурах (дослідження різних мовних ресурсів, таких як словники, тлумачні словники та енциклопедії, для ідентифікації та аналізу лексичних одиниць); *соціолінгвістичні дослідження* (аналіз реалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL через лексичний пласт мови трьох лінгвокультур та вивчення мови як культурного явища), дослідження змін у вживанні мовних виразів, пов'язаних з роботою; *лінгвокультурний аналіз* – дослідження впливу культурних особливостей на розуміння та вираження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в різних мовах та культурах; *порівняльний аналіз* – оцінка способів, якими концепт-ідея WORK і TRAVAIL виражається та сприймається у різних мовах і культурах з метою виявлення схожостей і різниць у сприйнятті та вираженні концепту. Ці методи використовувалися окремо та комбіновано для отримання більш глибокого розуміння ролі та місця концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в досліджуваних культурах.

Поставлені завдання та досягнуті висновки визначають важливість роботи як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Теоретичне значення дослідження проявляється в осмисленні та розкритті ключових аспектів концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в різних мовах та культурах. Вивчення цього концепту відкриває можливість зрозуміти, як відбувається взаємодія між мовою, культурою та сприйняттям праці в різних суспільствах. Дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL допомагає розкрити внутрішній світ кожної культури, її цінності, погляди, мотивацію та сприйняття праці, що сприяє поглибленню знань про взаємозв'язок між мовними засобами і культурними особливостями, а також допомагає виявити

унікальні риси кожної культури в контексті концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, що сприяє спільному розумінню та обміну досвідом між різними культурами.

Практичне значення роботи полягає в ряді важливих аспектів: розуміння різних сприйняття та ціннісних орієнтацій стосовно концепт-ідеї WORK і TRAVAIL у різних культурах; результати дослідження використовуються в навчальних програмах для підвищення культурної освіти студентів для розвитку більш толерантного ставлення до різних культурних відмінностей; вивчення лексичних та семантичних аспектів концепт-ідеї WORK і TRAVAIL допомагає лінгвістам зрозуміти, як ПРАЦЯ відображається у мовах різних культур, а також допомогти розробляти більш точні переклади та тлумачення текстів; вивчення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL служить для розуміння соціокультурні аспекти відношення до праці в різних групах суспільства, що є важливим для розробки певних соціальних програм.

Апробація дослідження. Основні теоретичні положення та результати дослідження було висвітлено на III Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та аспірантів «Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології», 18 листопада 2022. За результатами конференцій було опубліковано тези «Ледарство та працелюбність як основні складові концепт-ідеї ПРАЦЯ та її втілення в трьох лінгвокультурах», а також у 2022 році було надруковано наукову статтю на тему «The Relationship between Language, Culture, and Development of Society».

Структуру кваліфікаційної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (99 позицій) та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТ-ІДЕЇ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Поняття концепту як семантичної категорії

Поширеною в сучасному мовознавстві є тенденція до вивчення концепту як носія культурної інформації. Цей підхід займає важливе місце в психолінгвістиці, лінгвокультурології, лінгвофілософії та лінгвокогнітології. Розгалужені дослідження концепту наведено у працях таких вчених, як О. О. Борисов [Борисов 2005], І. О. Голубовська [Голубовська 2004], В. Іващенко [Іващенко 2007], Ж. Краснобаєва-Чорна [Краснобаєва-Чорна 2006], В. А. Маслова [2007], Е. Розвод [Розвод 2015], М. М. Полюжин [Полюжин 1999; Полюжин 2001; Полюжин 2004], А. М. Приходько [Приходько 2006; Приходько 2008; Приходько 2013], О. О. Селіванова [Селіванова 2008].

На сьогоднішній день було опубліковано значну кількість наукових робіт, присвячених різним аспектам концептології, включаючи тлумачення терміну «концепт». Вивчення концепту є подорожжю у глибини мислення, спробою поділити досвід з пам'яті людини, на базові фрагменти. Саме тому кожен дослідник у цій галузі має власний спосіб визначення концепту.

Концепт – центральний елемент когнітивної структури індивідуальної свідомості, що виражає особисті знання про світ та самого себе в цьому світі. Вивчення концептів і систем концептів є ключовими у когнітивно-дискурсивній лінгвістиці, яка розглядає мову як інструмент пізнання та спілкування, а також вивчає її взаємозв'язок з психологічними, соціальними і культурними аспектами.

Дослідження концептів дозволяє краще розуміти відмінності й подібності між культурами та сприяє глибшому аналізу культурних аспектів, що відображається вже в терміні «концепт», який не має єдиного та сталого

значення для позначення ментальних утворень. Зазвичай його використовують із синонімами, такими як «стереотип», «архетип», «прототип», «ментефакт», «символ», «логоепістема» [Приходько 2008].

Як зазначає український лінгвіст А. М. Приходько, термін «концепт» функціонує як загальне поняття, яке охоплює різні області досліджень в кількох наукових напрямках, зокрема в когнітивній психології та когнітивній лінгвістиці (тобто парасольковий ефект). Ці два напрямки розкривають коло питань, які пов'язані із процесами мислення та сприйняття, а також зберіганням та обробкою інформації. Дослідник А. М. Приходько присвятив свою наукову діяльність аналізу різних концептів і систем концептів в різних сферах мовлення, таких як політика, реклама, художня література, науковий дискурс [Приходько 2008]. Науковець істотно вдосконалив концептуальну теорію, розробивши систематизацію концепцій згідно їхнього типу (абстрактні, конкретні, категоричні, ситуативні), ступенем узагальнення (універсальні, національно-специфічні, індивідуальні), способом формування (первинні, вторинні, комплексні) та функціональною роллю (ключові, периферійні). Застосовуючи методологію когнітивної лексикографії, він створив підхід до аналізу концептосистем, що включає ідентифікацію лексичних одиниць, які передають концепти, розкриття їх значень та асоціаційних зв'язків, а також опис їх структури та ролі у текстах різних стилів і жанрів [Приходько 2008].

Концепт – це абстрактний ідеальний образ або поняття, яке виникає в мозку людини та відображає собою її розуміння певної ідеї, об'єкта, поняття або явища в світі [Приходько 2008]. Концепти є невід'ємною частиною ментальної організації людського світу і грають важливу роль у сприйнятті та інтерпретації оточуючого нас середовища. Кожна культура має свої унікальні концепти, які відображають її особливості, цінності, підходи до життя, мораль, ідеали та інше. Оскільки концепти формуються на основі культурного контексту, вони відрізняються від культури до культури.

Часто вчені аналізують концепт комплексно і говорять про його багатшарову сутність. Наприклад, «двоїста сутність концепту – ментальна і психічна» [Кочерган 2006, с. 25]; «асоціативне нашарування культурних смислів (конотацій) на основне (словникове) значення слова» [Жайворонок 2004, с. 26]. Незалежно від того, яку точку зору підтримує кожен лінгвіст, він завжди враховує різноманітні аспекти концепту. За всіма різноманітними характеристиками концепту в кінцевому підсумку переважаючою ознакою вважається певний ідеальний аспект (знання, інформація, психіка, ментальність) – «своєрідний енергетичний ореол, що сполучає мову та національне світосприйняття» [Приходько 2008]. Схожу думку висловлює Ж. Краснобаєва-Чорна, яка стверджує, що концепт – це «об'єкт із світу «Ідеального», яке має ім'я та відображає культурно обумовлені уявлення людини про світ «Дійсного»» [Краснобаєва-Чорна 2006, с. 67].

Також М. Маркова стверджує: «концепт має вербалізований зміст, який існує у формі різних мовних реалізацій, утворюючи відповідну лексико-семантичну парадигму кожної культури та уособлює колективне знання з мовним вираженням і певною специфікою» [Маркова 2007, с. 317]. Як зазначає Е. Розвод [Розвод 2015, с. 92], концепти мають різні модуси або іпостасі та для їх вивчення застосовуються різні методи дослідження.

Структура концепту досить складна і включає в себе поняттєві та культурні компоненти: початкову форму (етимологію), основні характеристики змісту, а також конотації, що включають асоціації та оцінки. Концепт формується в свідомості людини завдяки її чуттєвому досвіду (сприйняття світу через органи чуття), об'єктній діяльності, мисленнєвим операціям з вже наявними в свідомості концептами та процесу пізнання мовних одиниць.

В роботах О. О. Хорошун запропоновано концептуальний підхід, який структурує концепти на двох рівнях. Вона використовує концепцію ядра та інтерпретаційного поля, відображаючи їх в контексті концептуалізації. Для аналізу ядра О. О. Хорошун використовує ряд методів, включаючи аналіз

семантики ключових слів, синонімів, симілярів та антонімів, а також вивчення сполучуваності лексем та психолінгвістичні експерименти. Аналіз інтерпретаційного поля включає виявлення різних визначень та тлумачень, відображених у різних мовних одиницях, таких як паремії, афоризми, притчі та тексти різних жанрів [Хорошун 2010, с. 159].

В роботах В. А. Маслової застосовується схожий підхід, де концепти поділяються на ядро та периферію. Ядро представлено словниковими значеннями лексем, які розкривають основний зміст концепту. Суб'єктивний досвід, прагматичні аспекти, конотації та асоціації визначають периферію концепту [Маслова 2007].

В. А. Маслова визначає п'ять так званих «шарів» концепту (див. Рис. 1.1) [Маслова 2007]: словникова дефініція концепту (ядро); етимологія концепту; інші дефініції концепту (наукові, філософські та ін.); метафора, метонімія, ідіоми, фразеологізми, сталі вирази, приказки й прислів'я; індивідуальне сприйняття концепту (які асоціації виникають, у що людина вірить, що відчуває, уявляє).

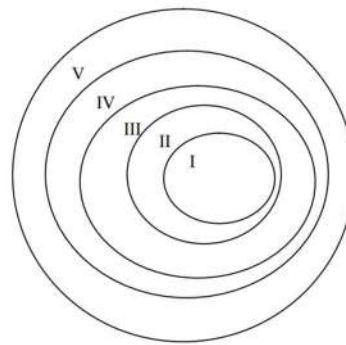

Рис. 1.1. Структура концепту за В. Масловою

Ми погоджуємося з твердженням Е. Розвод та В. Маслової, що усі концепти мають базовий шар (ядро), на який нашаровуються додаткові когнітивні ознаки [Розвод 2015, с. 92].

Натомість, Ж. Краснобаєва-Чорна пропонує наступну модель концепту, що включає ядро та п'ять модусів (див. Рис. 1.2). Ядро становить собою осердя концепту. У ядрі зберігається найістотніша інформація про той чи

інший предмет, дію, якість, особу – найсуттєвіше зі знань та уявлень, що складають зміст відповідного концепту [Краснобаєва-Чорна 2006, с. 59–51]:

Рис. 1.2. Модель концепту за Ж. Краснобаєва-Чорною

Рационально-логічний модус орієнтований на формування логічних концепцій щодо аналізованого об'єкта чи аспекту реальності, в той час як картинно-образний модус передбачає наочно-чуттєві уявлення про цей об'єкт або аспект реальності. Модус фіктивності включає в себе систему метафор, які допомагають у його розумінні. Аксіологічний модус містить в собі оцінку конкретної частини реальності від спікера, тоді як ціннісний модус відображає утилітарно-практичне або культурне значення, яке мовці приписують певному явищу.

На основі вищесказаного ми ідентифікуємо, що концепт є функціонально наповненою одиницею пам'яті, яка має певну структуру. Він складається з елементів, або концептуальних ознак, які представляють собою відокремлені атрибути як об'єктивної, так і суб'єктивної реальності. Ці ознаки різняться за ступенем абстракції й чіткості в змісті концепту.

Зазначені вище науковці детально досліджують концепти як основні ментальні утворення, що лежать в основі мисленнєвого коду людини. Концепти мають відносно упорядковану внутрішню структуру і виникають в результаті пізнавальної діяльності. Вони несуть в собі багатогранну та загальну інформацію про те, що відображають, а також відтворюють спосіб

інтерпретації цієї інформації загальною свідомістю та відношенням до об'єкта або явища. Крім того, дослідники пропонують різні підходи до структурування концептів, такі як розрізнення на ядро та периферію, виокремлення логічної і сублогічної зон, та інші. Кожен з наведених авторів вносить значний внесок у розвиток концептуальної теорії, використовуючи різні методи та підходи до аналізу концептів. Однак, загальна тенденція полягає в розгляді концептів як ключових елементів культурного коду та удосконаленні методів їх аналізу.

У нашому дослідженні ми дотримуємося тверджень А. М. Приходька [Приходько 2008]. Адже концепт не є статичним утворенням, а складається з трьох сфер або шарів: активного, пасивного і внутрішнього, при цьому деяка частина перетинається з аналогічними шарами інших концептів. Активний шар має загальнонаціональну актуальну ознаку, яка є важливою для всіх носіїв культури. Пасивний або історичний шар включає додаткові ознаки, які є актуальними для окремих груп носіїв культури. Внутрішня форма концепту, яка залишається непомітною в повсякденному сприйнятті є однією з культурно детермінованих складових концепту. Він наводить декілька визначень концепту: як епістемічне утворення; як психоментальне утворення (продукт людської діяльності; як етнокультурне утворення; як прагма-регулятивне утворення; як аксіологічне утворення (у вигляді результату ціннісних домінант культури) [Приходько 2008]. Тому визначення даного поняття передбачає розмежування двох основних аспектів. По-перше, він належить до базових загальнолюдських понять і охоплює більшу кількість компонентів, ніж просто концепт, а також включає в себе різноманітні аспекти, які важко вичленити в окремі конкретні поняття. По-друге, він має оцінну природу та визначається індивідуальними оцінками, які люди надають певному явищу або поняттю [Приходько 2008].

Концепт, як інтелектуальна конструкція, має ряд властивостей, які допомагають розуміти його природу і роль в пізнанні та мовленні. Основні властивості концепту включають [Маркова 2007, с. 318; Приходько 2008]:

- семантика – має свій власний семантичний зміст, що визначає його значення та цінність в розумінні світу;

- інтегративність – об'єднує в собі різноманітні аспекти і знання про предмет чи явище, що він відображає або інтегрує різні відомості та асоціації, пов'язані з поняттям;

- абстракція – є абстрактною інтелектуальною конструкцією, яка представляє концепт, що узагальнює і спрощує реальну дійсність;

- системність – включений до системи або мережі інших концептів і понять, співпрацює та взаємодіє з іншими концептами для формування складніших знань;

- когнітивна функція – концепти відображають когнітивну структуру людського розуму та допомагають організовувати знання про світ. Вони відображають, як люди сприймають та розуміють навколишній світ;

- динаміка – концепти змінюються з часом, оновлюючись або перероблюючись відповідно до нових знань і досвіду. Змінюючи характер структури концепт пов'язує з динамікою зовнішнього світу людини та її внутрішньої системи цінностей. Концепт не залишається статичним, оскільки його зміст постійно збагачується та розширюється новими ознаками. Проте, водночас, процес еволюції концепту не означає безмежне накопичення. Поряд із збагаченням, концепт втрачає деякі аспекти. Зміни у структурі концепту відбуваються через коливання актуальності та трансформацію оцінного компонента;

- культурний аспект – властивості концепту залежать від культурного контексту, і різні культури мають різні інтерпретації та асоціації для одних і тих самих концептів. Існує безліч концептів, які відображають різні аспекти життя, суспільства та природи: концепт LOVE, FREEDOM, POWER, JUSTICE, EDUCATION, WORK, TRAVAIL;

- аксіологічний аспект – вказує на ціннісні орієнтації, що пов'язані з конкретними концептами. Аксіологія вивчає, яке суспільство чи культура вважають цінним або непотрібним, позитивним чи негативним.

Агрегація значень, які виражають елементи номінативної групи концепту, формує комплексну систему значень самого концепту – його семантичний контекст («семантичну категорію»). Якщо система номінацій визначає зовнішню оболонку концепту, то система його значень, семантичних атрибутів, розкриває його внутрішній аспект, а саме – його зміст. Семантичний вимір концепту не є однорідним у своїй будові. Незважаючи на те, що він відображає уявлення про певний фрагмент світу або його частину, компоненти цього виміру одночасно мають зв'язок з іншими аспектами реальності.

У контексті роздумів про семантичну структуру слова, важливим є погляд С. П. Гриценка, який стверджує, що на певному етапі розуміння надзвичайної дійсності, у свідомості мовців об'єднуються в цілісні об'єкти, які на іншому етапі розвитку мови та мислення розглядалися як віддалені та непов'язані між собою [Гриценко 2017, с. 97]. Але, незважаючи на це, мова все ще зберігає «запис» про зв'язок об'єктів у свідомості. Взаємозв'язки між віддаленими чи сусідніми лексичними одиницями безпосередньо або опосередковано впливають на семантичну структуру елементів парадигм.

Такі «переплетіння» на рівні значень сприяють формуванню окремих фрагментів семантичної системи мови – семантичних категорій, яка представляє собою найбільш значущу парадигму. У цьому контексті цілком зрозуміле поняття Ю. Ф. Прадіда, який описує ідеографічну класифікацію як систему, що відображає погляди мовця, залежить від його зовнішнього сприйняття світу та базується на наявності спільної семантичної ознаки для всіх членів конкретної системи, мікро- або макросистеми, що інтегрується для цієї системи [Прадід 1997, с. 12].

Принцип ідеографічного групування лексики, як вказує С. П. Гриценко, пов'язаний з обмеженим розумінням та обраною вербалізацією реального світу. Цей принцип сприяє поділу лексично-семантичної системи на фрагменти. Дослідниця стверджує, що «в принципах класифікації лексики за тематичними групами (або згідно з іншим принципом) та в способах

встановлення взаємозв'язків між ними відображаються уявлення про зовнішній світ, що призводить до формування мовної картини світу» [Гриценко 2017, с. 58].

Семантична категорія концепту описується як складна система значень, пов'язана із певною ідеєю, поняттям або образом у рамках мови та культури. Ця категорія включає в себе відтінки значень, асоціації, емоційні компоненти та взаємозв'язки, які характеризують концепт у різних контекстах та відображають його відношення до інших понять і явищ. Вона є ключовим елементом для розуміння його ролі в мовленні та сприйнятті світу та розкривається через аналіз лексичних одиниць, які пов'язані з цим концептом у мові. Ця категорія включає в себе слова, вирази, фрази, терміни та інші лексичні одиниці, які використовуються для вираження ідеї або поняття, пов'язаного з концептом.

Семантична категорія концепту зазначає різні аспекти, такі як об'єкти, дії, відносини, стани тощо. Вона впливає на спосіб сприйняття та вираження думок про цей концепт у мовленні, а також на його інтерпретацію в різних контекстах. Зміни в семантичній категорії концепту обумовлені культурними змінами, історичними подіями, соціокультурними трендами та іншими факторами. Ця динаміка дозволяє концепту адаптуватися до змін в суспільстві та відображати нові реалії. Семантика, як галузь мовознавства, вивчає значення слів і виразів та їхні відношення.

Дослідження лінгвокультурної складової концепту є ключовим елементом у вивченні та розумінні специфіки різних мов та культур. Це сприяє міжкультурному діалогу та побудові гармонійних міжнародних відносин. Тому аналізуючи структури концепту, ми ідентифікували, що концепт є абстрактним ментальним образом або поняттям, яке представляє собою систему узагальнених інформаційних елементів, які відображають певний аспект реальності. Концепти допомагають нам організувати світ навколо себе та розуміти його. Одним із важливих понять у семантиці також

є концепт-ідея, яка і відіграє значущу роль у розумінні формування семантичних структур та їхнього функціонування в мові.

Тому, концепт-ідею ми розуміємо як явище, яке охоплює різноманітні рівні та аспекти – від логічних до інтуїтивних, від індивідуальних до соціальних, від свідомих до несвідомих. Вона є специфічним видом концепту, який включає у себе не лише інформацію про якийсь предмет або явище, але й зв'язані з ним ідеї, цінності, емоції та асоціації. Вона відображає більш широкий і глибший аспект певної концепції, а не лише її загальні характеристики. Незважаючи на всі внутрішні суперечності і складнощі, ми вважаємо, що вона є основною будівельною одиницею культурної та міжкультурної комунікації, відображаючи взаємодію різних складових антропологічного спектру культури (етнічних, історичних, психологічних, мовних).

1.2. Лінгвокультурологічна складова вивчення концепт-ідеї

В рамках лінгвокультурології, концепт-ідея виступає в якості невід'ємної одиниці, віддзеркалюючи її міждисциплінарний характер. Учені, які досліджують лінгвокультурологічний аспект, акцентують увагу на вивченні концепт-ідеї як вербалізованого культурного смислу, а її лінгвістичне вираження є двоаспектним мовним знаком, що вільно еволюціонує [Розвод 2015, с. 91–93]. Це підкреслюється її етнокультурним відтінком, що є центральною характеристикою лінгвокультурних концептів.

Особливо важливим, як зазначає В. Іващенко є мовне вираження концепт-ідеї, яке часто збігається з найвагомішою лексичною одиницею, визначає її місце в мовній системі та розмежовує «значущу частину» [Іващенко 2007, с. 194]. Лінгвокультурологічний підхід аналізує концепт в контексті взаємозв'язку «мова-свідомість-культура», огляді його ролі в системі цінностей, функцій та зв'язку з людиною, а також вивчає його

етимологію, історію та викликані ним асоціації. Концепт-ідея розглядається як посередник між людиною та культурою, і цей процес висвітлюється різними підходами. Підхід до її аналізу залежить від специфіки конкретної дисципліни, але виявляючи взаємозв'язок між мовою, свідомістю та культурою.

Роль концепт-ідеї в контексті освоєння культурно-мовної реальності, а також визначення її важливої позиції як фундаментального компонента ментальної сфери досліджували вчені: В. Іващенко [Іващенко 2007], О. М. Кагановська [Кагановська 2002], В. І. Кононенко [Кононенко 2006], Ж. Краснобаєва-Чорна [Краснобаєва-Чорна 2006], М. Маркова [Маркова 2007], Т. Ф. Осіпова [Осіпова 2009], О. Цапок [Цапок 2001]. В рамках лінгвістичних знаків і мови загалом концепт-ідея виступає як мультифасетне явище, що існує у різних формах вираження: образної, понятійної та символічної. У процесі еволюції від слова до ментального знака відбувається трансформація обсягу його значення, та слово набуває ключового статусу у системі культури.

Лінгвокультурна концепт-ідея є об'єктом вивчення лінгвокультурології, яка досліджує взаємодію мовних фактів та менталітету суспільства. Вона аналізує мовні одиниці, що набули символічного значення в культурі, відображаючи результати людської діяльності. Лінгвокультурологічний аналіз концепт-ідеї показує, як певні цінності, переконання та уявлення проявляються в мові та сприймаються в контексті культурних реалій. Національно-культурний складник лінгвоконцепту відображає національну специфіку семантики одиниць мови, які в сукупності відображають мовну картину світу його носіїв. Джерелом такого пізнання виступають фразеологізми. Ці одиниці є найкращим матеріалом, в якому віддзеркалені національно-культурні реалії. За експліцитним та імпліцитним змістом таких одиниць відчувається історія народу, оцінне ставлення до найважливіших соціально-політичних подій, ментальні риси.

Аспект лінгвокультурологічного вивчення концепт-ідеї також полягає в аналізі того, як певна ідея втілюється в мові та культурі конкретного народу, для розуміння глибини культурних та мовних взаємозв'язків, а також поглибленню знань про менталітет та цінності конкретної культури.

Концепт-ідея – це складне поняття, що включає в себе систему ідей, цінностей, уявлень та стереотипів, які пов'язані з певним поняттям або концепцією у мові та культурі, адже кожна мова і культура мають свою унікальність, яка відображає їхні особливості та цінності. Таким чином, вона є більш складним та комплексним поняттям, ніж просто концепт. Вона включає в себе багато аспектів і вражень, пов'язаних із загальнолюдськими ідеями та оцінками та є суб'єктивною, оскільки визначається індивідуальними поглядами та оцінками кожної окремої людини. Таким чином, вивчення концептів та концепт-ідей допомагає розуміти не лише семантичну структуру мови, але і глибокий сенс ідеологій, цінностей та культурних особливостей різних спільнот.

У мові концепт-ідея виражається через лексичні одиниці, але має певний вплив на синтаксичну структуру речення. Різні культури мають власні її прояви, які будуть важливими для сприйняття світу та організації соціального життя. Граючи ключову роль у міжкультурному спілкуванні, вона відображає специфіку культурних цінностей та поглядів. Концепт-ідея є важливою семантичною категорією, яка уособлює глибокі поняття, цінності та культурні аспекти в мовленні. Вона допомагає нам розуміти, як мова відображає наш спосіб мислення, сприйняття світу під час взаємодії з навколишнім середовищем. Розглянемо ключові аспекти, пов'язані з поняттям концепт-ідеї. У мові вона репрезентується за допомогою слів, виразів, образів, які допомагають підкреслити емотивний аспект концепту, а також через синтаксичні зв'язки. Слова та фрази, пов'язані з концепт-ідеєю, мають багато асоціаційних значень та виражати різні аспекти цих концептів у контексті. Різні культури мають свої унікальні різновиди, які відображають їхні цінності, ідеали, традиції та спосіб сприйняття світу. Наприклад, поняття

«праця» має різний відтінок значення у різних культурах через їхні історичні та соціокультурні особливості.

Об'єктивація концепту в мові відбувається на різних рівнях – лексичному, синтаксичному та фразеологічному [Цапок 2001]. Розглянемо ці аспекти на прикладі концепту ПРАЦЯ: лексична об'єктивація (у мові існують слова та словосполучення, які пов'язані з концептом ПРАЦЯ: *work, profession, team, creative work* – для позначення різних аспектів праці та діяльності; синтаксична об'єктивація (структура речень відображає концепт WORK: *He works in information technology* – у цьому реченні синтаксична структура вказує на заняття певною професією); фразеологічна об'єктивація (у мові існують фразеологізми та вирази, пов'язані з працею: *робити кар'єру* (досягати успіху в професійній сфері) – використовуються для виразу певних аспектів праці та зусиль, які не завжди передаються просто словами).

Семантична категорія концепт-ідеї розкриває аспекти асоціацій, які пов'язані з поняттям ПРАЦЯ. Лексичні одиниці, пов'язані з концептом, викликають різні образи, спогади та асоціації у мовців в залежності від їхнього життєвого досвіду, культурних цінностей та внутрішнього світосприйняття. Крім того, семантична категорія концепт-ідеї виявляє різні ступені абстракції та конкретності в вираженні ідеї WORK і TRAVAIL. Концепт-ідея WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ об'єктивується в мові через велику кількість лексичних одиниць (слів та виразів), синтаксичну структуру речень та фразеологізми. Це відображає різні аспекти праці та робочого життя в культурі та суспільстві. Деякі лексичні одиниці вказують на загальні аспекти праці, тоді як інші є більш специфічними та деталізованими, описуючи конкретні види трудової діяльності чи її наслідки. Поняття WORK і TRAVAIL зазнають змін у значенні та вираженні в різних історичних епохах, під впливом соціокультурних трансформацій та зміни ціннісних уявлень.

Концепт-ідея WORK і TRAVAIL є предметом досліджень багатьох мовознавців, які розглядають його як складне ментальне утворення з тривимірною структурою [Приходько 2013, с. 21–27]. Дослідження вимагає

глибокого аналізу та розуміння того, як ці ідеї втілюються у мові та відображають культурні цінності, уявлення та ставлення до світу. Вона функціонує як мікросистема, де мовні одиниці взаємодіють з культурним контекстом, формуючи відповідний образ або сприйняття.

Лінгвокультурологи досліджують, які мовні засоби використовуються для передачі концепт-ідеї, як вона відображає певні аспекти культури, традицій, історії та сприйняття навколишнього світу. Наприклад, специфічні слова, вирази або фразеологізми мають глибокі культурні відтінки та асоціації, які передаються через притаманний їй мовний вираз. Одна з важливих складових дослідження лінгвокультурної складової концепт-ідеї – це вивчення контексту, у якому він вживається. Адже вона змінює своє значення в залежності від контекстуальних умов, що робить дослідження та аналіз контекстуальних зв'язків особливо важливими.

Психолінгвістичний підхід дозволяє вивчати, як концепт-ідея сприймається та розуміється носіями мови, як він впливає на мислення, сприйняття та емоційні реакції. Вона викликає різні асоціації та відчуття в залежності від культурних та особистих особливостей людини.

Когнітивний аналіз допомагає розкрити структуру та організацію концептів-ідей у мові та мисленні. Це дозволяє виявити ключові компоненти концепту, його внутрішню ієрархію, а також способи, якими він пов'язаний з іншими концептами. Загалом, лінгвокультурологічне дослідження концепт-ідей WORK і TRAVAIL сприяє більш глибокому розумінню взаємозв'язку між мовою, культурою та мисленням, розкриває багатогранність культурних нюансів та вираження у мовному виразі.

Лінгвокультурологічна складова вивчення концепт-ідеї відіграє важливу роль у розумінні взаємозв'язку мови, культури та семантики. Ця складова розглядає вплив культурних цінностей, норм, традицій та історії на формування, вираження та сприйняття її у мовленні. Загалом, лінгвокультурологічна складова доповнює семантичний аналіз концепт-ідеї, допомагаючи розкрити багатогранність та багатоаспектність даного поняття

у мовленні та культурі. Досліджуючи лінгвокультурологічну складову концепт-ідеї, ми ідентифікуємо, що:

- вона є результатом впливу культурних факторів, тому їх вивчення вимагає аналізу культурного контексту. Концепт-ідеї мають різне значення в різних культурах, і вивчення цих відмінностей допомагає краще розуміти культурні цінності та сприйняття світу. Культурний контекст включає в себе історію, традиції, цінності та норми певної культури, які впливають на розуміння та його використання. Наприклад, *Do what you love, and you'll never work a day in your life* (Робіть те, що ви любите, і ви ніколи не будете працювати) відображає підхід, в якому праця пов'язується з задоволенням від її виконання (праця розглянута як засіб досягнення особистого самовираження і самореалізації). Натомість у французькій культурі ми ідентифікуємо інше її розуміння: *Joie de vivre* (Радість життя) відображає підхід, де праця розглядається як засіб досягнення якості життя, а не тільки як певний обов'язок.

- концепт-ідеї викликають різні асоціації в різних культурах. Вивчення цих асоціацій допомагає розкрити різні відтінки значень концепт-ідеї та його вплив на мовлення. Вивчення культурних асоціацій допомагає зрозуміти, які образи або символи пов'язані з певною концепт-ідеєю. Наприклад: в американській культурі *work* часто асоціюється зі словами *prosperity* та *success*. Усі мріють про WORK, яка приносить багатство; у французькій лінгвокультурі TRAVAIL асоціюється з поняттями *égalité* та *solidarité*. Французька революція заклала основу для цих асоціацій, і TRAVAIL часто сприймається як засіб досягнення соціальної справедливості.

- лінгвокультурологічна складова розглядає способи вираження концепт-ідеї в мовленні та його відповідність культурним конвенціям. Термінологія, метафори, образи, фразеологія та інші мовні засоби пов'язані з конкретними культурними особливостями (наприклад: *burning the midnight oil* вказує на довгі години роботи, зазвичай вночі; *all work and no play makes Jack a dull boy* підкреслює важливість розваг та відпочинку; *work ethic* та *self-*

made man відображають цінності, пов'язані із працею та досягненнями; *mettre la main à la pâte* вказує на активну участь у праці або вирішенні завдання; *art de vivre* підкреслює важливість насолоди життям та балансу між працею та відпочинком). Вираження концепт-ідеї в мовленні пов'язане з використанням специфічних слів, виразів та мовних засобів. Вивчення цього аспекту допомагає розкрити, як мова відображає культурні особливості та дослідити сприйняття концептів.

- деякі концепт-ідеї пов'язані з історичними подіями, які вплинули на формування культурних цінностей (*Liberty*: має глибокі історичні корені, пов'язані з Війною за Незалежність і виражає ідеали свободи та незалежності; *Industrial Revolution*: історичний контекст промислової революції вплинув на спосіб розуміння праці та технологічних досягнень та став основою для розвитку багатьох технічних термінів та понять у сучасній англійській мові; *Révolution*: має глибокий вплив на формування французького суспільства та політичних ідей; *liberté, égalité, fraternité* стали символами революції і поняттями, що виражають цінності французького суспільства). Вивчення історичного контексту допомагає краще розуміти походження та еволюцію певних концептів. Історичний аспект включає аналіз історичних подій та процесів, які вплинули на формування концептів-ідей у мовленні та культурі.

- концепт-ідея WORK і TRAVAIL часто відображається у пареміях, фразеологізмах та сталих виразах, які втілюють культурно-семантичні аспекти (наприклад: *The daily grind* описує рутинну та важку роботу, пов'язану з щоденними обов'язками; *Burning the midnight oil* вказує на працьовитість та зусилля, які докладає людина, працюючи допізна; *Travailler comme un forçat* вказує на тяжку та безжалісну працю; *Gagner son pain quotidien* описує процес заробітку на життя; *Mettre la main à la pâte* означає взяти активну участь у виконанні завдань або проектів). Вивчення цих мовних конструкцій допомагає виявити особливості концепт-ідеї в мовленні. Аналіз паремій та фразеологічних виразів допомагає виявити, як концепти-

ідеї втілюються в сталих виразах та культурних крилатих виразах. Це дозволяє зрозуміти наскільки важливим є відображення концепт-ідеї у мовленні.

Лінгвокультурологічна складова концепт-ідеї WORK і TRAVAIL дозволяє вивчити її варіації в різних діалектах, говорах та лінгвокультурах. Вивчення мовної та культурної варіативності концепт-ідеї допомагає зрозуміти, як різні варіанти мови та діалекти виражають та інтерпретують цей концепт. Загалом, вона доповнює та розширює аналіз концепт-ідеї, розкриваючи глибокі зв'язки між мовою, культурою та семантикою. Концепт-ідея є важливим культурним геном, який несе у собі спадковий досвід поколінь, будучи ключовим для розуміння цінностей, переконань та ідентичності певної культури. Її дослідження допомагає розкрити глибокі шари культурного сенсу, що пронизують мову та сприймання світу.

Таким чином, концепт-ідея WORK і TRAVAIL є ключовими компонентом вивчення взаємодії мови і культури. Вона відображає загальні та унікальні аспекти світосприйняття, відбиває культурні цінності та ідентичність, а також відображає динаміку змін у культурному контексті.

1.3. Паремійна об'єктивація концепт-ідеї WORK I TRAVAIL

Концепт-ідея ПРАЦЯ представляє собою комплексне поняття, яке охоплює різноманітні аспекти людської діяльності, а також враження, уявлення та цінності, пов'язані з працею, знаходячи своє відображення в різних мовах та культурах через використання паремійних одиниць – усталених висловів, що містять в собі певний духовний зміст або пораду.

Паремії виступають у формі прислів'їв, приказок, афоризмів, крилатих висловів тощо. Ці паремії віддзеркалюють національний колорит, культурні особливості, історичний досвід і світогляд народу. Крім того, паремії служать засобами виразності, гумору, сарказму та іронії, додаючи особливий

відтінок в її сприйнятті. Вони відображають цінності, ставлення та погляди на роботу, відпочинок, ефективність, міжособистісні відносини тощо, і вони є специфічними для кожної культури. Схожість або відмінність визначення одних і тих самих ідей у різних культурах свідчить про універсальні або унікальні риси сприйняття та вираження концепт-ідеї.

Паремійні одиниці є складовою частиною мовної культури і відображенням національного характеру, світогляду і цінностей різних народів. Вивчення паремійних одиниць має багато переваг, таких як: розвиток мовленнєвих навичок, збагачення словникового запасу, покращення стилю і виразності мовлення; поглиблення знань про історію, культуру, традиції і звичаї різних народів; формування критичного мислення, аналітичних здібностей, логіки і аргументації; розширення світогляду, гуманістичного ставлення, толерантності і поваги до інших. Вивчення паремійних одиниць в концептах різних мов є цікавою та актуальною темою для багатьох вчених, які займаються пареміологією – наукою про паремії. Дослідженням та класифікацією паремій займалися такі науковці, як Н. О. Ворона [Ворона 2020], В. В. Гаврилова [Гаврилова 2015], М. Т. Демський [Демський 2004], З. Р. Дубравська [Дубравська 2017], О. В. Дуденко [Дуденко 2002], Т. Космеда [Космеда 2022], П. В. Кузько [Кузько 2003], Н. М. Малюга [Малюга 2014], М. М. Пазяк [Пазяк 1984; Пазяк 1991] та багато інших.

Вчені-лінгвісти пропонують такі визначення паремій: «афоризми народного походження, що характеризуються лаконічністю форми, відтворюваністю значення і переважно повчальним смислом» [Бацевич 2003, с. 242]; «одиниці, що вирізняються лаконічністю, мають афористичний характер, оформлені за зразком синтаксично-замкнених, семантично-цілісних відтворюваних речень, що виражають специфіку життя та особливості побуту кожної окремої національної спільноти. Пареміям характерна алегоричність, багатство образних асоціацій, стійкість і колективність авторства, ритмічність організації та заримованість»

[Гаврилова 2015, с. 14–15]; «одиниці із сталою структурою, яким властива відтворюваність, граматична та інтонаційна оформленість, стислість форми, наявність конотативного аксіологічного значення, що містить оцінну інформацію, експресивність» [Дуденко 2002, с. 16].

Щодо структурних і семантичних властивостей паремій, то вони характеризуються семантичною цілісністю, сталою структурою та установленим складом компонентів, відтворюваністю, здатністю володіти граматичними категоріями, тобто їм властиві ті особливості, які притаманні усім фразеологічним одиницям [Величко 1996, с. 18]. Слід наголосити на відсутності консенсусу щодо зв'язку паремій з фразеологією. Одностайності думок з цього питання немає, оскільки лінгвісти трактують по-різному статус цих сталих виразів. З одного боку, вони виступають знаками системи мови, тобто мають парадигматичні та синтаксичні ознаки, а з іншого, є підстави вважати їх мікротекстами [Гаврилова 2015, с. 16].

В англійських лексикографічних джерелах паремії визначаються як: a proverb; an axiom; a rhetorical proverb; a proverb or adage; an aphorism; a rhetorical proverb; an adage. Як свідчать наведені визначення, англійські словники вважають паремію (proverb) еквівалентом proverb (a brief popular epigram or maxim: adage), тобто «прислів'я», що вживається в дискурсі заради переконання або здійснення впливу на читача/особистість. Прислів'я та приказки, крилаті вирази використовуються в усному мовленні представників будь-якого соціуму та є спорідненими з іншими формами народної творчості. У сучасній лінгвістиці існує невизначеність дефініцій та розмежування понять «прислів'я» та «приказка», проте термін «паремія» використовується для позначення всіх мовних одиниць.

Аналіз паремій та об'єктивації концепт-ідеї ПРАЦЯ у трьох лінгвокультурах вказує на те, що, хоча є різниці між англійською, французькою та українською мовами, також існують загальні риси і універсальні аспекти цього концепту, які відображають загальність досвіду людей у праці та житті: баланс між працею та відпочинком: англійська та

французька лінгвокультури акцентують увагу на важливості цього аспекту; важливість трудової діяльності: у всіх трьох лінгвокультурах підкреслюється значення трудової діяльності для досягнення успіху та винагороди; моральність та винагорода: англійська та українська лінгвокультури підкреслюють, що наполеглива робота приводить до успіху без негативних наслідків, а от у французькій культурі наголошується на зв'язку між трудовою діяльністю та «чистими руками»; погляд на працьовитість: французька та українська лінгвокультури висловлюють ідею, що працьовитість є важливою та справедливою характеристикою (*L'homme qui ne travaille pas a les mains propres, Не нитай, де робота легка, а нитай, де плата гарна*); самореалізація та досягнення: англійська паремія наголошує на результатах, які досягнуті через наполегливу роботу, французька паремія також підкреслює важливість визнання через отриманий результат. Українська паремія вказує на важливість розвитку та саморозвитку; контекст праці: у французькій паремії акцентується увага на впізнаваності майстра через його роботу. Українська паремія вказує на ретельне дослідження деталей. В англійській паремії – важливий контекст нормалізації праці та її безпечності.

Концепт-ідея WORK ілюструє важливість самої роботи для досягнення добробуту та достатку, підкреслюючи її важкість і потребу в наполегливості. В іронічному контексті лінощі засуджуються як опозиція працелюбності. Англійська лінгвокультура виражає підхід до ПРАЦІ через баланс між нею та відпочинком, попереджаючи про можливу негативну їх взаємодію. Французька культура акцентує на майстерності та результативності праці, а також пов'язує її з особистою гідністю. А в українській культурі праця є важливим аргументом при отриманні винагороди.

Паремії відображають унікальний спосіб сприйняття та оцінки праці в кожній культурі. Різноманітність підходів до їх вивчення вказує на важливість та багатоаспектність ролі ПРАЦІ у житті людей з різних

культурних середовищ. З. Г. Коцюба класифікує паремії за типами [Коцюба 2009, с. 38–41]:

- паремії, що ґрунтуються на трудовій діяльності суспільства (*No pain, no gain; You can't run away from your responsibilities; Le travail ne fuira pas dans les bois*);

- паремії, що відображають ієрархічну організацію суспільства (*Better be a servant than a master for a minute; Il vaut mieux être serviteur qu'être maître pour une minute; Sous la même pierre, l'eau est froide*);

- паремії побутового характеру, які з'явилися в результаті культурних практик, тобто ритуалів, традицій, звичаїв (*While there is life, there's hope; Хто рано встає, тому Бог дає; Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy, and wise; Qui se lève matin, Dieu lui donne la main*);

- паремії, що відображають географічні особливості країни (*East, sun, sunrise – the beginning of the city; В лісі два дуби, а в Києві два дома*);

- паремії, які виникли на основі прецедентних текстів, літературних творів, преси тощо (*Je vais aller à Hoverla tant qu'elle est encore en vie; Не всі коти в темряві сірі*);

- паремії, ідентичні за формою та значенням (*Charity begins at home – Благодійність починається вдома*);

- паремії зі схожою формою та різним значенням (*Actions speak louder than words – Судять не за словами, а за справами*);

- паремії з різною формою та однаковим значенням (*The empty vessels make the greatest sound – Порожня бочка дзвенить, а повна мовчить*);

- паремії з різною формою та значенням (*The act proves intention – Дія підтверджує намір*) [Англо-український фразеологічний словник].

Отже, паремії – це особливі одиниці та знаки мови, необхідні елементи спілкування людей. Ці знаки передають конкретну інформацію, позначають типові життєві та психічні ситуації або відносини між певними об'єктами. Усі паремії мають три чітко визначені структурні плани: мовний, логічний і план дійсності. Як і слова, паремії мають синоніми, антоніми й омоніми.

Прислів'я та приказки є основними різновидами паремій – народних афоризмів. Тому вивчення народних прислів'їв та приказок дозволяє глибше зрозуміти національні особливості кожного народу, а це сприяє формуванню почуття поваги до своєї чи іншої культури. Хоча у кожного народу є свої особливі прислів'я та приказки, та все ж у різних народів обов'язково є схожість за значенням. Це також пояснюється спільністю історичного досвіду та ідеології на одних і тих же етапах суспільного розвитку.

Під час порівняння паремій з концепт-ідеєю *travail* і *праця* ми розглядали їх визначення в економічних словниках та термінологічних джерелах. Важливо враховувати, що словникове значення передає різні аспекти людського досвіду, із когнітивної точки зору воно є сортуванням ситуацій, в яких використаний певний мовний вираз. Саме такий підхід є корисним при порівнянні англійської, французької та української культур, оскільки допомагає виявити схожі та відмінні риси у використанні паремійних одиниць на позначення концепт-ідеї WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ.

Work – це фізична або інтелектуальна діяльність, яку виконують люди або організовані групи, з метою створення товарів або надання послуг з метою задоволення як індивідуальних, так і колективних потреб. Результатом цієї діяльності є виробництво продуктів, створення послуг, а також отримання відповідної компенсації або винагороди за вкладений труд. Work є важливою складовою соціально-економічної діяльності, що впливає на функціонування суспільства [Dictionary of English Language and Culture]. *Travail* – це економічна діяльність людей, організована з метою виробництва товарів і послуг для задоволення індивідуальних і колективних потреб, за яку працівник отримує винагороду. Це зусилля людей, спрямовані на виробництво чого-небудь та організована діяльність всередині соціальної групи [Dictionnaire de la langue française]. *Праця* – це діяльність, що вимагає зусиль, спрямована на створення матеріальних і духовних цінностей для задоволення потреб людей, підприємств або суспільства в цілому, та внесок у процес виробництва, здійснюваний у формі розумових і фізичних зусиль, а

також використання людських ресурсів як фактору виробництва [Англо-український фразеологічний словник].

Порівняння понять вказує на деякі схожі аспекти і відмінності у їх визначеннях та сприйнятті: схожість (обидва терміни визначають діяльність людей, спрямовану на виробництво товарів і послуг для задоволення потреб); різниці (у французькій мові *TRAVAIL* відзначається як економічна діяльність, організована з метою виробництва, і зазвичай пов'язана з винагородою для працівників. У той час як англійський термін *WORK* більше абстрактний і включає в себе різні аспекти праці, включаючи фізичну і розумову працю, не обов'язково пов'язану із заробітною платою. *WORK* в англійській мові також визначає внесок у процес виробництва, а також використання людських ресурсів як фактору виробництва. В той час як *TRAVAIL* в французькій мові пов'язаний із самою діяльністю і організованою роботою. Загалом, терміни мають схожий концептуальний фундамент, але вони використовуються в різних культурних і мовних контекстах з певними відмінностями у визначенні та сприйнятті.

Кожне з цих слів має свою конкретну семантику та можливе вживання в різних контекстах. Наприклад, *work* позначає діяльність, результат, місце, умови або об'єкт праці; *job* – трудовий обов'язок, посаду, професію або завдання; *occupation* – вид, галузь, сферу або статус праці; *profession* – освічену, кваліфіковану або престижну працю; *career* – професійний розвиток, успіх або статус у праці; *vocation* – призначення, покликання або схильність до праці; *employment* – стан, умови або контракт праці; *labor* – фізичну, важку або продуктивну працю; *production* – процес, результат або сферу праці; *creativity* – творчу, оригінальну або інноваційну працю.

Концепт-ідея ПРАЦЯ відображається в паремійних (одиницях англійської, французької та української мов. Паремії передають важливі аспекти ставлення до праці, трудової діяльності та її значення у різних культурах (див. Додаток А).

Згідно з класифікацією А. М. Приходька, концепт WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ відноситься до категорії соціальних концептів. Тобто, це поняття пов'язане зі сферою суспільних відносин і включає в себе ідеї про трудовий внесок людей у суспільство, питання про оплату праці, ролі праці в житті людини. Коли ми розглядаємо концепт-ідею ПРАЦЯ, ми розширюємо наше уявлення про неї. Окрім загальних атрибутів праці, ми включаємо ідеї про справедливість, гідність праці, соціальну важливість, можливість самореалізації через працю, інші цінності та переконання, які пов'язані з поняттям праці. Разом з тим, ми ідентифікуємо опозицію НЕРОБСТВО, що є антонімом ПРАЦІ і визначає відсутність праці або неактивність у сфері трудової діяльності. Однак, коли ми розглянули в контексті опозицію концепт-ідеї НЕРОБСТВО, то вона вказала на бездіяльність, відсутність внеску у суспільство, втрату можливостей та втрату соціальної цінності (див. Табл. 1.1). Саме ці дві опозиції включають інформацію про трудову діяльність та специфічні ідеї, цінності, та асоціації, що стосуються цього концепту.

Табл. 1.1

Аналіз концепт-ідеї ПРАЦЯ та НЕРОБСТВО

Концепт-ідея ПРАЦЯ			
Основний аспект:	Види праці:	Економічний аспект:	Соціальний аспект:
Праця – це діяльність, яка вимагає зусиль та спрямована на створення матеріальних і духовних цінностей для задоволення потреб людей, підприємств або суспільства в цілому.	Праця буває різних видів, таких як фізична, розумова, творча, сільськогосподарська, промислова, і багато інших, в залежності від характеру та спрямованості діяльності.	В контексті економіки, праця є ключовим фактором виробництва і має великий вплив на економічний розвиток.	Праця визначає соціальний статус та роль особи в суспільстві. Вона є також джерелом соціальних зв'язків і взаємин.
Концепт-ідея НЕРОБСТВО			
Основний аспект:	Види ледарства:	Економічний аспект:	Соціальний аспект:

Неробство незайнятість працею, діяльністю і т. ін.; ледарство, гультайство	–	Ледарство декількох соціальне, професійне, академічне, ледарство в сім'ї та фізичне ледарство.	буває видів:	Економічний аспект вказує на те, як ледарство впливає на економіку та фінансове становище індивідуумів і суспільства в цілому	соціальний аспект ледарства вказує на те, як ця проблема впливає на відносини та спільноти в суспільстві.
--	---	--	-----------------	--	---

Концепт-ідея WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ та її опозиція відіграє важливу роль у культурних контекстах різних народів та виражається через різні мовні вирази, прислів'я та приказки. В українській культурі праця визнається як важлива складова життя, підтримуючи національну самобутність та традиції. Українці цінують наполегливість та ретельність у виконанні різних видів праці, що відображається у народних піснях, обрядах та господарському побуті. В англійській культурі підхід до праці виражається через поняття ефективності та наполегливості. У французькій культурі концепт-ідея TRAVAIL також займає важливе місце, але акцент робиться не лише на матеріальних аспектах, але і на особистісному розвитку та задоволенні від діяльності. Прислів'я та приказки в усіх трьох лінгвокультурах відображають різні аспекти праці, її цінності та ролі. Вони передають мудрість, поради та життєвий досвід, стосуючись трудової діяльності та її впливу на життя людини. Концепт-ідея WORK і TRAVAIL впливає не лише на мовлення та літературу, але й на соціальні структури, економічні моделі та ідентичність кожної з цих культур. Вона є не лише лінгвістичним явищем, але й важливим культурним феноменом, що визначає цінності та погляди різних народів на роль праці в житті та суспільстві.

1.4. Методологія дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL

Методика вивчення концептів включає в себе процес інтерпретації значень і їх характеристик, узагальнення особливостей концепцій та

виділення концептуальних структур, когнітивних моделей та мовних схем, що використовуються для вираження досліджуваних концептів у мові.

Дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL представляє собою складний та багатогранний процес, який вимагає інтердисциплінарного підходу з використанням різних методологічних інструментів, адже відображає сутність, значущість і роль праці у житті людини та суспільства. Процес праці становить один із ключових факторів для особистісного розвитку, економічного прогресу, культурного збагачення та цивілізаційного вдосконалення. Праця виступає джерелом доходу, задоволення потреб, самовираження та соціальної інтеграції.

Для аналізу концепт-ідеї WORK і TRAVAIL як цілісної одиниці ми виконували кілька послідовних етапів: описали макроструктуру концепту та його категоріальну структуру; визначили ознаки, що становлять ядро, ближню, дальню та крайню периферію концепту. У контексті лінгвоконцептологічного дослідження результатом моделювання концепту є вербальне або графічне відображення його змісту. Тому, концепт-ідея WORK і TRAVAIL належить до категорії понять, що мають багато різних вимірів, серед яких ми виділяємо:

- форми, види, організація праці. Це відноситься до того, як саме люди працюють, де, з ким і яким чином. Важливі питання стосуються правового регулювання, обов'язків та розподілу відповідальності.

- результати, вплив та наслідки праці. Цей аспект охоплює те, що конкретно отримують люди завдяки своїй праці, як вона впливає на їхнє самопочуття, місце в суспільстві та навколишнє середовище.

- мотиви, цінності та цілі праці. Тут досліджуються мотиви, які підштовхують людей працювати, їх цінності, які вкладаються у працю, а також сенс та значення, які вони надають своїй діяльності.

Слід зазначити, що концепт-ідея WORK і TRAVAIL не є статичною та незмінною, адже вона постійно трансформується під впливом різних чинників. Технологічний прогрес робить ПРАЦЮ більш ефективною та

різноманітною, впливаючи на її характер та обсяг. Нові технології створюють нові можливості для занять та навчання, а також ставлять виклики перед працевлаштуванням. Глобалізація формує новий контекст конкуренції та споживання, змушуючи людей адаптуватися до змін у світовому ринку та взаємодіяти з різноманітними культурами та цінностями.

Соціальний розвиток супроводжується змінами у демографії, освіті, рівності та правах. Ці зміни впливають на потреби та очікування працівників та роботодавців, пропонуючи концепцію гідної праці, яка визначається свободою вибору та участю у прийнятті рішень. Концепт гідної праці має на меті сприяти економічному розвитку, соціальній справедливості, розвитку людини та миру.

Таким чином, концепт-ідея WORK і TRAVAIL виявляється в різних аспектах, які змінюються під впливом технологій, глобалізації та соціального розвитку. Методологічний підхід до аналізу концепт-ідеї WORK і TRAVAIL передбачає використання набору принципів, методів, технік та процедур з метою вивчення та опису цього концепту у мові та культурі. Вона представляє собою комплексне поняття, яке охоплює різноманітні аспекти людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб, творення матеріальних та духовних цінностей, а також на розвиток індивіда та суспільства. Вона пройшла свою власну історичну еволюцію, виявляючи унікальні культурні особливості та знаходячи відображення у мовних виразах.

Дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL є важливою та цікавою задачею в рамках лінгвістичного та культурологічного аналізу. Цей концепт має глибокі коріння в суспільстві та культурі, і його вивчення вимагає комплексного підходу та використання різних методологічних інструментів. Також вимагає це питання потребує аналізу як лінгвістичних, так і культурологічних аспектів, що допомагає розкрити його значення та вербалізацію у мовленні та культурі.

Матеріал дослідження: Binon J. Dictionnaire d'apprentissage du Francis des affaires; Britannica; Cambridge; Chollet I. Les expressions idiomatique; Dictionary of English Language and Culture; Dictionnaire de la langue frangaise; Longman Idioms Dictionary; Англо-український фразеологічний словник; Галицькі приповідки; Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки; Етимологічний словник української мови; Прислів'я та приказки.

Для дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL ми використовували:

- лінгвістичний аналіз (завдяки якому, ми провели детальний аналіз паремійних одиниць з WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ. Ми аналізували контекст, в якому вони використовуються, і вивчили їхню семантику, співвідношення та взаємодію з іншими словами та поняттями);

- метод асоціацій для відтворення фрагментів мовної картини світу та розкриття культурних концепт-ідей WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ, вивчення взаємозв'язків між словами та концепт-ідеєю у свідомості, а також для аналізу індивідуальних чи групових особливостей сприйняття;

- порівняльний аналіз (провели дослідження концепт-ідеї WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ, який дозволив виявити схожості та відмінності вживання паремій у цих лінгвокультурах);

- ситуативний підхід (нами було проаналізовано 2500 паремійних одиниць, які пов'язані з концепт-ідеєю WORK і TRAVAIL (*work* (праця), *job* (робота), *employment* (занятість), *labor* (праця), *occupation* (професія); *to work* (працювати), *to labor* (працювати фізично), *to craft* (мастерність); *робота*, *заняття*, *праця*, *служба*, *виробництво*, *ремесло*, *майстерність*, *працювати*, *виробляти*, *ремонтувати*, *створювати*; *travail* (праця), *emploi* (занятість), *métier* (професія), *travailleur* (працівник), *travailler* (працювати), *exercer* (виконувати), *fabriquer* (виробляти)). Цей метод показав, як саме концепт-ідея WORK і TRAVAIL реалізується та яким чином втілюється при відображенні відношення до праці, її цінності, ефективності. Завдяки йому ми виявили різні градації та переосмислення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL. Це дозволило виявити слова, вирази та фрагменти, з урахуванням

тонких нюансів у сприйнятті праці в конкретних мовних та культурних середовищах.

Методи дослідження сприяли отриманню більше інформації про концепти-ідеї WORK і TRAVAIL, їхню семантику, сприйняття та використання в мовленні та культурі. Методологія дослідження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL включає певні етапи:

- перший етап дослідження полягає у визначенні та семантичному аналізі самого поняття ПРАЦЯ. Це включає в себе лінгвістичний аналіз терміна в різних мовах, з'ясування його семантичних відтінків та синонімів. Дослідження також включає аналіз мовних одиниць, які асоціюються з поняттям WORK і TRAVAIL (слова, вирази, фразеологізми). Лінгвістичний аналіз терміна в різних мовах допомагає з'ясувати його етимологію та семантичний спектр. Семантичний аналіз розкриває глибокі атрибути, асоціації та взаємозв'язки поняття у мовленні. Він включає розгляд основних атрибутів, відношень та асоціацій, як поняття WORK і TRAVAIL відображається через лексичні засоби, образи та символи у мовленні, а також як воно взаємодіє з іншими поняттями в текстах. У семантичному полі WORK ми виділяємо такі атрибути: *effort, profession, salary, career, rest*. Термін WORK використовується в контексті *a labor of love* (праця з любов'ю), що підкреслює позитивну сторону праці. У французькій мові TRAVAIL також має атрибути, які включають у себе терміни: *profession, étude, effort, production; travailler comme un forçat* (працювати як в'язень), що відображає тяжкість праці. Українська мова має свої атрибути поняття ПРАЦЯ, які включають в себе: зусилля, трудову діяльність, кар'єру, заробітну плату, виробництво та використовуються фразеологізми для виразу різних аспектів праці. Семантичний аналіз дозволив глибше розібратися у значенні цих понять у кожній лінгвокультурі та виявити спільні атрибути та відмінності у їх сприйнятті та виразі через лексичні засоби, образи та символи.

- другий етап дослідження – зосереджується на культурологічному контексті концепт-ідеї WORK і TRAVAIL. Вибір паремійних одиниць дозволяє зосередитися на специфічних лексичних одиницях, що є ключовими для вивчення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в мові та культурі. Виділені лексеми стають основою для подальшого аналізу. Аналіз паремійних одиниць включає в себе вивчення їхньої лексичної та семантичної структури. Під час аналізу проводиться класифікація паремій за певними критеріями, наприклад, за типами асоціацій або семантичними відтінками. Цей підхід допомагає розкрити культурні особливості і варіації у використанні мовних одиниць і розумінні понять, що є важливим для дослідження міжкультурної комунікації та культурного контексту.

Досліджуються культурні відмінності та схожості в сприйнятті та вираженні поняття ПРАЦЯ. Дослідження концепт-ідеї ПРАЦЯ в культурологічному контексті визначає, як саме культурні фактори вплинули на сприйняття та вираження цього концепту в мовленні. Цей етап дослідження вказав, які саме аспекти культури вплинули на ставлення до праці, її роль у суспільстві, і як це відобразилося у мовленні. Наприклад, у деяких культурах праця розглянута як священна і обов'язкова діяльність, що відображається у багатстві слів і виразів, пов'язаних з різними аспектами праці. У інших культурах підходи до праці менш підкреслені, і тому, кількість слів та синонімів є обмеженою.

- третій етап включає лінгвокультурологічний аналіз, який відображає важливе статусне положення концепт-ідеї в культурі, що робить її основоположною складовою культурного центру. Концепти стають віддзеркаленням етнічної специфіки сприйняття світу, відзначають маркування етнічної лінгвокультурної карти світу. Так, лінгвокультурний підхід розглядає концепти, такі як WORK і TRAVAIL, як ключові складові культурного центру. Вони відображають специфічний погляд та сприйняття світу в межах конкретної культури і є невід'ємною частиною лінгвокультурного образу цієї культури. Концепти слугують маркуванням

етнічної лінгвокультурної картини світу і відображають унікальні аспекти менталітету та цінностей даної культури.

- останній етап включає порівняльний аспект концепт-ідея WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах. Використання порівняння сприяло виявленню спільних аспектів та відмінностей у розумінні та застосуванні концепту у досліджуваних мовах.

Концепт-ідея WORK і TRAVAIL включає дві відокремлені складові, які чітко в ньому відображаються: ледарство та працелюбність. Вони представляють супротивоположні характеристики відношення людини до праці: ледарство позначає відсутність бажання або зусиль для діяльності або праці, тоді як працелюбність означає старання та віддане ставлення до праці [Словники України]. Ми ідентифікували такі семантичні поля концептів Work/Laziness (лексеми *job* (робота); *occupation* (заняття); *employment* (зайнятість); *labor* (праця); *career* (кар'єра); *sloth* (лінь); *idleness* (бездіяльність); *procrastination* (відкладання справ на потім); *indolence* (безтурботність); *inactivity* (бездіяльність)) та Travail/Paresse (лексеми *travail* (праця); *emploi* (заняття); *métier* (професія); *labeur* (працьовитість); *occupation* (зайнятість); *fainéantise* (бездіяльність); *paresseux* (ледачий); *inaction* (бездіяльність); *Nonchalance* (байдужість).

Концепт-ідея WORK і TRAVAIL, яка представлена у фразеологічних та паремійних одиницях досліджуваних мов, відображає етнічну специфіку поглядів на трудову діяльність і визначає її як головний пріоритет і життєву необхідність, що вказує на лінгвокультурологічну його складову, у той час, як значна увага надається осуду бездіяльності і суперечить базовим цінностям цих культур.

Методологія дослідження дозволила нам систематично вивчити лінгвокультурні особливості концепт-ідеї WORK і TRAVAIL. Результати дослідження допомагають краще зрозуміти, як різні культури сприймають та виражають поняття праці, і ідентифікувати лінгвокультурні особливості цього концепту в різних мовних середовищах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПАРЕМІЙНИХ ОДИНИЦЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В КОНЦЕПТ-ІДЕЇ WORK і TRAVAIL

2.1. Лексико-семантичні засоби вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL

До вербалізаторів концепт-ідеї WORK і TRAVAIL відносять етимологію слів і фраземне значення, що існують особливо в контексті фразеологічних конструкцій. Досліджуючи засоби вербалізації, ми звернули увагу на етимологію слів, що допомагає відстежити походження і розвиток концептуальних компонентів. Під час дослідження ми ідентифікували лексичні засоби, які використовуються для вираження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, та як різні варіації слова набувають інших значень, адже відношення між ними встановлюються у мовних сполученнях і яке імпліцитне чи експліцитне значення надається цьому концепту в трьох різних мовних традиціях.

Під час вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL мовні засоби використовуються наступними способами:

- використання загальних понять (гіперонімів), таких як *робота* або *заняття*, або більш конкретних понять (гіпонімів), таких як *професія*, *фермерство*, *виробництво*; гіперонім *work* є загальним поняттям, яке включає в себе всі види діяльності або зусиль, спрямованих на досягнення певної мети (*I have a lot of work to do today*); гіпонім *profession* – більш конкретне поняття, яке вказує на вид діяльності, який вимагає спеціалізованої підготовки та знань (*She chose the profession of a doctor*); гіперонім *travail* – загальне поняття, яке охоплює всі види зусиль та діяльності (*Le travail est important pour gagner sa vie*); гіпонім *métier* – більш конкретне поняття, яке вказує на конкретну професію або вид діяльності (*Il a choisi le métier de cuisinier*). Гіпероніми та гіпоніми використовуються для

структурування понять і відношень між ними. Вони відображають групи слів, які базуються на загальних родових або видових поняттях. Гіпероніми вказують на загальне поняття об'єктивної реальності, тоді як гіпоніми розкривають її структурні складові. Важливою рисою таких систем є те, що всі структурні елементи належать до однієї мовної категорії. Наприклад: «Робота» є гіперонімом, загальним поняттям. «Фізична праця» та «Інтелектуальна праця» є гіпонімами, більш конкретними видами праці, які входять у групу «Робота». Підгіпоніми, такі як «Будівництво» або «Наукова діяльність», розкривають структурні складові цих видів праці. Ця структура допомагає організовувати інформацію і надає уявлення про ієрархію понять у мові та сприйняття різних аспектів концепт-ідеї WORK і TRAVAIL.

- застосування схожих за значенням слів (синонімів) для підкреслення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL або протилежних слів (антонімів) для вираження контрасту в сприйнятті цього концепту. Наприклад: *Labor* і *Work* – ці слова є синонімами та використовуються для підкреслення концепту праці (*Hard labor requires dedication and effort*); *Work* і *Leisure* – антоніми, що виражають контраст між працею і відпочинком (*After a long day of work, I like to relax and enjoy some leisure time*); *Travail* і *Emploi* – синоніми, що використовуються для вираження концепту праці (*Le travail est important pour gagner sa vie*); *Travail* і *Loisir* – антоніми показують контраст між працею і відпочинком (*Après une semaine de travail intense, j'apprécie le temps libre et les loisirs*).

- використання образних мовних засобів для виразу концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, наприклад, *Time is money* – виражає ідею, що час є цінним ресурсом, і його потрібно використовувати продуктивно, як у роботі, так і в житті; *No pain, no gain* – підкреслюється ідею, що досягнення успіху часто вимагає великих зусиль і жертв; *час – це гроші* або *кар'єрний ріст*; *Il faut cultiver notre jardin* – виражається ідея, що люди повинні працювати над своїм життям і робити його кращим.

- використання фразеологізмів та паремійних одиниць, що виражають концепт-ідею WORK і TRAVAIL в конкретних культурних контекстах. Наприклад: *Burning the midnight oil* – вказує на інтенсивну роботу; *The daily grind* – виражається рутинна та монотонна робота, яку люди роблять щодня; *Travailler comme un forcené* – означає працювати до втоми і вказує на інтенсивну роботу; *Mettre la main à la pâte* – вказує на активну участь в роботі або процесі; *Тягти важку ношу* – ця паремійна одиниця виражає ідею виконання важкої роботи або перенесення важкого завдання; *Працювати як бджола* – підкреслює наполегливість та працьовитість.

- використання слів та виразів для оцінки праці, наприклад: *hardworking, lazy, diligent, travailleur, paresseux, appliqué, ефективна праця, безтурботна робота, ледачий*.

Вербалізатори концепту є різних типів і вони включають:

- лексичні одиниці: слова та словосполучення, які відображають концепт-ідею WORK і TRAVAIL. Це слова, які вказують на дію, процес, результат роботи: *work (праця), job (робота), employment (занятість), labor (праця), occupation (професія); to work (працювати), to labor (працювати фізично), to craft (мастерність); робота, заняття, праця, служба, виробництво, ремесло, майстерність, працювати, виробляти, ремонтувати, створювати; travail (праця), emploi (занятість), métier (професія), travailleur (працівник), travailler (працювати), exercer (виконувати)*.

- фразеологізми: вирази або фрази, які мають стійке значення і використовуються для вербалізації концепту в конкретних ситуаціях: *Важка як праця* – вираз, що підсилює важкість чогось; *Праця не волк, в ліс не втече* – фразеологізм означає, що не можна втікти від своїх обов'язків; *The daily grind* – фразеологізм, що вказує на щоденну рутинну роботу; *Travailler comme un forçat* – фразеологізм, що означає працювати дуже важко або як в'язень; *La routine quotidienne* – фразеологізм, що вказує на щоденну рутинну роботу.

- асоціації: концепт викликає асоціації з певними образами або ідеями, які допомагають в передачі його значення: слово «фабрика» викликає асоціації з великими будівлями, виробництвом. У розмові про тяжку фізичну працю слово *nim* вказує на наполегливість та зусилля, які вкладено в роботу. А от *креативна праця* означає творчий підхід до завдань; *Factory* (фабрика) викликає асоціації з великими промисловими об'єктами та виробництвом, *Office* (офіс) асоціюється із офісними роботами та корпоративними середовищами: *After an hour of intense workout, he was covered in sweat, but he didn't stop moving; After years of hard work and dedication, they finally achieved success; Après une heure d'entraînement intense, il était couvert de sueur, mais il ne s'est pas arrêté de bouger; Les ouvriers sur le chantier de construction du gratte-ciel se tenaient sous un soleil brûlant, chacun d'eux ruisselant de sueur; Après des années de travail acharné et de dévouement, ils ont enfin réussi; Le politicien a mis beaucoup d'efforts et de sueur pour réformer le système de santé de son pays.*

- метафори та аналогії: використання метафор та аналогій для порівняння концепту із чимось відомим та зрозумілим, що сприяє кращому розумінню концепту: *Burning the midnight oil* (буквально: палити півночівне масло) – ця метафора вказує на інтенсивну роботу або довгий робочий день, коли людина працює допізна, використовуючи світло лампи; *Climbing the corporate ladder* – використовується для опису процесу кар'єрного росту та просування в компанії; *Like a well-oiled machine* – ця аналогія вказує на те, що колектив або команда діє дуже координовано і ефективно, подібно до добре налаштованої машини; *In the trenches* – ця аналогія використовується для опису осіб, які активно працюють або борються в складних умовах або ситуаціях; *Mettre les bouchées doubles* – метафора описує інтенсивну працю або намагання робити щось швидко і ефективно; *Nager à contre-courant* – вказує на складність та важкість працювати в умовах опозиції або в трудній ситуації; *Comme un poisson dans l'eau* – ця аналогія описує людину, яка дуже добре адаптується і працює в певному оточенні або середовищі; *Au pied du*

mir – вказує на те, що людина знаходиться в складній ситуації або під час важкого завдання; *Праця – це машина, яка рухає світ* – метафора, що використовується для підкреслення важливості праці в суспільстві; *Праця, як тил, осідає та накопичується* – аналогія, що описує накопичення результатів праці з часом. Таким чином, вербалізатори концепт-ідеї WORK і TRAVAIL водночас виступають прямими та непрямими, і вони взаємодіють у мовному і культурному контексті, щоб передати багатогранність цього концепту в мовленні та культурному сприйнятті.

Концепт-ідея WORK і TRAVAIL є однією з важливих та універсальних складових суспільного та культурного життя, яка має глибокий вплив на взаємовідносини, економіку, соціальний лад та особистий досвід людини. Лексико-семантичні засоби, що використовуються для її вербалізації, розкривають його багатогранність та різноманітність. Вербалізація концепт-ідеї WORK і TRAVAIL демонструє її семантичний потенціал та сприяє передачі інформації про його зміст іншим носіям мови [Приходько 2008]. Для встановлення її семантичного обсягу, вивчення специфіки мовного вираження використовуються дані енциклопедичних та лінгвістичних словників. В цьому контексті словникова дефініція вважається основою концепту.

Лексико-семантичне поле концепт-ідеї WORK і TRAVAIL у досліджуваних мовних культурах відображає основні аспекти та асоціації, пов'язані з працею, відпочинком та іншими аспектами життя. Ядро поля складається з ключових термінів, які безпосередньо відносяться до самої діяльності праці. Вони є універсальними і використовуються для позначення праці в загальному розумінні. До них відносимо: *work, labor, job, occupation, travail, labeur, emploi, métier, праця, робота, труд, діло, заняття, справа, зусилля* тощо.

Важливо відзначити, що ядро і периферія концепт-ідеї ПРАЦЯ змінюється, адже це лексико-семантичне поле служить основою для вивчення, аналізу та порівняння сприйняття та вираження концепт-ідеї

WORK і TRAVAIL в різних лінгвокультурах. Ядро дослідження включає паремії, які є основними, ключовими та найбільш репрезентативними для концепт-ідеї WORK і TRAVAIL. Ці паремії є найбільш значущими для розуміння та аналізу та її представлені у мовленні. Воно вказує на те, які аспекти праці є ключовими в кожній культурі і як ці аспекти відображають загальні та унікальні риси сприйняття праці в різних мовних середовищах. До лексико-семантичного поля визначення концепт-ідеї ПРАЦЯ входять такі додаткові елементи як [Словники України; Chollet; Dictionary of English Language and Culture]:

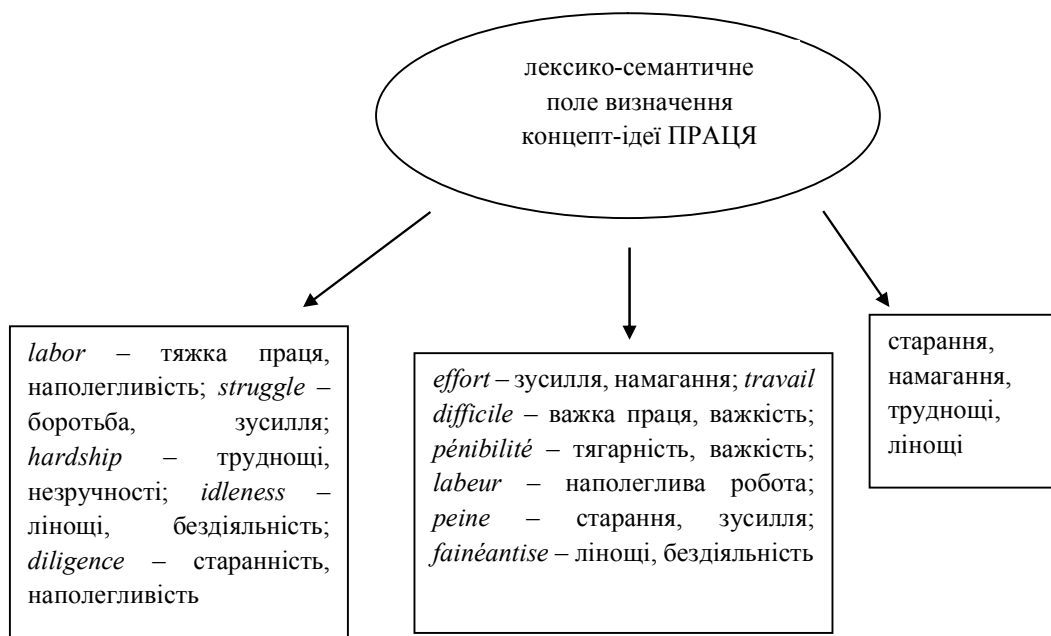

Рис. 1.3. Лексико-семантичне поле визначення концепт-ідеї ПРАЦЯ

Периферія поля (див. Рис. 1.3) включає терміни, що мають більш специфічні і контекстуальні значення, або вказує на додаткові аспекти праці. Це терміни, які вказують на результати праці, наприклад, *заробіток* чи *кар'єра*, або на зв'язані аспекти, такі як *відпочинок* чи *зусилля*.

Значення та вживання цих термінів суттєво відрізняється в різних мовних культурах. Наприклад, підходи до розуміння *кар'єри* або *дозвілля* різняться в Україні, Англії та Франції через культурні відмінності і специфічні цінності. Терміни, пов'язані з поняттями *кар'єри* та *дозвілля*,

мають суттєві різниці в розумінні та вживанні в різних мовних культурах (див. Додаток Е). Ці відмінності в розумінні кар'єри та дозвілля відображають культурні особливості та цінності кожної з цих країн. Вони визначаються культурними відмінностями та специфічними цінностями кожної культури.

У багатьох західних країнах *кар'єра* виступає як важливий аспект життя, і люди часто надають велику увагу розвитку своєї кар'єри. У Франції, наприклад, існує концепт *carrière*, але вона відрізняється від західних концепцій і включає в себе більше елементів стабільності та внутрішньої винагороди, ніж постійного зростання на професійній літері.

Українське та західне розуміння *дозвілля* схоже, але існують різні культурні традиції та звичаї, які впливають на те, як проводиться дозвілля. У Франції, зокрема, *repos* і *loisirs* ідентифікуються як важливі, і французи мають сильну культуру відпочинку, зокрема, подорожей та гастрономії. Такі відмінності у розумінні та вживанні термінів свідчать про те, як кожна культура відноситься до *work*, *career* і *leisure*.

Дослідження цих розбіжностей допомагає краще розуміти культурні цінності та сприйняття світу в різних частинах світу. Вираз *chaque / toute peine merite salaire*, що перекладається як *всяка праця гідна нагороди* [Google Translator]. Французька мова має свої вирази для вербалізації концепт-ідеї TRAVAIL. Наприклад, *travail* виражає діяльність, результат, місце, умови або об'єкт праці; *emploi* – трудовий обов'язок, посаду, професію або статус праці; *métier* – вид, галузь, сферу або ремесло праці; *profession* – освічену, кваліфіковану або престижну працю; *carrière* – професійний розвиток, успіх або статус у праці; *vocation* – призначення, покликання або схильність до праці; *activité* – вид, форму, обсяг або режим праці; *labeur* – фізичну, важку або продуктивну працю; *production* – процес, результат або сферу праці; *créativité* – творчу, оригінальну або інноваційну працю.

Під час дослідження концепт-ідеї, ми ідентифікували відмінності у її сприйнятті в різних культурах, що варіювалося від культури до культури

через культурні особливості, цінності та історичний контекст. Наведемо загальні відмінності:

- співвідношення між працею і відпочинком. У американській культурі WORK є дуже поширене висловлювання 9-to-5 job вказує на стандартний робочий день. У Франції робиться більший акцент на якісному відпочинку і TRAVAIL – акцент зроблений на відпочинку, релаксації та балансі між роботою та особистим життям.

- сприйняття годин праці. Англійська і французька культура мають більш традиційний погляд на робочий день і ставлять акцент на дотриманні годин праці, в той час як українська культура сприймає підходи типу кількість роботи, а не години.

- відношення до соціальних аспектів праці. В українській культурі ПРАЦЯ більш акцентує на колективних аспектах праці, таких як командна робота і соціальні зв'язки на робочому місці. У інших культурах – більш індивідуалістичною, з фокусом на кар'єрному зростанні та самовираженні через професію.

- семантика і фразеологія. Кожна культура має свої унікальні фразеологізми, які відображають особливості сприйняття та оцінки праці. Українська мова має такі фразеологізми, як Працювати як конь або Праця не веде до багатства. У французькій культурі означення є специфічним, наприклад, Travailler comme un forcené (працювати як виснажений) або Travailler à la chaîne (працювати на конвеєрі). Розглянемо відмінності між трьома культурами з паремійними одиницями на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ:

- лексичні різниці: поняття *праця* в українській культурі має інші синоніми та асоціації, ніж в англійській чи французькій;

- культурні цінності: в українській культурі – праця є священною та високо оцінною, тоді як в інших культурах її розглядають як засіб досягнення матеріального благополуччя;

- культурні стереотипи: існує стереотип про працьовитість та про ледачість.

Розглянемо подібності між трьома культурами з паремійними одиницями на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ: універсальність (деякі аспекти концепт-ідеї ПРАЦЯ є універсальними і відображають загальність досвіду людей, багато культур мають паремії, які висловлюють ідею, що *праця – це добро*); вплив глобалізації (з розвитком глобальних зв'язків і культурного обміну деякі аспекти концепт-ідеї ПРАЦЯ поширюються між різними культурами, ідеї про ефективну роботу є загальними у більшій кількості культур).

Порівняння семантичного обсягу лексем та кількості синонімів для концепт-ідеї WORK і TRAVAIL у різних мовах виявило, наскільки багатогранним є сприйняття та вираження цього концепту в різних культурах. Різниця у семантичному обсязі та кількості синонімів обумовлені різними історичними, культурними та соціальними факторами. Наприклад, в одній культурі праця розглядається як священна обов'язкова діяльність, і це відображається в багатстві слів і виразів, що пов'язані з різними аспектами праці. У інших культурах підходи до праці менш підкреслені, і, відповідно, кількість слів та синонімів є обмеженою (див. Додаток Б).

Відмінності в трьох лінгвокультурах також простежуються при використанні зоонімічного компоненту для образної характеристики невмотивованої роботи (див. Додаток В): *Робота не вовк, в ліс не втече* [Прислів'я та приказки]; *Work won't run away like a rabbit to the woods* [Dictionary of English Language and Culture]; *Le travail ne s'enfuira pas comme un lapin dans les bois* [Dictionnaire de la langue française]. Ця метафора, яка використовується для позначення невмотивованої роботи, використовує асоціацію з різними звірами в трьох лінгвокультурах, але ідея залишається схожою.

Робота приносить моральне задоволення і асоціюються з радістю: *З праці – радість, з безділля – смуток* [Прислів'я та приказки]; *Як будеш чесно*

працювати, то прийде сама доля до хати; Work brings joy, idleness brings sorrow; If you work honestly, fortune will come home by itself [Dictionary of English Language and Culture]; *Le travail apporte la joie, l'oisiveté apporte le chagrin; Si tu travailles honnêtement, la fortune viendra à la maison d'elle-même* [Binon]. Ці вирази вказують на позитивні сторони праці та її зв'язок з радістю, щастям та долею людей. Наведемо приклади з трьох лінгвокультур: *Work ethic* – це поняття, яке вказує на систему цінностей, пов'язаних із працею та відданістю роботі. Це свідчить про важливість праці в американській культурі. *Nine-to-five job* – вираз, який відображає типовий графік роботи в багатьох англomовних країнах. *Travailleur acharné* – свідчить про важливість праці у французькій культурі. *Métro, boulot, dodo* – використовується для опису монотонного робочого рутинного життя. Він відображає прагнення до більшого балансу між роботою та відпочинком. *Праця надихає* – праця має позитивний вплив на людину, піднімає її дух та самооцінність. *Робота на благо рідної землі* – це вираз, який відображає зв'язок між працею та рідною землею, що має важливе значення в українській культурі та історії.

У результаті цього, підходи до праці та її сприйняття суттєво відрізняються, і це важливий аспект в міжкультурному розумінні. Вивчення унікальності та особливостей слів, що використовуються для вербалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, розкриває глибинні відмінності у сприйнятті та вираженні цього концепту в різних мовах та культурах. Властивості мови часто віддзеркалюють специфіку думок і переконань, які є характерними для певної культури або етнічної групи. Унікальні слова виникають через специфічність менталітету та цінностей.

Унікальність слів та виразів, що стосуються праці, залежить від структури та організації економіки, а також від соціальних норм і системи праці у кожній країні. Унікальні слова виникають як відповідь на специфічний культурний досвід. Слова, що вказують на певні види праці або ремесел, пов'язані з традиціями та розвитком галузей економіки: *blacksmith*,

mason, wheelwright, tinsmith, boulanger (буланже), charpentier (charpenterie), cordonnier (cordonnerie), fromager (fromagerie), гончар (гончарство), коваль (ковальство), ковзаник (ковзанка), городник.

Для конкретизації різних аспектів праці використовуються такі слова: *work, occupation, service, position, profession, specialty, craft, skill, робота, заняття, служба, посада, професія, спеціальність, ремесло, майстерність, труд, виробництво, творчість* тощо [Словники України]. Кожне з цих слів має свою унікальну семантику та контекст використання (див. Додаток Г).

Окрім слів, фразеологізмів, метафор і прислів'їв, які вербалізують концепт-ідею ПРАЦЯ, ми ідентифікували такі:

- синтаксичні структури, що відображають відношення до ПРАЦІ, її цілей, результатів та умов. Наприклад, в англійській мові – конструкції з прийменниками *for, in, against, by* тощо: *to work for oneself (for others), to work in order to earn money (in order to achieve a goal), to work against one's will (against the system), to work by necessity (by passion)* тощо [Longman Idioms Dictionary]. У французькій мові – конструкції з прийменниками *pour, en, contre, par* тощо: *travailler pour soi (pour les autres), travailler en vue de gagner de l'argent (en vue de réaliser un projet), travailler contre son gré (contre le système), travailler par nécessité (par passion)* тощо [Chollet]. В українській мові використовуються конструкції з прийменниками *для, заради, через, проти* тощо: *працювати для себе (для інших), працювати заради грошей (заради ідеї), працювати через необхідність (через захоплення), працювати проти своєї волі (проти системи)* тощо [Англо-український фразеологічний словник].

- словотворчі засоби, які утворюють похідні слова від основних вербалізаторів концепт-ідеї *WORK, TRAVAIL* і ПРАЦЯ, ми виокремили у такому контексті: в англійській мові з використанням суфіксів *-er, -ing, -ful, -less* тощо: наприклад, *work – worker, working, workful, workless; job – jobber, jobbing, jobful, jobless; labor – laborer, laboring, laborful, laborless; task – tasker, tasking, taskful, taskless* тощо [Longman Idioms Dictionary]; у

французькій мові через додавання суфіксів -eur, -ant, -eux, -able тощо: наприклад, *travail* – *travailleur*, *travaillant*, *travailleurs*, *travaillable*; *emploi* – *employeur*, *employant*, *employeux*, *employable*; *labeur* – *labeureur*, *labeurant*, *labeureux*, *labeurable*; *tâche* – *tâcheur*, *tâchant*, *tâcheux*, *tâchable* тощо [Chollet]; в українській мові за допомогою суфіксів -ник, -ач, -ень, -ка тощо: наприклад, *праця* – *працьовитий*, *працедавець*, *працевлаштування*; *робота* – *робочий*, *роботодавець*, *роботящий*; *труд* – *трудолий*, *трудящий*, *трудень*; *справа* – *справедливий*, *справник*, *справочка* тощо [Словники України].

- лексеми та фразеологізми, що виражають концепт-ідею ПРАЦЯ: *work*, *job*, *labor (labour)*, *task*, *occupation*, *activity*, *effort*, *to work*, *to do*, *to labor (labour)*, *to act*, *to perform*, *to engage in*, *to be busy with*, *to make a living*, *to earn one's bread (keep)*, *to put in a good day's work (shift)*, *to work hard (well)*, *to work one's fingers to the bone (one's socks off)*, *hard-working (industrious)*, *laborious (labor-intensive)*, *worker (employee)*, *employer (boss)*, *employable (unemployable)*, *employment (unemployment)*, *to employ (to hire)*, *to be employed (to be hired)*, *to be unemployed (to be fired)*, *employment agency (office)*, *employment contract (agreement)*, *employment law (legislation)*, *employment rate (level)*, *working conditions (environment)*, *working hours (time)*, *working class (people)* тощо [Longman Idioms Dictionary]; *travail*, *emploi*, *labeur*, *tâche*, *métier*, *profession*, *activité*, *effort*, *travailler*, *faire*, *laborer*, *agir*, *s'occuper de*, *gagner sa vie*, *gagner son pain*, *faire une bonne journée de travail*, *travailler dur*, *travailler comme un forçat*, *travailleur*, *laborieux*, *employé*, *employeur*, *employable*, *inemployable*, *emploi*, *chômage*, *employer*, *embaucher*, *être employé*, *être embauché*, *être au chômage*, *être licencié*, *agence d'emploi*, *contrat de travail*, *droit du travail*, *taux d'emploi*, *conditions de travail*, *horaires de travail*, *classe ouvrière* тощо [Binon]; *праця*, *робота*, *труд*, *діло*, *справа*, *заняття*, *зусилля*, *працювати*, *робити*, *трудитися*, *діяти*, *займатися*, *попрацювати*, *поробити*, *потрудитися*, *підпрацювати*, *надробити*, *натрудитися*, *працелюбий*, *працьовитий*, *трудолюбний*, *трудолий*, *трудолик*, *тудящий*, *тудівник*, *робітник*, *робочий*, *працедавець*, *працездатний*, *працевлаштування*,

працевлаштувати, працезабезпечення, працезабезпечити, працевитрати, працевитратний, працехоронний, працехорона тощо;

Кожен лексичний засіб має свою власну виразність, що допомагає точніше передати значення та емоційний відтінок, пов'язаний із концепт-ідеєю WORK і TRAVAIL. Крім того, метафори, ідіоми та фразеологічні вирази підсилюють образність та виразність мовного виразу, допомагаючи більш точно та наочно передати значення та смисл концепту. У результаті лексико-семантичні засоби вербалізації створюють різноманітний набір слів, який відтворює складний характер праці як суспільного феномену та особистісної характеристики, що просліджується у трьох лінгвокультурах.

2.2. Роль та місце концепт-ідеї ПРАЦЯ в українській, англійській та французькій культурах

Роль і значення концепт-ідеї ПРАЦЯ проявляються в українській, англійській та французькій культурах через сприйняття праці та культурні конотації. Концепт-ідея ПРАЦЯ – це складне поняття, яке відображає різні аспекти людської діяльності, що спрямована на задоволення потреб, створення матеріальних і духовних цінностей, розвиток особистості та суспільства. Концепт-ідея ПРАЦЯ має свою роль та місце в українській, англійській та французькій культурах, які ми порівнюємо за критеріями:

- історична еволюція концепт-ідеї в різних культурах. Наприклад, в українській культурі концепт-ідея ПРАЦЯ пов'язана з історичними процесами селянського руху, промислового розвитку, боротьби за незалежність та інтеграцію в Європу. В англійській культурі – пов'язана з історичними процесами промислової революції, колоніальної експансії, світового лідерства та глобалізації. У французькій культурі концепт-ідея TRAVAIL – з історичними процесами Великої французької революції, соціальної солідарності, культурного впливу та гуманізму.

- культурні особливості. В українській культурі концепт-ідея ПРАЦЯ має позитивне забарвлення, оскільки вважається джерелом гордості, честі, достатку та народного добробуту. В англійській культурі концепт-ідея WORK має прагматичне забарвлення, оскільки вважається засобом досягнення успіху, багатства, статусу та впливу. У французькій культурі концепт-ідея TRAVAIL має соціальне забарвлення, оскільки вважається правом, обов'язком, цінністю та фактором єдності нації.

В англійській мові існує багато фразеологізмів та висловів, які відображають важливість праці, наприклад, *hard work pays off* (наполеглива праця приносить плоди). В англійській культурі концепт-ідея WORK має важливе значення, бо використовуються певні паремічні одиниці для передачі різних аспектів праці, включаючи *work, job, employment, occupation* тощо. Англіїці цінують ефективність та професійну компетентність. Великий акцент робиться на робочу дисципліну та відданість своїй роботі. Наведемо приклади прислів'їв про працю (див. Додаток Є): *Hard work never killed anyone* [Дубенко] – це прислів'я підкреслює важливість наполегливої праці, вказуючи на те, що робота, навіть якщо вона важка і зусилля вимагає, не завдає шкоди здоров'ю. *No gain without pain* [Дубенко] – акцентує на тому, що без докладання зусиль не досягається успіх чи поставлені цілі.

Французька культура також проявляє свої особливості у розумінні та вираженні концепт-ідеї TRAVAIL. Історично, французька культура пов'язана з вищими культурними цінностями та акцентує на значенні розумової та творчої праці. У фразеологічному аспекті вивчення даного концепту відображаються особливі аспекти відношення до праці, наприклад, *travailler comme un forçat* (працювати як в'язень), яке виражає ідею великого та напруженого трудового зусилля.

Французька культура вбачає велику роль концепт-ідеї TRAVAIL. Для цього у мові використовуються різні лексеми, такі як *travail, emploi, métier, profession, carrière*, для передачі різних аспектів праці. Французи покладають акцент на призначення та покликання у праці, а також високу якість та

творчість у виконанні обов'язків. Проілюструємо прикладами з контексту (див. Додаток Є): *À l'œuvre on connaît l'artisan* [Chollet] (З діла відомий майстер) – прислів'я підкреслює, що справжнє майстерство і вміння проявляються через власну працю і результати. Воно піднімає цінність праці як засобу виявлення навичок і професійних якостей. *Le travail a toujours récompense* [Chollet] (Праця завжди має винагороду) – підкреслює ідею, що жодна праця не залишається без винагороди. Воно втілює оптимістичний погляд на те, що робота завжди приносить позитивні результати.

У французькій культурі концепт-ідея TRAVAIL відіграє важливу роль, але проявляється з іншою акцентуацією. Підкреслюється не тільки матеріальний аспект праці, але й велике значення особистісного розвитку та задоволення від власної діяльності. Мовні вирази, відображаючи її, сприяють розкриттю різноманітних аспектів праці у французькій лінгвокультурі.

Українська культура відзначається глибокою повагою до праці, яка є невід'ємною складовою життя. В українському народі завжди високо цінувалися ретельність, наполегливість та допитливість у виконанні різноманітних видів праці. Роль праці в українській культурі відображається у народних піснях, обрядах, вишиванках, які подають трудові досягнення та цінності народу. Класичний український господарський спосіб життя та багатство ремесел свідчать про велике значення праці у формуванні культурного образу.

Українська культура віддає велике значення поняттю ПРАЦЯ. В українській мові існує багато лексичних та фразеологічних засобів, які відображають різні аспекти праці, її цінність та роль у суспільстві. Українці підкреслюють працьовитість та наполегливість як позитивні риси. Прислів'я та приказки про працю передають українську народну мудрість та важливість ефективної діяльності для досягнення цілей. Наприклад: *Тяжка праця робить легкі вчинки* [Galician proverbs] – підкреслюється зв'язок між наполегливою роботою і досягненням позитивних результатів. Воно вказує на те, що зусилля, вкладені в складну роботу, зроблять подальші завдання

легшими. *Від праці не вмирають, а від лінивості не одужують* [Galician proverbs] – підкреслюється важливість активності та працьовитості в житті. Воно попереджає про негативні наслідки лінивості та бездіяльності.

Загалом, кожна із зазначених лінгвокультур має свої власні підходи до концепт-ідеї WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ, що відображається у мовних виразах, ставленні до праці та її ролі у суспільстві. Вона є неодмінною складовою культурних цінностей та норм в трьох лінгвокультурах, впливаючи на міжособистісні взаємини, визначаючи економічні процеси та відображаючи мовлення, традиції та інші аспекти життя.

Концепт-ідея ПРАЦЯ відіграє суттєву роль в українській, англійській та французькій культурах, відображаючи різноманітні аспекти та значущість людської діяльності, що спрямована на досягнення різних цілей, включаючи створення цінностей та особистісний розвиток. Значення концепт-ідеї ПРАЦЯ у трьох лінгвокультурах проявляється у мовних виразах, традиціях, обрядах та загальних цінностях, визначаючи спільні та унікальні аспекти відношення до праці в різних культурних середовищах.

Англійська культура акцентує на ефективності та наполегливості в праці, що відображено у фразеологізмах, що передають ідеал працьовитості, що сприяє досягненню успіху та цілей. У французькій культурі спостерігається різногранність поглядів на працю, що відображено в літературі, мистецтві та концепції раціональної та творчої праці, які визначають ролі праці у французькому суспільстві. У свою чергу, українська культура відрізняється повагою до ручної праці та визнає її важливу роль у становленні національної самобутності, що виражено через обряди, народні пісні та символіку, що підкреслюють значущість праці для збереження культурних традицій.

Отже, концепт-ідея WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ є не лише лінгвістичним феноменом, але й комплексним культурним явищем, яке відображає важливі аспекти життя, цінностей та поглядів різних народів. Його вплив на мову, літературу, мистецтво та соціокультурні практики є

суттєвою складовою частиною розуміння культурних ідентичностей та способів життя в українських, англійських та французьких суспільних контекстах.

2.3. Зіставний аналіз паремійних одиниць в трьох лінгвокультурах

Незважаючи на спільні аспекти у сприйнятті ПРАЦІ, кожна лінгвокультура має власні когнітивні особливості позначення концепт-ідеї. ПРАЦЯ має величезне значення в людському житті, виступаючи як універсальна категорія, що охоплює всі аспекти людської діяльності. Вона є ключовим елементом самореалізації особистості, дозволяючи не лише переосмислити природу людини і її місце в світі, але й усвідомити зміст світогляду та ціннісних орієнтацій сучасного соціального ландшафту. Також вона представляє собою природний і суспільно визнаний спосіб задоволення матеріальних і значної кількості духовних потреб, як окремої особи, так і всього людства.

В українській лінгвокультурі працююча людина асоціюється з бджолою: *Добрий чоловік без роботи, що бджола без меду; Бджола мала, а й та працює* [Прислів'я та приказки]. Однак в англійській та французькій лінгвокультурах ця асоціація відрізняється. Давайте подивимося, як вони виражають це. В англійському мовленні бджоли часто асоціюються з працюваністю та організованістю. Один з відомих виразів: *Busy as a bee* [Galician proverbs], що перекладається як *Активний, як бджола* використовується для підкреслення інтенсивної та наполегливої роботи. У французькій мові бджоли також символізують наполегливість та активність. Наприклад, вираз *Travailler comme une abeille* означає Працювати як бджола, вказує на наполегливу роботу. Отже, асоціація між працюючою людиною і бджолою в трьох лінгвокультурах схожа, хоча формулювання дещо відрізняється.

Для трьох лінгвокультур показовим є позначення праці за допомогою метафор з семантикою протилежних відчуттів людини, антонімічної пари, де важкий процес роботи асоціюється з гірким корінням, а позитивний результат роботи з солодким фруктом: *Праця має гіркий корінь, але солодкий плід* [Galician proverbs]; *Work has a bitter root, but a sweet fruit* [Дубенко]; *Le travail a une racine amère, mais un fruit sucré* [Dictionnaire de la langue française]. Ці паремії відображають спільний концепт, де важка праця та зусилля призводять до позитивних результатів та солодких досягнень.

Ціннісний і образний компоненти концепт-ідеї ми розглянемо на прикладі паремій, адже саме вони виступають репрезентантом ментальності та потужним джерелом енергетичного коду конкретної культурної групи. Аналіз паремій у порівняльному контексті сприяє реконструкції етнокогнітивних моделей національного мислення та знання. Він також спрямований на вирішення питань щодо фонових знань співрозмовників шляхом виявлення аналогій між пареміями різних мов та розкриттям етнокультурних нюансів. Цей підхід допомагає пізнати найважливіші стереотипи масової свідомості та враховувати вплив багаторічних культурних тенденцій на неї, що дозволяє розділити паремії на певні класи.

До першої групи належать паремії, які визначають місце роботи в житті людини. У національній свідомості етносу трьох лінгвокультур робота визначається як надзвичайна цінність, життєва необхідність, оскільки є способом забезпечення життєдіяльності людини, тому вона оцінюється позитивно: *Man's work on earth sustains; A man won't survive without work; Everyone works for themselves; Work can accomplish anything; With work, the day is short; Live as if you will die tomorrow and work as if you will live forever* [Dictionary of English Language and Culture]; *Le travail de l'homme sur terre soutient; Un homme ne survivra pas sans travail; Chacun travaille pour soi-même; Le travail peut accomplir n'importe quoi; Avec le travail, la journée est courte; Vis comme si tu mourais demain et travaille comme si tu vivais éternellement* [Chollet]; *Робота чоловіка на землі держить; Без роботи чоловік не виживе;*

Кожний для себе робить; Робота може все; З роботою день короткий; Живи, ніби ти завтра помреш і працюю, ніби вічно житимеш [Galician proverbs].

Ці паремії підкреслюють цінність роботи як важливого аспекту життя та закликають до активності та наполегливості в праці. Робота також задовольняє фізіологічні потреби людини в харчуванні: *He who labors, hunger does not walk; He who works does not die of hunger* [Dictionary of English Language and Culture]; *Work feeds the person, laziness wastes; Celui qui travaille ne marche pas affamé; Le travail nourrit la personne, la paresse la gaspille* [Chollet]; *Будеш трудитися – будеш кормитися* [Прислів'я та приказки]; *Хто робить, голодний не ходить; Треба працювати, щоб кусок хліба мати; Хто працює, той з голоду не помре; Хто не працює, той не їсть; Праця людину годує, а лень марнує* [Галицькі приповідки]. Ці паремії також акцентують увагу на тому, що праця є засобом задоволення фізіологічних потреб людини у їжі. Проте їжа була не лише результатом праці, а й її передумовою, саме тому гарний апетит досить часто асоціюється з працьовитою людиною. Паремії вказують на зв'язок між прийомом їжі та праці (див. Табл. 1.2), а також підкреслюють важливість відданості та наполегливості в обох сферах:

Табл. 1.2

Приклади перемій з трьох лінгвокультур

<i>First to the bowl, first to work</i>	<i>Premier à la gamelle, premier au travail</i>	<i>Перший до миски, перший до роботи</i>
<i>Who eats slowly, works slowly</i>	<i>Celui qui mange lentement, travaille lentement</i>	<i>Хто поволі їсть, той поволі робить</i>
<i>Lazy at eating, lazy at work</i>	<i>Paresseux à manger, paresseux au travail</i>	<i>Хто лінивий до їди, той лінивий до роботи</i>
<i>Food is half of health</i>	<i>La nourriture, c'est la moitié de la santé</i>	<i>Їжа – половина здоров'я</i>
<i>Whoever doesn't eat, doesn't work today</i>	<i>Celui qui ne mange pas ne travaille pas aujourd'hui</i>	<i>Хто зранку не їсть, той вдень не працює</i>

<i>Not the one where there is plenty to eat, but the one where they work well</i>	<i>Pas celui où il y a beaucoup à manger, mais celui où ils travaillent bien</i>	<i>Не той край, де багато їдять, а той, де добре працюють</i>
---	--	---

Робота забезпечувала людей також і матеріальними статками: одягом, взуттям, житлом, що знаходить підтвердження в пареміології української лінгвокультури: *Хто робить, голий не ходить; Як ручки зароблять, так ніжки сходять; Без роботи ані хліба, ані хати; Хто працює, той і має; Роби надворі, буде і в коморі*. Для англійської лінгвокультури робочий піт на руках заслуговує більшої шани, ніж золота каблучка на пальці. Ці паремії підкреслюють, як робота допомагає людям забезпечити себе одягом, їжею та житлом.

Аналогічний погляд виражається так: *A worker's sweat on the hands is worth more than a golden ring on the finger*. Ця паремія підкреслює важливість праці та відданості роботі, а також вказує, що важливіше шанувати працю, ніж матеріальні багатства. У французькій лінгвокультурі подібну ідею знаходимо у наступній паремії: *La sueur du travailleur sur ses mains vaut mieux qu'un anneau d'or au doigt*. Ця паремія відзначає важливість праці і підкреслює, що піт від роботи на руках робітника є цінніше, ніж золотий перстень на пальці. Це добре показує, як універсальні цінності, такі як працьовитість та відданість, є спільними у цих культурах. Такі паремії демонструють важливість роботи та підкреслюють, що матеріальні блага не завжди є найважливішими в житті людини. Такі ідеї є загальними для багатьох суспільств і поколінь, незалежно від мови та культури.

Другу тематичну групу утворюють паремії, які характеризують роботу як процес. У робочому процесі надзвичайно важливу роль відіграють:

- темп роботи (потрібно уникати поспіху у роботі, оскільки він призводить до негативного результату): *Не питають чи хутко, а питають чи добре; Швидкої роботи ніхто не хвалить; Що спішно, то смішно; З поспіху добра не буває; Що швидко робиться, те сліпе родиться* [Прислів'я та приказки]. В робочому процесі дійсно важливі такі аспекти, як темп

роботи, які також відображаються в пареміях: *It's not how fast, but how well; No one praises fast work; What's done in haste is often funny; There's no good in rushing; What's done quickly, is born blind* [Дубенко]; *Ce n'est pas la vitesse, mais la qualité; Personne ne loue le travail rapide; Ce qui est fait à la hâte est souvent drôle; Il n'y a pas de bien dans la précipitation; Ce qui est fait rapidement naît aveugle* [Chollet]. Ці паремії підкреслюють важливість якісної та обдуманної роботи над просто швидким виконанням завдання.

- якість виконання роботи: *Добре роби, добре й буде* (ця паремія наголошує на важливості якісного виконання роботи. Якщо ви прикладаєте зусилля та робите все належним чином, то результат буде задовільним); *Зробив с'як, а вийшло ніяк* (ця паремія підкреслює важливість не тільки праці, але й її правильності та ефективності, інакше навіть при всіх зусиллях результат є не задовільним); *Do well, and it will be well* (ця паремія передає ідею, що якщо ви прикладете зусилля до виконання роботи, то результат буде позитивним, бо якість виконання впливає на кінцевий результат); *Started one way, ended another* (ця паремія підкреслює, що хоча ви і розпочали роботу з певної ідеї або плану, остаточний результат буде зовсім іншим, так як це є нагадуванням про важливість адаптації та змін під час робочого процесу); *Bien faire, et tout ira bien* (паремія передає ідею, що якщо ви виконуєте роботу якісно, то все буде гаразд, бо якість виконання є ключовим фактором для успіху); *Commencé d'une manière, fini d'une autre* (паремія підкреслює, що початок відрізняється від кінця, і важливо вдосконалювати роботу протягом всього процесу. Ці паремії підкреслюють, що якість виконаної роботи має важливе значення і впливає на результат та оцінку).

- наполегливість та впертість у роботі: *Diligence overcomes all things* (ця паремія підкреслює важливість наполегливості та впертості в досягненні цілей); *Skill and hard work will overcome everything* (успіх залежить від комбінації навичок та наполегливості, важливості розуміння та володіння технікою в робочому процесі); *La persévérance triomphe de tout* (паремія висловлює ідею, що стійкість та наполегливість перемагають будь-які

труднощі); *Le talent et le travail surmonteront tout* (успіх залежить від поєднання таланту та наполегливості, важливості вмінь та здібностей); *Наполеглива праця усе переможе* (паремія відображає ідею, що терпляча та наполеглива праця подолає всі труднощі та підкреслює важливість стійкості та впертості в робочому процесі); *Уміння і труд все перетруть* (паремія наголошує, що успіх приходить до тих, хто володіє не тільки наполегливістю, а й навичками та здібностями); *Терпіння і праця все переможе* (ця паремія виражає ідею, що терпіння та наполегливість у роботі долають будь-які перешкоди для досягнення успіху).

- необхідність успішного завершення розпочатого процесу: *Well begun is half done* (паремія передає ідею, що успіх у завершенні завдання залежить від якісного старту. Вона наголошує, що правильний початок створює вигідні умови для успішного завершення); *It's better not to start than to start and not finish* (важливість завершення розпочатого, бо незавершені справи є негативними та неефективними); *Bien commencer, c'est la moitié de l'œuvre* (паремія виражає ідею, що успішний старт створює фундамент для успішного завершення); *Il vaut mieux ne pas commencer que de commencer et ne pas finir* (паремія підкреслює важливість завершення того, що було розпочато); *Умів почати, умій кінчати* (паремія наголошує на важливості завершення розпочатого процесу та виражає ідею, що почати це лише перший крок, а успіх досягається завершенням роботи); *Діло без кінця, як кобила без хвоста* (паремія виражає ідею, що незавершене діло неповноцінне, а завершення роботи є важливим); *Кінець діло вінчає* (завершення роботи приносить більше задоволення та успіху, ніж просто його початок).

До третьої тематичної групи ми відносимо паремії, які описують результати роботи в житті людини. Для трьох лінгвокультур характерним є те, що заробіток часто залежить від обсягу виконаної роботи та її інтенсивності (див. Додаток Є).

Досить часто результатами тяжкої праці бідних користувалися багаті, що знаходить підтвердження більше в українській лінгвокультурі, ніж в англійській та французькій: *У багатого живіт росте, а у бідного – горб від роботи; Бідний робить – багатому родить; Заробив у пана плату – з чотирьох дощок хату; Багатому не варто, а бідному не дадуть*. Ці паремії висловлюють ідею, що бідній людині потрібна допомога, але її важко отримати від багатого.

The rich get richer and the poor get poorer [Galician proverbs] – висловлює ідею, що багаті стають ще багатішими, а бідні ще біднішими, через їх нерівність у доступі до можливостей та ресурсів, а саме у несправедливості у розподілі багатства.

Money makes money [Galician proverbs] – виражає ідею, що багатство зростає саме через своє наявність, створюючи умови для подальшого нагромадження. Вона підкреслює важливість володіння ресурсами для досягнення більшого багатства.

Les riches profitent des efforts des pauvres [Chollet] – паремія передає ідею, що багаті користуються зусиллями бідних, не завжди визнаючи їхній внесок. Вона наголошує на нерівності та нерідко несправедливих відносинах.

L'argent appelle l'argent [Chollet] – паремія виражає ідею, що багатство зростає, сприяючи подальшому нагромадженню. Вона підкреслює роль володіння ресурсами у досягненні ще більшого багатства.

Ці паремії відображають ідею, що багаті часто використовують труд бідних для власної користі, при цьому не завжди віддавши їм відповідну винагороду або визнання.

Від виснажливої тяжкої праці, відсутності відпочинку та нестерпних умов робітники могли навіть померти: *Від тяжкої роботи навіть конідохнуть* – паремія вказує на те, що навіть надійні та стійкі істоти, як коні, не витримують занадто важкого навантаження та напруження. Ця паремія підкреслює важливість забезпечення належних умов праці та відпочинку для

збереження здоров'я та життя працівників. Вона також нагадує про наслідки недоліків у робочих умовах та нерозумного використання ресурсів.

À force de tirer sur la corde, elle se casse – ця французька паремія підкреслює важливість розумного розподілу зусиль і відпочинку, щоб уникнути виснаження та негативних наслідків.

All work and no play makes Jack a dull boy – цей англійський вислів виражає ідею, що без відпочинку та розваг життя стає нудним та одноманітним. Він наголошує на важливості балансу між працею і відпочинком для збереження психофізичного здоров'я.

Четверту тематичну групу утворюють паремії, які характеризують ставлення людини до роботи, що характеризується прагненням або небажанням людини максимально проявити свої фізичні та духовні сили, використовуючи свій досвід, знання, вміння та здібності, щоб досягти певних результатів. Працьовитість відносять до основних рис українського, англійського та французького менталітету, що засвідчує велика кількість паремій зазначених мов.

У французькій, українській та англійській мовах для позначення небажання працювати використовуються різноманітні слова: *ледарство*, *лінощі*, *лінь*, *ледарювання*, *дармоїдство* (зневажливий), *байдикування* (розмовний), *ліньки* (розмовний), *баглаї* (розмовний) [Словники України]; *laziness*, *idleness*, *indolence*, *supineness*, *inactivity*, *idlesse* (застапілий), *bone idle* (розмовний), *bum* (розмовний), *good-for-nothing* (розмовний) [Dictionary of English Language and Culture]; *l'indolence*, *la fainéantise*, *la paresse*, *la flemme*, *inapplication* (літературний), *farniente* (зневажливий), *flemmardise* (зневажливий) [Dictionnaire de la langue française].

У той же час, слід відзначити, що відсутність ефективних слів на позначення старанності та завзятості у праці виявляється в обмеженій кількості слів: *працьовитість*, *працелюбність*, *запопадливість*, *роботящість*, *трудолюбство* (рідше), *працелюбство* (рідше), *робучість* (діалектальний) [Словники України]; *industry*, *diligence*, *ambition*, *hard work*,

thrift (діалектальний) [Dictionary of English Language and Culture]; *l'application, l'assiduité, le zèle, le labeur* [Dictionnaire de la langue française]. Такий нерівний розподіл пояснюємо особливостями кожної з досліджених лінгвокультур.

Звернімо увагу на приклади фразеологічних одиниць, які передають концепт-ідею WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ та її ключові компоненти, такі як ледарство та працелюбність. Це вказує на важливу лінгвокультурну складову концепту. В Англії WORK високо цінують, вважаючи, що вона повинна приносити людині більше, ніж лише їжу. Її роль полягає в тому, щоб принести моральне задоволення та матеріальні блага. В іншому випадку, якщо WORK не приносить цих аспектів, виникає дискомфорт: *he that labors and thrives, spins gold*.

Англійська лінгвокультурологічна спільнота також приділяє увагу організації розпорядку дня та систематичності. Це призводить до акцентування на важливості дотримання правил і розкладу, що сприяє розвитку дисципліни у людей. Наприклад, фразеологічна одиниця *early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise* підкреслює важливість ранно лягати та вставати, яке сприяє здоров'ю, багатству та збільшення інтелектуальності.

В культурі англійців велика увага приділяється працьовитості та відданості для досягнення мети. Наприклад, фразеологічні одиниці такі, як *god gives food but doesn't cook it* (доля дає шанс, але не приготує їжу), *root, hog or die* (працюй як віл або зазнаєш поразки) та *to be on all cylinders* (бути в формі, працювати, не покладаючи рук) [Dictionary of English Language and Culture], відображають цю увагу до працьовитості та впертості у досягненні цілей. В українців відношення до працьовитості є схожим. З давніх часів народ ставився до працьовитих з пошаною, а до лінивих – з несхвальністю: *хто діло робить, а хто гави ловить, добре роби, добре й буде, маленька праця краща за велике безділля*.

Французька культура в аспекті TRAVAIL має свої особливі риси. Представникам української чи англійської націй здається, що французи працюють досить повільно, однак вони сприймають це як нормальне явище. Для них запізнення на роботу – це цілком прийнятна практика, що відрізняється від української лінгвокультурної спільноти. У французькій мові термін *travail* визначається як організованість, відданість правилам та фінансовий аспект. Ось приклади фразеологічних одиниць, які відображають поняття праці у французькій культурі: *avoir du cœur à l'ouvrage* – працювати з душею, з любов'ю; *jouer des coudes* – наполегливо працювати; *travailler d'arrache-pied* – важко працювати без відпочинку; *être à la besogne* – бути завзятим у роботі [Chollet].

Зазвичай, ледарство осуджується, і представники відповідних лінгвокультур в основному сприймають це явище негативно. Наприклад, у французькій мові лінива особа охарактеризовується тим, що вона відкладає справи «на завтра»: *demain il fera jour / à demain les affaires sérieuses*. У їхньому розумінні нероба довгий час бездіє (*battre la couverture*), і французькі фразеологізми порівнюють ледачу людину з ящіркою, яка безтурботно гріється на сонці, або з бабаком, який любить спати: *paresseux comme une couleuvre / comme un lézard, comme un loir* [Французько-український словник]. При описі ледаря особлива увага приділяється образу ящірки, що зустрічається у французьких фразеологізмах: *faire le lézard / un bain de lizard* – ледарювати [Французько-український словник].

Також, і англійській мові притаманний подібний образ. Ймовірно, співзвучність слів англійської мови *lizard* (ящірка) і *lazy* (ледачий) вплинула на формування семантики фразеологізму з образом ящірки. Також є паремії, які осуджують бездіяльність: *L'oisiveté est (la) mere de tous les vices prov* (Ледарство розуму – мати всіх вад); *Qui est oisif en sa jeunesse travaillera dans sa vieillesse prov* (Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють).

В англійській культурі також існує багато одиниць, що ставлять неробство, бездіяльність у негативне світло: *Every day is holiday with*

sluggards (Кожен день – свято для ледачих), *If you won't work, you shan't eat* (Якщо не працюєш, не їж), *Constant occupation prevents temptation* (Постійне зайняття запобігає спокусі), *The hardest work is to do nothing* (Найважча робота – не робити нічого), *An idle brain is the devil's workshop* (Неробливий розум – майстерня диявола) [Dictionary of English Language and Culture]. В українській культурі також негативно ставляться до бездіяльності, і це добре відображають паремійні одиниці: *Білоручки – дармоїди та недоучки*, *Грім не гряне – ледачий не встане*, *Добре чужими руками жар загрібати*, *Гультяйство губить хазяйство* [Galician proverbs; Словники України]; *Роботящі руки гори вернуть* (цей вислів підкреслює ідею, що працювитість та наполегливість приносять великі результати та сприймається як заклик до активної діяльності та відданості роботі); *Дерево шанують, як добре родить, а чоловіка, як добре робить* (паремія висловлює ідею, що цінність людини оцінюється за її внесок та вміння в роботі, підкреслюється важливість не тільки таланту, але й наполегливості в досягненні успіху). Традиційно вважали, що людям, які не покладаючи рук працюють, і Бог допомагає: *Старанному і Бог помагає; Роби небоже, то й Бог pomoже; Хто рано встає, тому Бог дає*. Ці паремії відображають важливість працювитості та відданості роботі українського, англійського та французького менталітету (див. Додаток Є).

В українській лінгвокультурі ми ідентифікували паремії на позначення відпочинку, пов'язаних з роботою. Репутацію працювитої нації створюють старанність, організованість, якість, швидкість у виконанні роботи: *Добра праця гроші рахує* [Прислів'я та приказки] – паремія виражає ідею, що якісна та старанна робота приносить грошову винагороду. Вона підкреслює важливість якості та ефективності в роботі. *Скільки роботи, стільки й відпочинку* [Прислів'я та приказки] – вислів підкреслює важливість балансу між роботою і відпочинком. Він наголошує, що відпочинок є необхідною частиною робочого процесу. *Відпочинь, як вмієш, а роби добре* [Прислів'я та приказки] – вислів наголошує, що важливо не лише відпочивати, але й

виконувати роботу якісно та з відданістю. Ці паремії відображають ставлення до відпочинку в українській культурі. Вони вказують на важливість старанності, якості та балансу між роботою та відпочинком, які сприяють підтриманню репутації працьовитої нації. В українській лінгвокультурі більше акцентується увага на вмінні людини відпочивати: *Хто добре працює, той вміє добре відпочивати* акцентує на тому, що належний відпочинок є необхідним компонентом ефективної праці. Це вказує на те, що українці розуміють важливість балансу між роботою та відпочинком для підтримання фізичного та психічного здоров'я. Крім того, українці вважають, що людина матиме відпочинок лише після смерті: *Тоді одпочинемо, як помremo; Поки живі то робимо, як помremo, то си відпочинемо* – паремії відображають віру в життя після смерті та надію на відпочинок у потойбічному світі. Такі вислови також відображають важливість релігійних та духовних аспектів в українському світогляді. Ці паремії окреслюють специфіку українського ставлення до відпочинку. Вони підкреслюють не лише важливість праці, але і вміння належним чином відпочивати як після надмірної роботи, так і після смерті. Таке ставлення вказує на велику цінність присвяченого часу для відновлення сил та відпочинку, а також на релігійні аспекти, де відпочинок після смерті розглядається як особлива форма нагороди (див. Додаток Ж).

У різних мовах відображаються подібні концептуальні підходи до розуміння ролі ПРАЦІ в житті людини. Українська, англійська та французька мови одноставно підкреслюють важливість наполегливості, працьовитості та зосередженості на завданнях. Проілюстровані паремійні одиниці в трьох лінгвокультурах відзначають, що праця є основним шляхом до досягнення успіху та багатства. Також у всіх трьох мовах присутня ідея рівності винагороди за працю, що підкреслює важливість справедливого ставлення до трудового зусилля.

Крім того, в англійській та французькій мовах наголошується на важливості самовдосконалення та творчого підходу до праці, вказуючи, що успіх має бути помітним результатом, навіть якщо сам процес праці

відбувається у тиші. Таким чином, в українській, англійській та французькій мовах спостерігаються спільні підходи до розуміння ролі ПРАЦІ, але кожна мова також має свої унікальні нюанси та акценти в вираженні концепт-ідеї.

У лінгвокультурі англійської та французької мов є свої унікальні аспекти, що стосуються ставлення до праці, відпочинку та пов'язаних з ними цінностей. У британській та американській культурах етика праці є важливою складовою. WORK і TRAVAIL розглядаються як спосіб досягнення успіху, самовдосконалення та матеріального добробуту. Сучасна англійська лінгвокультура акцентує увагу на досягненні балансу між роботою та особистим життям. Концепт-ідея «work-life balance» є важливою, і люди прагнуть уникнути перевантаження роботою, віддаючи перевагу розвагам та відпочинку, таким як спорт, подорожі, культурні події та розваги з друзями. Відпочинок розглядається як необхідна складова життя.

В обох культурах існують ціннісні орієнтації, пов'язані з працею, відпочинком та балансом між ними, але акценти різняться. Англійська культура передбачає досягнення успіху через роботу, тоді як у французькій культурі цінність сприймається через якість життя та насолоди: *Work hard, play hard* (Працюй наполегливо, грайся наполегливо) – цей вислів підкреслює баланс між працею та розвагами, що є характерним для англійської культури. *La vie est belle* (Життя прекрасне) – відображається французька філософія просякнута естетикою та насолодою від життя. *Travailler pour vivre, ne pas vivre pour travailler* (Працюй, щоб жити, а не живи, щоб працювати) – паремія підкреслює важливість відпочинку та балансу між роботою та особистим життям.

Обидві культури прагнуть зберегти гармонію між працею та відпочинком, але вони використовують різні підходи та акценти, щоб досягти цього балансу, висловлюючи важливість праці та відпочинку, але використовують різні вирази та приказки, щоб передати подібні ідеї.

No pain, no gain (Немає болю, немає надбання) – фраза підкреслює важливість наполегливості та вкладення зусиль у досягнення цілей.

The early bird catches the worm (Ранній птах ловить черв'яка) – прислів'я вказує на важливість раннього підйому та праці для досягнення успіху.

Petit à petit, l'oiseau fait son nid (Поступово, птах будує своє гніздо) – прислів'я акцентує увагу на важливості послідовності та постійній праці для досягнення великого результату.

On n'a rien sans rien (Ми нічого не отримаємо без нічого) – підкреслюється необхідність докладання зусиль для досягнення успіху.

Без праці не буде й обіду (Without work, there won't be lunch) – це прислів'я наголошує на важливості праці для забезпечення життєвих потреб. Ці паремії виражають здорові принципи та поради, які допомагають у покращенні якості життя та досягненні успіху.

Паремії представлені простими реченнями, складними конструкціями та фразами. Вони використовуються для передачі мудрості, досвіду та настанов у компактній та запам'ятовувальній формі, де різні форми допомагають пареміям передати різноманітні погляди, настанови та життєві принципи (див. Додаток Д).

Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy, and wise – ця паремія виражає режим як ключ до здоров'я, багатства та розуму. Вона надихає до ефективного використання часу.

Qui se couche avec les chiens, se lève avec des puces – ця паремія попереджає про те, що спілкування з «поганими» компаніями має негативні наслідки. Вона заохочує обирати оточення розумно та бережно.

Ці паремії висвітлюють важливі аспекти життя та пропонують конкретні поради на кожен день.

Звичайність і всеосяжність концепт-ідеї WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ відображається в багатстві паремій, які надають поради та вказівки щодо ефективної праці та досягнення успіху. Всі ці паремії акцентують на зв'язку трудової діяльності та позитивними результатами: *No pain, no gain* (Без болю немає здобутків) – ця паремія наголошує на те, що досягнення успіху вимагає

зусиль та важкої праці. *The harder you work, the luckier you get* (Чим більше працюєш, тим більше вдача тобі сприяє) – паремія підкреслює важливість наполегливості та відданості у роботі. Вона вказує на те, що більше зусиль веде до більш вдалих результатів. *A penny for your thoughts, a dollar for your work* (Копійка за думку, долар за роботу) – паремія висловлює ідею, що реальна праця вартує більше за її результати.

Аналіз паремійних одиниць, які позначають концепт-ідею допомагають в розкритті різні аспекти сприйняття та цінностей, пов'язаних із працею в трьох лінгвокультурах. Аналізуючи всі паремії, ми ідентифікували, як різні культури відносяться до праці, які цінності та погляди вони виражають, а також які практичні поради та життєві повчання містяться в цих висловах.

Зіставний аналіз паремійних одиниць в англійській, французькій та українській лінгвокультурах вказав на спільні та відмінні риси у сприйнятті концепт-ідеї ПРАЦЯ (див. Додаток Д).

У зазначених пареміях, окрім текстової форми, просліджуються конкретні ситуації, оскільки це є важливим аспектом їхнього розуміння та відтворення в різних мовах і культурах:

- лексичне відтворення: англійську паремію *Hard work never killed anyone* перекладають на французьку як *Le travail acharné n'a jamais tué personne*, тобто перекладач знаходить аналогічні лексичні одиниці або вирази в цільовій мові, які виражають той самий або схожий зміст;

- еквівалентність значень: у деяких випадках, конкретний вираз або паремія є унікальною для певної культури, і перекладачі повинні відтворити не лише лексичний, але й значеннєвий аспект. Вони шукають вирази, які передають аналогічні поняття та цінності (*Без труда не выймеш рыбку из пруда; Il n'y a pas de rose sans épine*);

- контекстуальне відтворення: іноді для відтворення паремії важливо враховувати контекст вживання та інтенції автора. Перекладачі обирають найкращий відповідник для відтворення специфічного контексту чи ситуації

(*All work and no play makes Jack a dull boy; Праця і відсутність ігровості робить Джека нудним хлопцем*);

- фразеологічні вирази: у деяких мовах існують фразеологічні вирази, які мають схожий сенс або виразову структуру і використовуються для відтворення паремій (*Avoir le beurre et l'argent du beurre; To have your cake and eat it too*);

- експліцитне пояснення: в окремих випадках, коли збереження точного значення паремії важливо, перекладачі використовують дослівний переклад або додають пояснення, щоб передати її сенс (*Actions speak louder than words; People's actions show their true intentions better than their words do*);

- транскрипція або транслітерація: у деяких випадках, особливо коли паремія має унікальну фонетичну або звукову структуру, перекладачі використовують транскрипцію або транслітерацію для відтворення звучання паремії. Спосіб відтворення паремій залежить від конкретного виразу, контексту та культурних особливостей мови, а також від мети перекладу (наприклад, точний переклад або адаптація до культурного контексту).

Зіставний аналіз паремійних одиниць показує, що сприйняття концепт-ідеї WORK і TRAVAIL має спільні аспекти в різних мовах, кожна культура виражає цю ідею через свій унікальний культурний та мовний контекст; дозволяє виявити спільні та унікальні аспекти її сприйняття у різних лінгвокультурах. Вони доповнюють один одного, створюючи багатогранне уявлення про концепт та його значення для людей у різних культурних середовищах. Вивчення паремій через зіставний аналіз сприяє поглибленому розумінню менталітету, цінностей, ставлень та світогляду різних культур, а також допомагає виявити глибинні зв'язки та взаємодії між ними. Концепт-ідея ПРАЦЯ є багатогранним поняттям і відображається у різних культурних та мовних контекстах з унікальними нюансами. Зіставний аналіз паремійних одиниць української, англійської та французької лінгвокультур дозволив з'ясувати, як різні способи вираження та сприйняття цього концепту відображають глибокі культурні цінності та погляди на працю.

2.4. Культурне забарвлення паремій на позначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL

Кожна лінгвокультура виражає свої цінності, відношення та погляди на роль та значення праці через власні мовні вирази та фразеологізми. Культурне забарвлення паремій на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ відображає різні відтінки сприйняття та цінностей, пов'язаних з працею, у різних культурних контекстах. Праця сприймається як важливий чинник самореалізації та досягнення успіху та є суспільно-корисною, офіційно-організованою діяльністю, обмеженою певними часовими рамками.

Культурне забарвлення паремій надає їм глибокого контексту і робить їх важливими джерелами вивчення менталітету, цінностей та ставлення до праці в різних лінгвокультурах. Проілюструємо паремії на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ з певним культурним забарвленням у трьох лінгвокультурах.

- англійська культура:

No pain, no gain (Без болю немає надбання) – ця паремія виражає ідею, що труднощі та зусилля варті винагороди.

A penny saved is a penny earned (Заощаджений пенс – це зароблений пенс) – ця паремія вказує на важливість раціонального використання ресурсів через працю.

Work hard, play hard – виражає принцип балансу між працею та відпочинком.

Don't put off until tomorrow what you can do today – наголошує на важливості завершення завдань в установлений період.

The harder you work, the luckier you get – виражає ідею, що працьовитість призводить до успіху.

Easier said than done – підкреслює, що реалізація праці є важчою, ніж здається.

Put your heart and soul into it – закликає вкласти в роботу всі сили та емоції.

The grass is always greener on the other side – підкреслює ідею, що інша робота завжди здається кращою.

Rome wasn't built in a day – виражає ідею, що великі справи вимагають часу та наполегливості.

All talk and no action – наголошує на важливості дій та практичній реалізації.

The early bird catches the worm – виражає ідею, що працьовитість призводить до успіху.

Where there's a will, there's a way – наголошує на важливості визначеності та наполегливості у праці.

- французька культура:

La fortune sourit aux audacieux (Доля посміхається сміливим) – ця паремія відображає ідею, що великі досягнення приходять через ризик та працю.

Petit à petit, l'oiseau fait son nid (Поступово, пташка будує своє гніздо) – ця паремія виражає настанову на отриманні винагороди через послідовну та цілеспрямовану працю.

Chacun récolte ce qu'il a semé (Кожен збирає те, що посіяв) – виражає принцип взаємозв'язку між працею та результатами.

Le travail c'est la santé (Праця – це здоров'я) – наголошує на корисності та важливості праці для фізичного та психологічного стану.

Un travailleur vaut son salaire (Працівник вартує свою зарплату) – виражає ідею винагороди за працю.

Le travail rend libre (Праця робить вільним) – виражає концепцію самореалізації через трудову діяльність.

Le travail est l'opium du peuple (Праця – опіум для народу) – висловлює думку про спрямованість суспільства на працю.

À chaque jour suffit sa peine (Кожен день має свої турботи) – підкреслює важливість зосередженості на поточних завданнях.

On n'a rien sans rien (Нічого не отримаєш без нічого) – наголошує на важливості внеску та зусиль для досягнення результатів.

Le travail c'est la clef de la réussite (Праця – ключ до успіху) – виражає ідею, що праця є основою для досягнення власних цілей.

La sueur est la parure du travailleur (Піт – прикраса працівника) – наголошує на цінності трудових зусиль.

- українська культура:

Без праці не буде й пляшки з водою – ця паремія виражає важливість праці в досягненні навіть найпростіших цілей.

Що на зиму наживеш, на весну і з'їси – ця паремія відображає настанову на ретельне приготування до майбутнього через працю.

За гріх і робота – гірше від гріха – виражає українське ставлення до нечесної та не вдячливої праці.

Праця веде від лікаря – наголошує на користі та важливості фізичної активності.

Без праці не буде пирога – відзначає зв'язок між працею та результатами.

Праця годує – підкреслює важливість праці як джерела утримання.

Праця не вовк – у ліс не піде – підкреслює необхідність власної активності для досягнення цілей.

Праця іде, а зарплата залишається – наголошує на важливості винагороди за працю.

Краще хліб сухий, але власний – виражає гідність та цінність власної праці.

Кожна з цих паремій має своє унікальне культурне забарвлення, яке відображає важливість, цінності та відношення до концепт-ідеї ПРАЦЯ у відповідних культурних середовищах, а також багатогранність та різноманітність її сприйняття: «праця – труднощі, турботи, втома», «праця –

благо, добро»; «праця – здоров'я», «праця – натхнення, внутрішня краса людини, духовне багатство, саморозвиток людини». «Праця є благо», а працьовитість – однією із основних цінностей, які характеризують людину. Наполегливу працю пов'язують з матеріальним добробутом.

Паремії, що відображають концепт-ідею WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ, носять в собі виражену культурно-семантичну палітру. Кожна лінгвокультура надає цим пареміям специфічний відтінок та глибину відповідно до своїх цінностей, поглядів і традицій та відображає підходи кожної лінгвокультури до визначення концепту. Англійська лінгвокультура акцентує на прагматизмі та досягненнях, французька – на естетичності та якості роботи, а українська – на важливості наполегливості:

The early bird catches the worm (Той, хто рано встає, ловить червяка) – паремія вказує на важливість відповідальності та почуття обов'язку у виконанні роботи.

A stitch in time saves nine (Шов вчасно пришитий – це дев'ять швів заощаджених) – підкреслюється важливість вчасної та якісної роботи для запобігання подальших проблем.

On n'a rien sans peine (Нічого не отримаємо без зусиль) – паремія наголошує на важливості наполегливості та вкладу в роботу.

Petit à petit, l'oiseau fait son nid (Поступово, пташка будує своє гніздо) – паремія підкреслює важливість систематичності та постійної роботи для досягнення результатів.

Що посієш, те й пожнеш – паремія наголошує на важливості наполегливості та вкладу в роботу.

Ці приклади демонструють, як різні лінгвокультури виражають концепт-ідею через різні паремії. Кожна з них відображає важливість наполегливості, вкладу та відповідальності у виконанні роботи.

Аналіз паремійних одиниць трьох лінгвокультур дозволив нам об'єднати їх у групи за концептуальними ознаками:

- місце праці в житті людини. Наприклад: *Industry is the parent of success* (Працьовитість – мати успіху); *Le travail éloigne de nous trois grands maux: l'ennui, le vice et le besoin* (Праця відштовхує від нас три великі лиха: нудьгу, ваду та нужду); *Le travail est la meilleure des polices* (Праця – найкраща поліція); *Без роботи чоловік не виживе; Робота чоловіка на землі держить; No bees, no honey; no work, no money* (Без бджіл – немає меду, без роботи – немає грошей);

- характеристика праці як процесу. Наприклад: *More haste, less speed* (Більше поспіху – менше швидкості); *Haste makes waste* (Поспіх веде до втрати); *Tout vient à point à qui sait attendre* (Все приходить тому, хто вміє чекати); *Lenteur et persévérance arrivent à bout de tout* (Повільність та наполегливість перемагають усе); *Не нитають чи хутко, а нитають чи добре; З поспіху добра не буває;*

- результати праці в житті людини. Наприклад: *Work hard in silence; let success make the noise* (Працюй усередині, дозволяй успіху виражати себе); *The fruit of your own hard work is the sweetest* (Плід твоєї власної важкої праці найсолодший); *Le travail, c'est la santé* (Праця – це здоров'я); *Les bons comptes font les bons amis* (Добрі вчинки роблять добрих друзів); *Робота може все; З роботою день короткий;*

- типи поведінки людей відповідно до їхнього ставлення до праці. Наприклад: *God helps those who help themselves* (Бог допомагає тим, хто допомагає собі сам); *If you don't work, you don't eat* (Якщо не працюєш, не їси); *Aide-toi et le ciel t'aidera* (Допоможи собі, і небо тобі допоможе); *Роби небоже, то й Бог pomoже; Скільки років живеш, стільки й ношу несеш.*

Ці приклади ілюструють, як концепт виражається через різні лексико-семантичні групи паремій в українській, англійській та французькій лінгвокультурах. Вони відображають різні аспекти ставлення до праці, її важливість та наслідки у житті людини.

В англійській культурі концепт-ідея WORK відображає дещо негативний відтінок у деяких пареміях:

All work and no play makes Jack a dull boy (Весь робочий час без відпочинку робить Джека нудним хлопцем) – паремія підкреслює важливість рівноваги між роботою та відпочинком. Лише тоді, коли ти будеш працювати без відпочинку, призведе до втоми та нудьги.

У французькій культурі паремії, що стосуються праці, виражають глибоке ставлення до майстерності та важливості власної діяльності. Паремія *À l'œuvre, on connaît l'artisan* підкреслює важливість визнання через результати та навички майстра. *L'homme qui ne travaille pas a les mains propres* вказує на зв'язок між гідністю та трудовою активністю.

Le travail du dimanche fait rire le diable (Праця в неділю розвеселяє диявола) – паремія виражає негативне ставлення до праці в неділю, яка в християнській культурі вважається вихідним днем. Тут підкреслюється, що робота в неділю суперечить природному відпочинку.

Лінивій та у сні робить (Лінивий навіть у сні працює) – паремія має іронічний відтінок. Вона вказує на те, що лень є настільки підступною, що навіть у вигляді снів впливає на людину.

Ці приклади показують, що навіть в культурі, де в цілому праця цінується, існує паремії, які висловлюють певний негативний аспект або відтінок ставлення до праці.

Наприклад, паремія *All talk and no action* вказує на те, коли людина багато говорить, але не вчиняє жодних дій або не працює насправді.

Le travail épargne des vices et le temps (Праця уберігає від пороків і відчаю) – підкреслюється позитивний аспект праці, вказуючи, що праця слугує як захист від негативних речей і як засіб витрачання часу.

Не той працює, хто багато рухається, а той, хто багато встигає – паремія наголошує на важливість продуктивності та ефективності праці, замість безперервного руху. Ці приклади демонструють різні аспекти негативного сприйняття праці, які містять паремії в різних культурах.

Концепт-ідея WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ вербалізується через метафоричне відображення у мові. Наприклад, в англійській мові такі

вислови, як *time is money* або *climbing the corporate ladder*, відображають сприйняття праці як цінного ресурсу та прогресу.

Наведемо приклади паремій в англійській лінгвокультурі: *Time is money* – метафора вказує на те, що час має велику цінність, аналогічно грошам, і його слід витратити раціонально та ефективно; *Climbing the corporate ladder* – метафора описує процес розвитку та просування в кар'єрі, підкреслюючи зусилля та відданість у праці для досягнення високих позицій.

Такі метафоричні паремії ми ідентифікували й у французькій лінгвокультурі: *Le temps, c'est de l'argent* (Час – це гроші) – метафора аналогічна англійському вислову *Time is money* і підкреслює важливість ефективного управління часом; *Monter en grade* (Підніматися в рангу) – метафора відображає аналогічну ідею до *Climbing the corporate ladder*, показуючи прогрес і розвиток у кар'єрі через працю та зусилля.

Українська паремія *Час – це гроші* відображає метафоричний підхід до концепт-ідеї ПРАЦЯ, де час ідентифікується з грошима, що вказує на важливість раціонального використання часу при праці; *Скільки біди не було б у хаті, а робота від неї не відмовиться* – метафора вказує на те, що робота є невід'ємною частиною життя незалежно від труднощів та негараздів; *Робота – то не вовк, в ліс не втече* – метафора акцентує на важливості виконання обов'язків та завдань, які не можна відкладати. *Ковалеві це, а хом'якам се* – ця метафора наголошує на різницю між людьми, які працюють, і тими, хто уникає праці. Ці приклади відображають різні аспекти концепт-ідеї ПРАЦЯ через метафоричні вирази української мови. Усі приклади підкреслюють важливість та цінність праці через метафоричні вислови, які асоціюють її з ресурсами, прогресом та досягненнями.

Досліджуючи концепт-ідею у призмі соціокультурного підходу, ми знаходимо її культурні, соціальні та історичні особливості. Він допомагає розкрити відношення до праці, важливість самореалізації через трудову діяльність та інші аспекти в різних культурах. Наприклад: *À chacun selon ses*

œuvres (Кожному за його діла) відображає культурний аспект праці як основи винагороди та розподілу відповідно до досягнень.

Розглядаючи концепт-ідею WORK, TRAVAIL і ПРАЦЯ з точки зору когнітивної лінгвістики, ми ідентифікуємо, як мовний розум сприймає та виражає концепти. Він допомагає розкрити, які образи та структури виражені у пареміях, пов'язаних з ПРАЦЄЮ, та як вони відображають когнітивне сприйняття цього поняття. Проілюструємо прикладами: українська паремія *Що посієш, те й пожнеш* відображає когнітивний аспект відношення між працею та результатами, який виражається через образ посіву та жнив.

Розглядаючи концепт-ідею WORK у призмі дискурсивного аналізу то тут ми просліджуємо як вона відтворюється та перетворюється у текстах і дискурсах різних лінгвокультурних груп. Вона допомагає виявити вплив соціальних чинників на сприйняття та вираження цього поняття. Наприклад: англійська паремія *The early bird catches the worm* (Ранній пташці щаслива доля) аналізується з дискурсивного погляду, розкриваючи важливість ефективності та самодисципліни.

Трансляційний підхід досліджує, як концепт-ідея ПРАЦЯ перекладається між різними мовами та культурами. Він виявляє, які елементи концепту зберігаються, а які мінуються або відсутні у різних перекладах та культурних контекстах. Українська паремійна одиниця *Хто не працює, той не їсть* також відображає подібну ідею, але з іншою лексичною формою. Ці підходи розкривають багатогранність та глибокий вплив концепт-ідеї на мову та культуру, а також розуміння того, як вона сприймається та виражається у різних лінгвокультурних групах. А проілюстровані приклади вказують саме на виражений та сприйнятий через мовні засоби акцент в різних лінгвокультурних середовищах, підтверджуючи різноманітність підходів та інтерпретацій.

Культурне забарвлення паремій на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах демонструє глибоку і багатогранну взаємодію між мовою, культурою та сприйняттям праці. Паремії відображають народне

ставлення до праці, її важливість, характеристику як процесу, результати в житті людини, а також ставлення до різних аспектів роботи та відпочинку.

Англійські паремії відображають раціональний підхід до праці, її цінність як ресурсу, а також відношення до корпоративного світу. Французькі паремії висвітлюють аспекти організації роботи, взаємодії між колегами та суспільними нормами. Метафоричні вирази додатково вказують на різні перспективи та аспекти праці. Українські паремії акцентують на важливості праці як передумови добробуту, прогресу та моральних цінностей. Вони підкреслюють працьовитість, відданість роботі та плідній праці.

Культурне забарвлення паремій найбільше проявляється в їхньому способі вираження, відтінках значення та контексту використання. Одні й ті ж концептуальні ідеї про працю, відпочинок, ставлення до роботи виражені різними способами у різних культурах. Це відображається у виборі метафор, аналогій, контрастів та інших лінгвістичних засобів, які надають пареміям конкретний відтінок. В українських пареміях ми помітили багато виразів, пов'язаних із землею, важкою працею на землі, що відображає роль сільськогосподарської та ручної праці в культурі. В англійських пареміях часто зустрічаються вирази, пов'язані з бізнесом, ефективністю, заслугами, що відображає специфіку англосаксонського підходу до роботи та успіху. Французькі паремії акцентували на структурованості, елегантності та важливості взаємодії в робочому оточенні.

Таким чином, культурне забарвлення паремій найкраще проявляється в самому способі вираження і концептуальних засадах, які лежать в основі цих висловів.

ВИСНОВКИ

Лінгвокультурна актуалізація концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в англо- та франкомовних лінгвокультурах, що представлені різноманітними пареміями, розкриває важливі взаємозв'язки між мовою, культурою та світоглядом, пов'язаним з роботою та трудовою діяльністю. Ми ідентифікували, що досліджувані паремії у трьох лінгвокультурах виражають різноманітні аспекти сприйняття, цінностей та значущості праці у різних лінгвокультурних середовищах.

Дослідження проблематики відображає, як мова відтворює та сприяє формуванню поглядів суспільства на різні аспекти трудової діяльності, винагороди, самореалізації та взаємозв'язку між працею та відпочинком. Лінгвокультурна актуалізація паремій підкреслює, що концепт-ідея WORK і TRAVAIL виступає неодмінною складовою культурного спадку та сприйняття людьми ролі праці в сучасному світі, вказуючи на його значущість та невід'ємність від життя та сприйняття різних груп.

Це дослідження показує, як мова відображає глибокі ціннісні та культурні аспекти, пов'язані з концепт-ідеєю WORK і TRAVAIL. Відбиття цього концепту в пареміях допомагає краще зрозуміти та оцінити важливість праці в різних культурах та визначити різноманітні підходи до її тлумачення. Мова відіграє роль не лише засобу спілкування, а й відображення культурного світу, цінностей та відношень до ключових аспектів життя. Кожна культура має свої унікальні особливості у сприйнятті та вираженні концепту.

Англійські паремії, у свою чергу, розкривають прагматичний підхід до праці, підкреслюючи важливість раціонального використання часу, впевненість у винагороді та зусиллях для досягнення цілей. Англійські паремії зорієнтовані на практичний підхід, підкреслюючи зв'язок між наполегливістю та досягненням успіху. Англійські паремії акцентують увагу

на результативності та прикладених зусиллях для досягнення мети, водночас підкреслюючи цінність наполегливості.

Французькі паремії наголошують на гармонії між працею та особистим розвитком, підкреслюють зв'язок між працею та успіхом, а також виражають глибоке переконання у важливості власного внеску, розкривають більш філософський підхід до праці, де вона розглядається як засіб розвитку особистості та досягнення гармонії.

Українські паремії, відображаючи українську культурну специфіку, підкреслюють роль та цінність праці як необхідної умови для досягнення успіху та винагороди. Вони сприймають працю як джерело гідності, самовдосконалення та забезпечення. Українські паремії відзначають суспільний та етичний аспекти праці, акцентуючи на її ціннісному вимірі, відображаючи глибоку повагу до праці як джерела самовдосконалення, гідності та важливої складової суспільного життя. Ці паремії не лише розкривають культурний спектр уявлень про працю, а й вказують на важливість вивчення мови та її виразних засобів для розуміння культурних різноманітностей. Важливо розуміти, що паремії не лише сприяють мовному вираженню думок, а й зберігають історію, культурні цінності та відношення поколінь.

Дослідження лінгвокультурної актуалізації паремій на позначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL є важливим кроком у розумінні впливу культурного контексту на вибір мовних засобів для вираження певних ідей. Вони підкреслюють, що мова є не лише комунікативним інструментом, але й відображає глибокі цінності, погляди та уявлення про світ, що визначаються культурними особливостями суспільства.

Це дослідження допомагає розкрити, як мова віддзеркалює глибокі цінності та культурні аспекти, пов'язані з концепт. Паремії відображають й сприяють розумінню соціокультурного контексту. У цьому контексті, лінгвокультурна актуалізація концепт-ідеї WORK і TRAVAIL через паремії вказує на глибину взаємозв'язку між мовою та культурою. Кожна паремія є

відбитком колективних цінностей, вірувань та поглядів на роль та сенс праці. Дослідження такого роду допомагає розкрити багатогранність і різноманітність сприйняття праці у різних культурних середовищах та підкреслює значущість культурного контексту у вираженні концептуальних ідей через мову. Специфічні деталі паремій на позначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL включають такі аспекти:

- культурні асоціації: паремії часто відображають культурні аспекти сприйняття праці. Наприклад, у деяких культурах праця розглядається як священна або обов'язкова, тоді як у інших – як засіб досягнення особистих цілей.

- етнічні особливості: паремії містять етнічні або регіональні особливості, які відображають специфічні погляди та цінності групи людей. Наприклад, паремія, яка відображає трудову дисципліну, є різною у різних регіонах.

- специфічні аспекти праці: паремії виражають різні аспекти праці, такі як її труднощі, важливість, творчий або монотонний характер тощо. Наприклад, паремія наголошує на тому, що праця є тяжкою або на важливості цілеспрямованої праці.

- історичні аспекти: деякі паремії мають історичні корені та пов'язані із стародавніми обрядами або традиціями, що впливає на їхнє сприйняття та роль у сучасному суспільстві.

- соціальні аспекти: паремії виражають соціальні аспекти праці, такі як ставлення до робітників, соціальну справедливість або спроможність досягти успіху завдяки праці.

Специфічні деталі паремій варіюються в залежності від культурного контексту та історії розвитку кожної мови та культури. Ці деталі додають глибину та контекст пареміям, роблячи їх більш інформативними та виразними у конкретному мовному середовищі.

Загалом, дослідження лінгвокультурної актуалізації концепт-ідеї WORK і TRAVAIL у пареміях англо- та франкомовних культур є важливим

кроком у розумінні взаємозв'язку між мовою, культурою та сприйняттям ключового аспекту життя.

Для подальших досліджень паремійних одиниць, які використовуються для вираження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL, важливим є наступне:

- крос-культурні аспекти концепту (дослідження різниць у сприйнятті та вираженні концепту в різних культурах);
- роль концепту у формуванні ідентичності (для формування ідентичності різних культурних груп);
- когнітивні аспекти концепту (розгляд концепту-ідеї з точки зору когнітивної лінгвістики, включаючи її вплив на мислення та розуміння світу);
- лінгвокультурні аспекти в сучасних медіа (відображення та сприймання концепту в сучасних медіа-просторах);
- концепт-ідея WORK і TRAVAIL у мовній політиці та мовній освіті (дослідження впливу сприйняття праці на мовну політику та методики навчання мов);
- роль етносу в утворенні концепту (аналіз впливу культурних особливостей та традицій в кожній лінгвокультурі);
- порівняльний аналіз з іншими концептами (дослідження порівняння та взаємодії концепту з іншими, такими як відпочинок, обов'язок).

Саме тому ці напрямки досліджень сприятимуть глибшому розумінню культурних особливостей та визначення концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в різних мовних та культурних спільнотах.

SUMMARY

The linguistic and cultural actualization of the concept idea WORK and TRAVAIL in English and French Proverbs reveals important interrelationships between language, culture and outlook related to work and labor activity. Proverbs, which are expressions of folk wisdom, various aspects of perception, values and significance of work in different linguistic and cultural environments, deepening our understanding of this concept.

The study of the concept idea WORK and TRAVAIL in different linguistic cultures emphasizes how language reproduces and contributes to the formation of society's views on various aspects of work, rewards, self-realization and the relationship between work and rest. Linguistic and cultural actualization of proverbs emphasizes that the concept idea WORK and TRAVAIL is an indispensable component of cultural heritage and people's perception of the role of work in the modern world, pointing to its significance and inseparableness from the life and perception of various social groups.

The purpose of the study was to identify and investigate the main means of verbalizing the concept idea WORK and TRAVAIL and proverbs with their cultural coloring. In order to achieve the above-mentioned goal, certain tasks were solved, namely: the notion of concept idea in modern linguistics was identified and considered; researched proverbs for marking the concept idea WORK and revealed the cultural coloring of proverbs in different cultures and systematized the obtained results.

This study shows how language reflects deep value and cultural aspects related to the concept idea WORK and TRAVAIL. Reflecting this concept in proverbs helps to better understand and appreciate the importance of work in different cultures and to identify various approaches to its interpretation. Language plays the role of not only a means of communication, but also windows into the cultural world, values and attitudes to key aspects of life. Each culture has its own unique features in the perception and expression of the concept.

Ukrainian paroemies, reflecting Ukrainian cultural specificity, emphasize the role and value of work as a necessary condition for achieving success and reward. They perceive work as a source of dignity, self-improvement and provision. They note the social and ethical aspects of work, emphasizing its value dimension, reflecting deep respect for work as a source of self-improvement, dignity and an important component of social life. English paroemies, in turn, reveal a pragmatic approach to work, emphasizing the importance of rational use of time, confidence in reward and efforts to achieve goals. They are oriented towards a practical approach, emphasizing the connection between perseverance and achieving success; and emphasize performance and expenditure of effort to achieve a goal, while emphasizing the value of persistence, note a pragmatic approach, emphasize performance, and emphasize a pragmatic approach. French paroemies emphasize the harmony between work and personal development, emphasize the connection between work and success, and also express a deep belief in the importance of one's own contribution, reveal a more philosophical approach to work, where it is considered as a means of personal development and achieving harmony.

These paroemies not only reveal the cultural spectrum of ideas about work, but also indicate the importance of studying language and its means of expression for understanding cultural diversity. It is important to understand that paroemies not only facilitate the linguistic expression of thoughts, but also preserve history, cultural values and intergenerational relations.

The study of the linguistic and cultural actualization of paroemies to denote the concept idea WORK and TRAVAIL is an important step in understanding the influence of the cultural context on the choice of language means for expressing certain ideas. They emphasize that language is not only a communicative tool, but also reflects deep values, views and ideas about the world, determined by the cultural characteristics of society.

This study helps to reveal how language reflects deep values and cultural aspects related to the concept idea WORK and TRAVAIL. Paroemies reflect not only linguistic expression, but also contribute to the understanding of the

sociocultural context in which these expressions exist. In this context, the linguistic and cultural actualization of the concept idea WORK and TRAVAIL in paroemias indicates the depth of the relationship between language and culture. Each paroemias are an imprint of collective values, beliefs and views on the role and meaning of work. Research of this kind helps to reveal the multifaceted and diverse perception of work in different cultural environments and emphasizes the importance of cultural context in the expression of conceptual ideas through language.

In general, the study of the linguistic and cultural actualization of the concept idea WORK and TRAVAIL in paroemias of English- and French-speaking cultures is an important step in understanding the relationship between language, culture and the perception of a key aspect of life.

For future investigations, it is crucial to consider the concept idea WORK and TRAVAIL: cross-cultural aspects of the concept (study of differences in perception and expression of the concept in different cultures); the role of the concept in the formation of identity (for the formation of the identity of different cultural groups); cognitive aspects of the concept (consideration of the concept idea from the point of view of cognitive linguistics, including its influence on thinking and understanding of the world); linguistic and cultural aspects in modern media (reflection and perception of the concept in modern media spaces); the concept idea WORK and TRAVAIL in language policy and language education (study of the influence of the perception of work on language policy and language teaching methods); the role of ethnicity in the formation of the concept (analysis of the influence of cultural features and traditions in each linguistic culture); comparative analysis with other concepts (study of the comparison and interaction of the concept with others, such as rest, duty).

That is why this research can contribute to a deeper understanding of cultural features and the definition of the concept idea WORK and TRAVAIL in different linguistic and cultural communities.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів : Вид. центр ЛНУ ім І. Франка, 2003. 281 с.
2. Братусь Т. В. К вопросу о методике анализа концепта «счастье» (на материале английского языка) // Нова філологія, 2004. № 1 (20). С. 28–33.
3. Величко С. І. Фразеологізми-прислів'я як конституанти функціонально-семантичного поля спонукання в сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... канд філол. наук : 10.02.04. Київ, 1996. 21 с.
4. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 250 с.
5. Ворона Н. О., Пилипенко-Фріцак Н. А. Українські паремії з соматичними компонентами // Вісник Маріупольського державного університету. Філологія. Маріуполь, 2020. Вип. 22. С. 113–121.
6. Гаврилова В. В. Теоретичні засади вивчення паремій // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2015. Вип. VII. С. 11–20.
7. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. К. : Логос, 2004. 284 с.
8. Гриценко С. П. Динаміка лексикону української мови XVI–XVII ст. К. : КММ, 2017. 212 с.
9. Демський М. Т. Пареміологія. Українська мова : енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2004. 460 с.
10. Дубравська З. Р. Паремії як засіб пізнання системи мови // Молодий вчений, 2017. № 3. С. 77–80.
11. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій : автореф. на дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2002. 19 с.

12. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. К. : Лібра, 1999. 488 с.
13. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук // Мовознавство. 2004. № 5-6. С. 23–32.
14. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К. : Довіра, 2006. 704 с.
15. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії. Донецьк : ДонНУ, 2006. 338 с.
16. Іващенко В. Л. Лінгвоконцептуальна репрезентація фрагментів когніції в термінопросторі української мистецтвознавчої картини світу : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. К. , 2007. 512 с.
17. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози. К. : КНЛУ, 2002. 292 с.
18. Кононенко В. І. Українська етнолінгводидактика. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 1995. 57 с.
19. Кононенко В. І. Концепт і символ: лінгвокультурологічний аспект // Мова. Людина. Світ: До 70-річчя М. Кочергана // Зб. н. ст. К. : КНЛУ, 2006. С. 157–163.
20. Космеда Т. А., Колонюк С. В. Багатоликий статус паремії та аспекти її дослідження // Лінгвістичні студії. Донецьк : ДНУ ім. Василя Стуса, 2022. Вип. 43. С. 20–31.
21. Коцюба З. Г. Паремії як об'єкт етнолінгвопсихологічного дослідження // Мовознавство. 2009. № 2. С. 34–47.
22. Кочерган М. П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу // Мовознавство. 2004. № 5-6. С. 12–22.
23. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. К. : Академія, 2006. 424 с.
24. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Концепт, концептуалізація та концептуальна система: логіко-філософський вектор // Донецький вісник

Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 11. Донецьк : Український культурологічний центр, 2006. 252 с.

25. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Термінополе концепт // Українська мова. 2006. № 3. С. 67–69.

26. Кузько П. В. До питання про перспективність дослідження паремій. Мелітополь : МДПУ, 2003. 140 с.

27. Кусько К. Я. Дискурс іноземної комунікації – концептуальні питання теорії і практики // Наукові записки АН ВШ України. К. : Хрещатик, 2002. С. 97–114.

28. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Х. : ВГ «Основа», 2009. 191 с.

29. Лут К. А., Старенкова Г. О. Ледарство та працелюбність як основні складові концепт-ідеї ПРАЦЯ та їх втілення в трьох лінгвокультурах // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів «Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології, 18 листопада 2022 : тези доп. Запоріжжя, 2022. С. 34–37.

30. Маркова М. В. «Концепт» та «концептуалізація» у сучасному літературознавстві // Питання літературознавства : науковий збірник. Вип. 74. Чернівці : Рута, 2007. С. 317–324.

31. Маслова В. А. Поняття когнітивної лінгвістики : електрон. версія. URL : <http://veselchak.ru/artic/17/06/t-0307-12237.html> (дата звернення: 21.10.2023).

32. Мишко С. А. Лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні іноземної мови як чинник розвиваючого навчання. К. : Вища школа, 2002. 153 с.

33. Мокієнко В. М. Значення української пареміології для історико-етимологічного аналізу слов'янських прислів'їв і приказок // Мовознавство. 2000. № 1. С. 9–21.

34. Осіпова Т. Ф. Етнічна ментальність у мові українських паремій // Вивчаємо українську мову і літературу. Харків : ТОВ Основа, 2009. № 33 (181). С. 21–24.

35. Осіпова Т. Ф. Параметри вербальної і невербальної комунікації в українських пареміях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Харків, 2010. 20 с.
36. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: проблеми генези та жанрово-поетичної структури. К. : Наук. думка, 1991. 187 с.
37. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: проблеми пареміології та пареміографії. К. : Наук. думка, 1984. 203 с.
38. Пальчевська О. С. Концепт ШЛЯХ в англійській, французькій та українській мовах: лінгвокогнітивний та етнолінгвістичний ракурси : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Донецьк : ДонНУ, 2006. 20 с.
39. Пирогов В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспекти. К. : КНЛУ, 2003. 22 с.
40. Піхтовнікова Л. С. Стилїстика і синергетика дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. С. 21–29.
41. Полюжин М. М. Концепт як базова когнітивна сутність // Мовні і концептуальні картини світу // Зб. н. пр. К. : Логос, 2001. № 5. С. 182–184.
42. Полюжин М. М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу // *Studia Germanica et Romanica*. Донецьк : ДонНУ, 2004. Т. 1, № 3. С. 32–42.
43. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород : Закарпаття, 1999. 240 с.
44. Прадїд Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія: Проблематика досліджень : монографія. К. ; Сімферополь : НАН України, Ін-т української мови, 1997. 503 с.
45. Приходько А. М. Концепт як об'єкт зіставного мовознавства // Мова. Людина. Світ : До 70-річчя професора М. Кочергана : зб. наук. ст. К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. С. 212–220.
46. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

47. Приходько А. М. Концептологія дискурсу: апелювання концепту до дискурсів // *Англістика та американістика*. 2013. № 10. С. 43–50.
48. Приходько А. М., Романенко О. В. Концептосистеми: стабільність і плинність // *Нова філологія*. Запоріжжя : ЗНУ. 2006. №. 24. С. 82–95.
49. Радзієвська Т. В. Здоров'я в світі людини: цінність vs. ресурс (на матеріалі української художньої прози) // *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя професора М. Кочергана* : зб. н. ст. К. : ВЦ КНЛУ, 2006. С. 163–170.
50. Радзієвська Т. В. Концепт ШЛЯХУ в українській мові: поєднання ідей простору і руху // *Мовознавство*. 1997. № 4–5. С. 17–26.
51. Розвод Е. В. Методи дослідження лінгвокультурних концептів // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 90–95.
52. Сахарчук Л. І. Мовна триєдність та соціальне спілкування // *Вісн. КНУ ім. Т. Шевченка* // *Іноземна філологія*. 2000. № 30. С. 10–11.
53. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
54. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К. : Наук. думка, 1973. 280 с.
55. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі. Харків : Константа, 2006. 300 с.
56. Стадник І. Б. Українська ментальність у контексті відродження національної духовності : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Одеса : ПУДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2003. 19 с.
57. Сухорольська С. М. Методи лінгвістичних досліджень : навч. посіб. Львів : Інтелект-Захід, 2009. 348 с.
58. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови. К. : Освіта, 2007. 494 с.
59. Українська пареміологія : навч. посіб. / за ред. Ж. В. Колоїз, Н. М. Малюга, Н. М. Шарманова. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.

60. Хорошун О. О. Концепт як основне поняття когнітивної лінгвістики // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2010. № 49. С. 158–161.
61. Храмова В. Л. До проблеми української ментальності // Українська душа. К. : Фенікс, 1992. С. 3–35.
62. Цапок О. М. Поняття «концепт» у когнітивній лінгвістиці // Наукові записки. Випуск 31. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. 228 с.
63. Шарманова Н. М. Коди культури та їх репрезентація в усталених словесних комплексах // Філологічні студії. Науковий вісник КДПУ. Кривий Ріг, 2013. Вип. 9 (2). С. 194–204.
64. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови : перекладацькі аспекти : посібник. Вінниця : Нова кн., 2005. 125 с.
65. Biber D., Conrad S. and Reppen R. Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 300 p.
66. Biber D., Reppen R. Introduction // The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics / ed. by D. Biber, R. Reppen. Cambridge : University Press, 2015. P. 1–7.
67. Bierwisch V. Formal and Lexical Semantics // Proc. of the XIIIth International Congress of Linguists. Tokyo : Sansyusya Publ. 1983. P. 122–136.
68. Carter R., McCarthy M. Grammar and Spoken Language // Applied Linguistics. 1995. 16 (2). P. 141–158.
69. Cook G. The Discourse of Advertising. L. : N.Y., 1992. 250 p.
70. Humboldt W. Von. Gesam. Werke. Bd. 6. Berlin : Humboldt-Universität zu Berlin, 1827. 393 p.
71. Hunston S. Corpora in Applied Linguistics. Cambridge : University Press, 2002. 241 p.
72. Kress G. Critical Sociolinguistics // The Encyclopedia of Language and Linguistics / ed. R. Asher. Oxford, N.Y. : Pergamon Press, 1994. P. 786–787.

73. Lado R. Linguistics across Cultures. The University of Michigan Press, 1995. 124 p.
74. Leech G. N. Principles of Pragmatics. L., N.Y. : Longman, 1983. 250 p.
75. McEnery T., Hardie A. Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice. Cambridge : University Press, 2012. 312 p.
76. Morris Ch. Foundation of the Theory of Signs // Neurath, Carnapan Morris. 1938. P. 79–137.
77. Nuttall C. E. Teaching Reading Skills in a Foreign Language. L. : Heinemann Educational Books, 1982. 244 p.
78. Stubbs M. Discourse Analysis: The Soziolinguistic Analysis of Natural Language. Oxford : Blackwell, 1983. 272 p.
79. Vinay J. P., Darbelnet J. Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 1995. 359 p.
80. Wiener N. The Human Use of Human Beings. N.Y. : Houghton Mifflin, 1950. 312 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

81. Англо-український фразеологічний словник. Київ : Товариство «Знання», 2006. 1056 с.
82. Білоноженко В. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. К. : Наукова думка, 1999. Кн. 1. 528 с. ; Кн. 2. 529 с.
83. Галицькі приповідки [Galician proverbs] : електрон. версія. URL : <http://elib.nplu.org/collection.html?id=240> (дата звернення: 10.10.2023).
84. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : електрон. версія. URL: https://books.google.com.ua/books?id=_jPQCgAAQBAJ&pg=PA407&lpg=PA407&dq#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 12.08.2023).

85. Етимологічний словник української мови : у 7-т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; ред. кол. О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць. Т.1. К. : Наук. думка, 1982. 789 с.
86. Праця // Академічний тлумачний словник української мови : електрон. версія. URL : <http://sum.in.ua/s/prasja> (дата звернення: 10.10.2023).
87. Праця // Філософський енциклопедичний словник : електрон. версія. URL : http://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofsky_i_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf (дата звернення: 10.10.2023).
88. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / упоряд. М. М. Пазяк. К. : Наук. думка, 1989. 480 с.
89. Словники України : електрон. версія. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (дата звернення: 12.08.2023).
90. Словник української мови : електронна версія. URL : <http://sum.in.ua/s/ghidnistj> (дата звернення 23.08.2023).
91. Французько-український словник / під ред. В. Бусела. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2012. 1104 с.
92. Binon J. Dictionnaire d'apdivntissage du Francis des affaires: Dictionnaire de comdivhension et de production de la langue des affaires : електрон. версія. URL : https://www.researchgate.net/publication/314881303_Binon_J_et_al_2000_Dictionnaire_d'apprentissage_du_francais_des_affaires_Dictionnaire_de_comprehension_et_de_production_de_la_langue_des_affaires_Paris_Didier (дата звернення: 10.09.2023).
93. Britannica : електрон. версія. URL : <https://www.britannica.com> (дата звернення: 10.09.2023).
94. Cambridge Dictionary : електрон. версія. URL : <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 11.09.2023).
95. Chollet I. Les expressions idiomatique. CLE INTERNATIONAL, 2008. 224 p.
96. Dictionary of English Language and Culture. Longman Group Ltd, 1992. 1560 p.

97. Dictionnaire de la langue frangaise : електрон. версія. URL : https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u5/r_r_k_hartmann_gregory_james-dictionary_of_lexicography-routledge_1998.pdf (дата звернення 11.09.2023).

98. Google Translator : електрон. версія. URL : <https://translate.google.com/about/?hl=ru> (дата звернення: 10.09.2023).

99. Longman Idioms Dictionary. Addison Wesley Longman Limited, 1998. 398 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порівняння концепт-ідей WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ

WORK	TRAVAIL	ПРАЦЯ
<i>A bad workman blames his tools</i> [Dictionary of English Language and Culture] – прислів'я підкреслює важливість професійного вміння та відповідальності в роботі. Воно показує, що часто невдачі є наслідком недостатньої майстерності, а не поганих інструментів чи умов.	<i>À qui sait attendre, le temps ouvre les portes</i> [Chollet] – прислів'я підкреслює значення терпіння та вірного очікування. Воно наголошує, що час відкриває нові можливості, які недосяжні тим, хто не вміє чекати.	<i>За працю горіхова щелепа</i> [Філософський енциклопедичний словник] – ця паремія виражає ідею заслуженої нагороди за трудові зусилля.
<i>An honest day's work for an honest day's pay</i> [Dictionary of English Language and Culture] – підкреслює важливість справедливого відношення до праці та винагороди. Воно наголошує на важливості додержання угод та чесності у відносинах між працівником та роботодавцем.	<i>Après l'effort, le réconfort</i> [Chollet] – підкреслюється важливість винагороди та відпочинку після наполегливої праці, що після зусиль і труднощів приходить час відпочити та насолодитися результатами.	<i>Без труда нема плода</i> [Galician proverbs] – прислів'я вказує на необхідність трудового зусилля для досягнення результатів, успіх приходить тільки завдяки праці та наполегливості.
<i>Don't put off till tomorrow what you can do today</i> [Dictionary of English Language and Culture] – акцентує на важливості вчасного та ефективного виконання завдань, бо відкладання справ на потім призведе до накопичення роботи та стресів.	<i>Ce que femme veut, Dieu le veut</i> [Chollet] – важливість поваги та уваги до бажань жінок, воля жінок має важливе значення та її слід поважати.	<i>Всяка праця чесна і пошанна</i> [Galician proverbs] – будь-яка праця, незалежно від її характеру, заслуговує поваги та шану, наголошується на цінності різних видів праці та підкреслює їхню важливість у суспільстві.
<i>Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise</i> [Dictionary of English Language and Culture] – підкреслюється важливість режиму дня та дотримання дисципліни, що сприятиме здоровому способу життя, успіху та розвитку.	<i>Petit à petit, l'oiseau fait son nid</i> [Chollet] – ця паремія акцентує увагу на важливості поступового прогресу та дотриманні наполегливості.	<i>Добра праця не гине</i> [Galician proverbs] – якісна та цілеспрямована праця завжди має цінність і вплив на результати, вказуючи на те, що позитивні наслідки праці будуть відчутні з часом.

<i>The early bird catches the worm</i> [Dictionary of English Language and Culture] – ця паремія виражає ідею переваги раннього початку праці.	<i>Chacun voit midi à sa porte</i> [Chollet] – паремія підкреслює суб'єктивність інтерпретації та своєї точки зору.	<i>Краще один раз зробити, ніж сто разів почути</i> [Galician proverbs] – прислів'я наголошує на важливості практичної дії та конкретних результатах, діяльність та досягнення мають більший вплив, ніж лише слова чи обіцянки.
<i>A stitch in time saves nine</i> [Dictionary of English Language and Culture] – підкреслюється важливість вчасної дії та недопущення невдач.	<i>On n'apprend pas aux vieux singes à faire des grimaces</i> [Chollet] – наголошує на важливості та відсутності потреби вчити досвідчених людей.	<i>Вченому голова не болять</i> [Філософський енциклопедичний словник] – паремія акцентує увагу на трудовий внесок та важливість знань.
<i>Actions speak louder than words</i> [Dictionary of English Language and Culture] – ця паремія підкреслює важливість практичних дій у порівнянні з мовними обіцянками.	<i>À chaque jour suffit sa peine</i> [Chollet] – виражає ідею життєвого підходу, коли потрібно вирішувати завдання кожного дня.	<i>Біда не казка, у біди три кутки</i> [Філософський енциклопедичний словник] – ця паремія вказує на важливість обережності та попередження негараздів.
<i>Rome wasn't built in a day</i> [Dictionary of English Language and Culture] – наголошує на важливості терпіння та наполегливості для досягнення великих результатів.	<i>La fortune sourit aux audacieux</i> [Chollet] – паремія виражає ідею, що ризик призводить до успіху.	<i>Без праці не виживеш</i> [Філософський енциклопедичний словник] – необхідність трудової діяльності для життя.
<i>You reap what you sow</i> [Dictionary of English Language and Culture] – виражає ідею кармічного зв'язку між зусиллями та результатами.	<i>L'union fait la force</i> [Chollet] – акцентує на важливості співпраці та об'єднання з кимось для досягнення спільної мети.	<i>Запасливий завжди багатий</i> [Філософський енциклопедичний словник] – важливість розумного планування та економії.
<i>Where there's a will, there's a way</i> [Dictionary of English Language and Culture] – паремія наголошує на важливості визначеності та рішучості для досягнення цілей.	<i>À la sueur de son front</i> [Chollet] – це прислів'я підкреслює важливість трудової наполегливості. Воно акцентує на тому, що результати досягаються завдяки власній праці та зусиллям. Тут «світ поту» символізує наполегливу працю	<i>Гарна праця – найкращий лікар</i> [Філософський енциклопедичний словник] – наголошується на цілющій силі та користі від наполегливої роботи.
Ці паремійні одиниці відображають культурні цінності, ставлення до праці та її вплив на життя людини	Проілюстровані паремійні одиниці концепт-ідеї TRAVAIL франкомовної лінгвокультури	Ці прислів'я передають мудрість та життєвий досвід, стосуючись різних аспектів праці та життя

в англомовному суспільствах.	відображають різноманітні аспекти моральних цінностей, мудрості та взаємовідношень в культурі. Вони передають певні життєві уроки та норми поведінки, що є характерними для тих, хто їх використовує.	загалом. Вони надають поради, які є корисними в різних ситуаціях, і відображають культурні цінності. Паремії показують, як концепт-ідея ПРАЦЯ відображається у вигляді коротких, наочних висловів, що міцно вкорінилися в культурних та мовних традиціях в трьох лінгвокультурах.
------------------------------	---	---

Додаток Б

Загальні подібності та відмінності концепт-ідей WORK, TRAVAIL та ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах

Подібності:	
Загальне поняття трудової діяльності	У всіх трьох мовах існують слова, що позначають загальне поняття трудової діяльності. Українською <i>праця</i> , англійською <i>work</i> , французькою <i>travail</i> .
Важливий аспект життя	В усіх трьох культурах ПРАЦЯ є важливою частиною життя людей, і вони використовуються для вираження цього поняття.
Відмінності:	
Вимова і написання:	По-перше, вони відрізняються за звучанням і написанням через різницю у мовній системі.
Словникові значення і асоціації	У різних мовах існує відмінність у словникових значеннях та асоціаціях. Наприклад, французьке слово <i>travail</i> має певні культурні асоціації, які відрізняються від англійського <i>work</i> або українського <i>праця</i> .
Фразеологізми і вирази	Різні мови мають власні фразеологізми та вирази, пов'язані з поняттям ПРАЦЯ, які є унікальними для кожної мови.

Додаток В

**Класифікація подібності та відмінностей вираження концепт-ідей WORK,
TRAVAIL та ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах**

Подібності		Відмінності	
Піднесення праці та зусиль	У всіх трьох лінгвокультурах існують паремії, що пропагандують старанність та наполегливість у роботі, наприклад, <i>Працюй, як буде вільно, аж заженеш, Hard work pays off, Le travail acharné porte ses fruits</i> . Ці паремії наголошують на важливості докладання зусиль для досягнення результатів.	Культурні відмінності	В різних культурах є різні способи вираження однієї і тієї ж ідеї. Наприклад, концепція <i>Праця – це ключ до успіху</i> виражена різними фразами в кожній мові: <i>Працюй – і золото стане, Work hard and you will succeed, Le travail est la clé du succès</i> . Хоча ідея спільна, її формулювання варіюється.
Значущість негайності	В усіх трьох мовах є паремії, що висловлюють ідею, що важливо діяти швидко та вчасно, наприклад, <i>Бійся пожежі, коли дим іде, Time and tide wait for no man, Il ne faut pas remettre au lendemain ce qu'on peut faire le jour même</i> . Це підкреслює значущість негайності в діях та прийнятті рішень.	Етнічні аспекти	Деякі паремії відображають особливості кожної лінгвокультури, пов'язані з історією, традиціями та специфікою мислення. Наприклад, <i>Як посієш, так і пожнеш</i> українською мовою має свої аналоги в інших мовах, але вони мають відмінні формулювання.

Додаток Г

Унікальність слів і виразів, пов'язаних з концептом ПРАЦЯ

Унікальність слів і виразів, пов'язаних з концептом ПРАЦЯ в різних мовах та культурах, проявляється в кількох аспектах:

1) кожне слово або вираз, що використовується для вербалізації концепту WORK і TRAVAIL, має унікальні семантичні відтінки, які важко передаються безпосередньо аналогами в інших мовах. Проведемо аналіз паремійної одиниці ПРАЦЯ в трьох лінгвокультурах:

JOB – загальний термін для роботи, але він також вказує на конкретну посаду або завдання	EMPLOI – вказує на роботу, яка є тимчасовою або парт-тайм	РОБОТА – загальний термін для діяльності, що вимагає зусиль	ці приклади демонструють, які тонкі відтінки в значеннях слів має кожна мова і як це впливає на сприйняття та вираження концепт-ідеї WORK і TRAVAIL в різних культурах. Вони відображають особливості сприйняття праці.
CAREER – більш довгостроковий план або шлях в професійній діяльності, включаючи різні робочі посади та досягнення	MÉTIER – відноситься до професії або ремесла	ПРОФЕСІЯ – більше вказує на конкретний вид професійної діяльності	
LABOR – більше акцентується на фізичних або тяжких видів роботи	TRAVAIL MANUEL – акцентує на ручній роботі або фізичній праці	ТРУД – пов'язаний зі старанною або фізичною працею	

2) слова і вирази, пов'язані з концептом WORK і TRAVAIL, відображають специфічні асоціації в мові та культурі, які не мають прямих

еквівалентів в інших мовах. Вони виникають у результаті історичного розвитку та культурних особливостей кожної нації. Наприклад, в історії однієї країни праця має особливий статус або значення, що відображається в мові, виникають асоціації з історією, традиціями, релігією і соціальними цінностями. Наприклад:

<i>AMERICAN DREAM</i> – це асоціація з ідеєю про успіх, який досягається через працю та підприємництво в Сполучених Штатах	<i>LIBERTÉ, ÉGALITÉ, FRATERNITÉ</i> – це девіз Французької революції та асоціація з культурними цінностями свободи та рівності	<i>КОЗАЦЬКА ПРАЦЯ</i> – асоціація з культурним спадком та героїчною працею козаків	ці приклади показують, як концепт відображає культурні аспекти і цінності кожної мови та культури і створюють унікальні асоціації, які не мають прямих еквівалентів в інших мовах.
<i>9-TO-5 JOB</i> – це асоціація з типовим робочим днем в офісі, що відображає культурну ідею стабільності та рутинності в роботі	<i>CINQ À SEPT</i> – це асоціація зі звичкою на вечірні зустрічі поза офіційним робочим часом	<i>ТРУДОВИЙ КОЛЕКТИВ</i> – асоціація зі спільними зусиллями і солідарністю на робочому місці	

3) унікальні слова та вирази відображають особливості та види праці, які є характерними для даної культури, але є менш розповсюдженими або зовсім відсутніми в інших культурах. Наприклад: *Side hustle* (вираз вказує на додаткову роботу або проект, який людина робить поза своєю основною роботою з метою заробітку додаткових коштів; досить популярний термін в англomовних країнах для опису робіт, які роблять поза основним заняттям); *Débrouillardise* (вказує на здатність до творчого вирішення проблем та вибору альтернативних шляхів; відображає особливий підхід до роботи та творчості, який характерний тільки для французької культури); *Долати*

(використовується для опису подолання труднощів та перешкод у роботі; підкреслює насти́йливість та рішучість працювати над вирішенням завдань).

4) слова, що стосуються праці, виражають цінності і етичні переконання даної культури, і це призводить до виникнення унікальних слів або виразів для вираження цих ідей. Наприклад: *Work ethic* (вираз вказує на систему цінностей, яка підкреслює важливість праці, відданість та ретельність в ній; *Work ethic* відображає етику праці та принципи, які визначають якість та відданість у роботі); *Savoir-faire* (вказує на вміння робити щось з майстерністю і елегантністю та виражає підхід до праці, який включає в себе вищу якість і професійність); *Чесність праці* (підкреслюється важливість чесності, порядності та добросовісності у виконанні праці; відображає етичний аспект праці та долю людей, які її виконують). Ці слова та вирази свідчать про те, як кожна мова відображає цінності та етику, пов'язані з працею, і створює унікальні вирази для їх вираження.

5) у деяких мовах існують специфічні слова для опису певних видів праці або ремесел, які є унікальними для даної культури. Наприклад: *blacksmithing* (вказує на ремесло ковалів, які виготовляють різні металеві вироби, особливо залізя; дуже важлива галузь ремесел у минулому); *couture* (вказує на вишивальну майстерню або ательє, де виготовляють вишуканий одяг та вироби на замовлення, вишивка і пошиття – важливі аспекти французької моди); *гончарство* (має багатий історичний контекст в українській культурі і є важливим артезіанським ремеслом). Ці слова вказують на різні традиційні види ремесел і праці, які мають важливе значення в кожній з цих культур.

Додаток Д

Порівняльний аналіз паремій в трьох лінгвокультурах

Лінивий працю не робить	<i>Don't put off till tomorrow what you can do today</i> (Не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні)	<i>Petit à petit, l'oiseau fait son nid</i> (Поступово пташка будує своє гніздо)
Коли в тебе чогось нема, ти сам бажаєш, коли маєш – віддаєш	<i>Actions speak louder than words</i> (Дії говорять голосніше за слова)	<i>A cœur vaillant rien d'impossible</i> (Сміливому сердцю нічого неможливого)
Земля плаче, а люди сміються	<i>Where there's a will, there's a way</i> (Де є бажання, там є шлях)	<i>Après la pluie, le beau temps</i> (Після дощу настане гарна погода)
З ліни витягли роботу, а з роботи – золото	<i>Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy, and wise</i> (Рано лягти і рано вставати робить людину здоровою, багатую і розумною)	<i>Qui se couche avec les chiens, se lève avec des puces</i> (Хто лягає з собаками, прокидається з блохами)
Людина як працює, так і їсть	<i>If the cap fits, wear it</i> (Якщо капелюх тобі підходить, носи його)	<i>Chose promise, chose due</i> (Обіцяне – борг)
Не питай, де робота легка, а питай, де плата гарна. наголошується на важливості винагороди за трудові зусилля.	<i>All work and no play makes Jack a dull boy.</i> висловлюється ідея балансу між працею та відпочинком.	<i>L'homme qui ne travaille pas a les mains propres.</i> виражається важливість трудової діяльності та відсутності бездіяльності.
<i>Hard work never killed anyone</i> (Важка робота нікого не вбила). Підкреслюється наполегливість та працьовитість	<i>A l'œuvre, on connaît l'artisan</i> (По роботі пізнаєш майстра). акцентує на важливості результатів праці.	Допитлива праця водія веде. підкреслюється ідея важливості пильності та уважності в роботі.

Додаток Е

Розгляд концепту КАР'ЄРА та ДОЗВІЛЛЯ в трьох лінгвокультурах

Концепт КАР'ЄРА		
У Великій Британії акцент робиться на професійному розвитку та набутті практичних навичок. Люди розпочинають кар'єру рано, і важливість освіти варіюється в залежності від конкретної галузі.	У Франції вища освіта відіграє важливу роль у кар'єрному рості, і загальна кількість років навчання є довшою, порівняно з іншими країнами. Кар'єра є дуже ієрархічною і базується на традиційних структурах.	В Україні кар'єра часто пов'язана з вищою освітою та розвитком професійних навичок. Отримання вищої освіти важливо для багатьох, і кар'єрний ріст часто обумовлений кількістю років досвіду та спеціалізацією.
Концепт ДОЗВІЛЛЯ		
У Великій Британії велика увага приділяється самостійному дозвіллю. Багато людей відвідують культурні заходи, ресторани та подорожі. Сімейні зібрання також важливі, але більше акцентується на індивідуальних захопленнях.	У Франції дозвілля відіграє велику роль. Люди цінують вишукану їжу та вино. Також спільні обіди та сімейні події є важливими.	Українці цінують дозвілля та розваги разом із сім'єю та друзями. Сімейні зібрання та спільні заходи є важливим аспектом дозвілля.

Додаток Є

Аналіз паремійних одиниць з трьох лінгвокультур

<i>The early bird catches the worm</i> [Дубенко]	підкреслює важливість відданості роботі та початку діяльності зранку, щоб встигнути досягти бажаного результату
<i>A job worth doing is worth doing well</i> [Дубенко]	прислів'я наголошує на важливості вкладення якісних зусиль у виконання завдання, особливо якщо воно має справжню цінність
<i>All work and no play makes Jack a dull boy</i> [Дубенко]	підкреслює необхідність балансу між працею і відпочинком, а також нагадує, що завзятість у роботі призводить до втоми і нудьги
<i>Work smarter, not harder</i> [Дубенко]	вказується важливість ефективності і розумного підходу до роботи, а не тільки фізична наполегливість
<i>The harder you work, the luckier you get</i> [Дубенко]	це прислів'я виражає ідею, що активна праця і наполегливість призводять до більшої впевненості отримати позитивний результат
<i>Many hands make light work</i> [Дубенко]	підкреслюється важливість співпраці та колективної праці, яка полегшує завдання і пришвидшує його
<i>Where there is muck, there is brass</i> [Дубенко]	вказує на те, що в роботі, яка здається неоціненною чи нечесною, є прибуток або все ж таки можливість для досягнення успіху
<i>It's not work if you love what you do</i> [Дубенко]	наголошує на тому, що коли людина любить свою роботу, вона не вважає її тяжкою або нудною, а, навпаки, отримує від неї задоволення
<i>Le travail éloigne le chagrin</i> [Chollet] (Праця відводить смуток)	зайнятість та праця відволікають від негативних думок та почуттів, сприяючи підвищенню настрою
<i>Pas de travail, pas de récompense</i> [Chollet] (Немає праці, немає винагороди)	наголошується, що для досягнення результатів і отримання винагороди необхідна активна праця та зусилля
<i>Travaillez, prenez de la peine, c'est le fonds qui manque le moins</i> [Chollet] (Працюйте, вкладайте зусилля, це – найменше, чого не вистачає)	виражає цінність і важливість праці як ресурсу та фундаменту для досягнення цілей. Воно акцентує на важливості наполегливості та

	працьовитості.
<i>Travail sans réflexion est comme un voyage sans boussole</i> [Chollet] (Праця без роздуму – це як подорож без компаса)	підкреслюється важливість обдуманості та наявної стратегії у виконанні роботи. Воно попереджає про наслідки зухвалого підходу до праці
<i>Qui travaille bien, dîne bien</i> [Chollet] (Хто добре працює, добре обідає)	це прислів'я висловлює зв'язок між якістю праці та винагородою за неї. Ефективна праця приносить більше задоволення
<i>Il n'y a pas de sot métier</i> [Chollet] (Немає дурних професій)	закликає поважати всі види праці та проявляти рівний підхід до різних професій
<i>La paresse est la mère de tous les vices</i> [Chollet] (Лінь – мати всіх пороків)	прислів'я попереджає про негативні наслідки ліні та бездіяльності, підкреслюючи їх вплив на поведінку та характер
<i>Point de feu sans fumée</i> [Chollet] (Немає вогню без диму)	відображається ідея, що результат праці не досягнути без відповідних зусиль та витраченого часу
<i>Працюй, наче від тебе все залежить, молися, наче від Бога</i> [Galician proverbs]	це прислів'я виражає ідею, що людина повинна прикладати максимальні зусилля у своїй праці, а також знаходити релігійний аспект у своєму підході до життя
<i>Трудячий має, хто руки має</i> [Galician proverbs]	це прислів'я акцентує на значущості праці та вказує на те, що активність і наполегливість допомагають людині досягати успіху
<i>Працювати – молитися, а не працювати – гріх</i> [Galician proverbs]	прислів'я виражає погляд на працю як на важливу та цінну діяльність, яка є своєрідним обов'язком, а бездіяльність розглядається як недолік
<i>The harder you work, the more you earn</i> [Прислів'я та приказки]	паремія висловлює ідею, що чим більше ви працюєте, тим більше заробляєте. Вона наголошує на зв'язку між зусиллями та винагородою
<i>As you sow, so shall you reap</i> [Прислів'я та приказки]	ця паремія передає ідею, що результати залежать від якості докладеного зусилля. Вона нагадує про важливість відношення до роботи.

<i>C'est le travail qui paie</i> [Прислів'я та приказки]	паремія виражає ідею, що це праця приносить винагороду. Вона підкреслює важливість наполегливості та зусиль у роботі
<i>À l'œuvre on connaît l'artisan</i> [Прислів'я та приказки]	паремія наголошує на тому, що по результатах роботи визначають майстра. Вона підкреслює важливість якісного виконання завдань. Ці всі паремії передають ідею, що результати роботи та винагорода залежать від зусиль та якості виконаної роботи
<i>Більша праця, більша й плата</i> [Прислів'я та приказки]	паремія висловлює ідею, що обсяг і інтенсивність праці впливає на заробіток. Вона нагадує, що більші зусилля призводять до більшого винагородження
<i>Як хто робить, так і має</i> [Прислів'я та приказки]	паремія передає ідею, що результати залежать від способу виконання роботи. Вона наголошує на важливості якісного та наполегливого виконання завдань
<i>God helps those who help themselves</i>	вислів передає ідею, що Бог допомагає тим, хто сам собі допомагає. Він наголошує на важливості власних зусиль та наполегливості в досягненні цілей
<i>Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy, and wise</i>	висловлюється ідея, що ранній підйом та активна діяльність призводять до здоров'я, багатства та розуму. Він підкреслює важливість роботи та відданості для досягнення успіху
<i>À l'homme de peine, Dieu donne la pluie</i>	ця французька паремія виражає ідею, що працьовиті люди отримують допомогу від Бога. Вона наголошує на важливості зусиль у роботі та вірності цілям
<i>Aide-toi, le ciel t'aidera</i>	виражає ідею, що людина повинна допомагати собі, і тоді небо допоможе їй. Він наголошує на самостійності та наполегливості у досягненні успіху
<i>Лінощі – біда господаря</i>	паремія виражає ідею, що лінощі та

	небажання працювати призводять до негативних наслідків, особливо для господаря або особи, відповідальної за роботу. Вона закликає до наполегливості та відданості в роботі
<i>Ліниві руки бідні на все</i>	небажання до праці призводить до бідності та нездатності досягти успіху. Він підкреслює важливість працьовитості та наполегливості
<i>A lazy man's work is like a sieve, it lets everything through</i>	вислів передає ідею, що робота лінивої людини подібна до сита, яке пропускає все. Він наголошує на недоліках та непродуктивності лінощі в роботі
<i>Lazy people always want to do the least work for the most money</i>	паремія висловлює ідею, що ліниві люди завжди хочуть виконувати якомога менше роботи за високу плату. Вона підкреслює негативний вплив лінощів на робочий процес та досягнення успіху
<i>Paresseux, tire-au-flanc, ni travail, ni argent</i>	вислів виражає ідею, що лінивці та ті, хто уникає роботи, не матимуть ні роботи, ні грошей. Він підкреслює важливість працьовитості та активного ставлення до роботи
<i>Le travail est le trésor des paresseux</i>	паремія передає ідею, що робота є скарбницею для лінивих та працьовитість і наполегливість призводять до досягнення успіху та відповідної винагороди
Ці паремії відображають загальне ставлення до лінощів та працьовитості в трьох лінгвокультурах. Вони підкреслюють важливість активності та відданості в роботі для досягнення успіху та відсуджують небажання до праці, яке призводить до негативних наслідків.	

Додаток Ж

Зіставний аналіз паремійних одиниць досліджуваної концепт-ідеї

<i>Hard work pays off.</i> Цей вираз відзначає, що наполеглива праця веде до успіху	<i>Le travail, c'est la fortune des pauvres.</i> Підкреслюється, що праця є багатством для бідних	Праця годує, лінивість голодує. Наголошується на важливості праці в житті людини
<i>Work hard in silence, let your success be your noise.</i> Ця фраза наголошує на тому, що праця і досягнення мають бути видимими	<i>À travail égal, salaire égal.</i> Цей вислів стверджує рівність заробітної плати для однакової праці	Робота не вовк, в ліс не втече. Вона показує, що робота завжди чекає на людину
<i>The only place where success comes before work is in the dictionary</i> Цей вислів наголошує на важливість наполегливої праці для досягнення успіху	<i>La paresse est la mère de tous les vices.</i> Ця фраза наголошує на те, що лень сприяє виникненню різних негативних явищ	Працюй, як будто твоє майбутнє залежить від цього. Якщо хочеш щось мати в майбутньому – потрібно працювати зараз
<i>No bees, no honey; no work, no money.</i> Ця фраза відзначає важливість наполегливої праці для досягнення матеріальних результатів	<i>La sueur est la mère du succès.</i> Ця фраза відзначає важливість вкладеного наполегливої праці у досягнення успіху	Золотими руками працює той, хто любить свою справу
[Dictionary of English Language and Culture]	[Binon]	[Праця]

Додаток 3
Тези доповіді на конференції

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської
науково-практичної конференції
студентів та аспірантів
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА,
ТЕКСТОЛОГІЇ І ДИСКУРСОЛОГІЇ»

Запоріжжя, 18 листопада 2022 р.

м. Запоріжжя
2022

ЗМІСТ

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНА ПАРАДИГМА ЗНАННЯ

ВЕРЕТЕНІНА Н. В. Метод семантико-когнітивного аналізу у лінгвістичних дослідженнях	7
РАКША К. В. Когнітивна парадигма знання	9

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ

АГЄЄВА М. М. Лексико-семантичне поле поняття <i>ОБМАН</i> / <i>DECEPTION</i> в англійській мові	11
БІКУЛОВА А. Р. Особливості вербалізації емоції «страх» у романі С. Кінга « <i>Pet Sematary</i> »	13
ГАДЖІЄВА А. Н. Екологічний аспект в контексті проблематики сучасної американської літератури для дітей	15
МАКСИШКО О. С. Теоретичні засади лінгвокогнітивного аналізу тексту	17
ПАВЛЕНКО М. В. Локалізація відеоігор як перекладацька проблема	19
СТРЕЛКОВСЬКА Е. В. Вербалізація концепту «СВІЙ-ЧУЖИЙ» у фразеологічній системі англомовних та україномовних ЗМІ	20

СУЧАСНА ДИСКУРСОЛОГІЯ ТА КОНЦЕПТОЛОГІЯ

ГЕРАСИМЕНКО В. В. Інтертекстуальність як характерна риса кінематографічного дискурсу	22
ЄВЧЕНКО С. О. Основні підходи до трактування терміну «концепт»	24
ЖЕЖЕРА І. І. Мовленнєві стратегії каптологічного впливу в передвиборних дискурсах Д. Трампа і Дж. Байдена	27
ІЛЬЇНИХ К. С. Визначення поняття «концепт» з точки зору лінгвістики	29
ПОПАДИНЕЦЬ А. М. Маркери хеджування у сучасному англомовному науковому дискурсі	30
РАСПУТЬКО О. Ю. Концепт «Мрія» у англійському та українському дискурсах: порівняльний аналіз	33
СТАРЕНКОВА Г. О. Ледарство та працелюбність як основні складові концепт-ідеї <i>ПРАЦЯ</i> та її втілення в трьох лінгвокультурах	34
ТЕТЮШИНА К. М. Актомовленнєва організація дискурсу англомовної побутово-технічної реклами	37
ШЕВЧИК І. А. Військовий дискурс в англомовній публіцистиці	40

Старенкова Г. О., студентка
Лут К. А., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛЕДАРСТВО ТА ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОНЦЕПТ-ІДЕЇ ПРАЦЯ ТА ЇХ ВТІЛЕННЯ В ТРЬОХ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Культура в якості системи цінностей формує в людині визначені ціннісні орієнтації та потреби, що яскраво відображаються у мові. Уява відіграє важливу роль у формуванні ціннісних уявлень, за допомогою

34

якої люди створюють ментальні моделі об'єктів. Такі приклади є практично ідеалами і слугують еталонами цінностей. Концепт-ідея ПРАЦЯ в мовній картині світу є лише однією із багаточисленних складових і, відповідно, є базовим поняттям в системі людських цінностей. Вивчення концептів є доволі актуальною проблемою лінгвокультурології та лінгвокогнітології. Сучасні вчені виявляють особливий інтерес до вивчення концептів як семантичної категорії, адже концепт-ідея має суперечливий та неоднозначний характер.

Саме лінгвокультурний підхід до розуміння концепту полягає в його визнанні базовою одиницею культури, одним з її центрів. Концепти відбивають етнічне світобачення, маркують етнічну мовну картину світу. На думку Л. Г. Верби, концепт є основною одиницею лінгвокультурології, де він розглядається як «багатовимірне смислове утворення, в якому виділяються ціннісна, образна й понятійна сторони» [2]. Концепт-ідея ПРАЦЯ має антропоцентричну природу і належить до фундаментальних ментальних уявлень, які категоризують та концептуалізують соціокультурну дійсність. Такий тип концепту має дві складових, які яскраво в ньому відображаються. Наша мета – дослідити складові ледарство та працелюбність як основні елементи концепт-ідеї ПРАЦЯ та їх втілення в трьох лінгвокультурах: французькій, англійській та українській.

Ледарство та працелюбність – дві протилежні характеристики ставлення людини до праці: ледарство «відсутність бажання діяти, працювати; працелюбність «старання, ревне ставлення до праці» [3]. У французькій, українській та англійській мовах на позначення небажання людини працювати функціонує широкий спектр лексем: укр. *ледарство*, *лінощі*, *лінь*, *ледарювання*, *дармоїдство* зневажл., *байдикування* розм., *ліньки* розм., *баглаї* розм.; англ. *laziness*, *idleness*, *indolence*, *supineness*, *inactivity*, *idleness* заст., *bone idle* розм., *bum* розм., *good-for-nothing* розм.; франц. *l'indolence*, *la fainéantise*, *la paresse*, *la flemme*, *inapplication* літ., *farniente* зневажл., *flemmardise* зневажл. Наведемо приклади лексем на позначення старанності та завзятості людини у праці, як не дивно таких одиниць значно менше: укр. *працьовитість*, *працелюбність*, *запопадливість*, *роботячість*, *трудолюбство* рідше, *працелюбство* рідше, *робучість* діал.; англ. *industry*, *diligence*, *ambition*, *hard work*, *thrift* діал., франц. *l'application*, *l'assiduité*, *le zèle*, *le labeur*. Таку нерівність можна пояснити особливостями кожної дослідженої лінгвокультури.

Тепер розглянемо більш яскраві приклади саме фразеологічних одиниць на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ та його складових елементів: ледарства та працелюбності. В Англії високо цінують працю, вони вважають, що праця повинна давати людині щось більше, ніж їжу. Вона має приносити моральне задоволення та матеріальні блага. Інакше праця спричиняє дискомфорт: *he that labors and thrives, spins gold*. Англійська лінгвокультурологічна спільнота також приділяє увагу

розпорядку дня та систематичності. Саме тому акцентується увага на дотриманні правил, розкладу, що привчає людину до дисципліни: *early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise*. У культурі англійців, так і українців важливим є працьовитість і завзятість у досягненні мети. Наприклад, у англійців працьовита людина досягає всього: *god gives food but doesn't cook it* – доля дає шанс і ним треба скористатися; *root, hog or die* – розм. працюй, як віл або зазнаєш поразки; *to be on all cylinders* – розм. бути в формі, працювати, не покладаючи рук [6, с. 124; с. 207].

В українців ставлення до працьовитості аналогічне. З давніх часів народ ставився до працьовитих шанобливо, а до лінивих з неповагою: *хто діло робить, а хто гави ловить; добре роби, добре й буде; маленька праця краща за велике безділля*. Французька культура в аспекті праці має свої особливості. Представникам української або англійської нації може здатися, що французи доволі повільні, але вони, натомість, вважають це нормальним явищем. Вони можуть спізнюватися на роботу і це також цілком прийнятно, аніж в українській лінгвокультурній спільноті. У французькій мові *travail* визначається як організованість, підпорядкування правилам, фінансовий аспект. Наведемо приклади фразеологічних одиниць на позначення праці у французькій культурі: *avoir du cœur à l'ouvrage* – працювати з душею, з любов'ю; *jouer des coudes* – наполегливо працювати; *travailler d'arrache-pied* – важко працювати без відпочинку; *être à la besogne* – бути завзятим у роботі [5, с. 168].

Як правило, ледарство засуджується та представники даних лінгвокультур здебільшого ставляться до цього явища не у позитивному ключі. Наприклад, у французькій мові лінива людина характеризується тим, що вона відкладає справи "на завтра": *demain il fera jour / à demain les affaires sérieuses*. В їхньому розумінні нероба цілими днями валяється на дивані (*battre la couverture*), і в цьому сенсі французькі фразеологізми порівнюють ледачу людину з ящіркою, що ліниво гріється на сонці, або з бабаком, який любить спати: *paresseux comme une couleuvre / comme un lézard, comme un loir* [4, с. 688]. При характеристиці ледаря особливо акцентується увага на образі ящірки, вона двічі зустрічається у французьких фразеологізмах: *faire le lézard / un bain de lizart* – ледарювати [4, с. 611]. В англійській мові теж зустрічається цей образ. Можливо, співзвучність англійських слів *lizard* і *lazy* зіграли роль у формуванні семантики фразеологізму з образом ящірки [7, с. 147]. Також зустрічаються паремійні одиниці із засудженням ледарства: *L'oisiveté est (la) mere de tous les vices prov.* (Ледарство розуму – мати всіх вад); *Qui est oisif en sa jeunesse travaillera dans sa vieillesse prov.* (Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють).

В українській культурі також ставляться до бездіяльності негативно, наведемо приклади паремійних одиниць, які це найяскравіше

ілюструють: Білоручки – дармоїди та недоучки; Грім не гряне – ледачий не встане; Добре чужими руками жар загрібати; Гультяйство губить хазяйство [1, с. 253]. В англійській культурі теж присутня чимала кількість одиниць на позначення неробства, бездіяльності: *Every day is holiday with sluggards; If you won't work, you shan't eat; Constant occupation prevents temptation; The hardest work is to do nothing; An idle brain is the devil's workshop.*

Отже, концепт-ідея ПРАЦЯ, представлений в українських, французьких та англійських фразеологічних, паремійних одиницях, віддзеркалює етнічну специфіку поглядів на трудову діяльність, характеризує її як основний пріоритет, життєву необхідність. Натомість велика увага приділяється засудженню неробства, яке розбещує особистість та вступає у протиріччя з базовими цінностями трох культур.

Література

1. Білоноженко В. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. К. : Наукова думка, 1999. Кн. 1. 528 с. ; Кн. 2. 529 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : [навч. посібник]. Вінниця : Нова книга, 2003. 250 с.
3. Словники України. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
4. Французько-український словник / під ред. В. Бусела. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2012. 1104 с.
5. Chollet I. Les expressions idiomatique. CLE INTERNATIONAL, 2008. 224 p.
6. Dictionary of English Language and Culture. Longman Group Ltd, 1992. 1560 p.
7. Longman Idioms Dictionary. Addison Wesley Longman Limited, 1998. 398 p.

Тетюшина К. М., аспірантка
Приходько А. М., д. філол. н., професор
Національний університет «Запорізька політехніка»

АКТОМОВЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСКУРСУ АНГЛОМОВНОЇ ПОБУТОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕКЛАМИ

Рекламний дискурс (РД) як вид інституційного дискурсу є засобом соціального регулювання та формування стилю життя. Серед основних функцій прототипового жанру рекламного дискурсу – рекламного оголошення – виділяють функцію переконання (сукупність емотивної, естетичної та персуазивної функцій) та референтивну (повідомлення необхідних даних про об'єкт реклами).

Для реалізації своїх інтенцій рекламодавець використовує певні комунікативні стратегії, які є однією з конститутивних ознак РД :

Додаток І

Наукова стаття

Nataliia Lazebna and Dinesh Kumar (Eds.)

Studies in Modern English

Table of Contents

Foreword.....	I	
Preface	III	
Acknowledgements	V	
Table of Contents	VII	
Cyber aggression in the stance of communicative approach Ievgeniia Chetvertak	1	
A Brief Historical and Present Perspective of ELT in India Dinesh Kumar.....	11	
Differences and Similarities between the Fields of Bilingualism and Second Language Acquisition Ana Kellen Ribeiro Weng, Plinio Marco De Toni	19	
The aphoristic potential of presidential rhetoric of G. Bush JR Elina Kushch.....	25	
English-language Digital Discourse of Human-Machine Communication Nataliia Lazebna, Anatoliy Prykhodko	41	
English Language Variation: Creation of Zambian English (ZamEnglish) Jive Lubungu, Ireen Moonga , Audrey Muyuni, Samson Zimba.....	53	
The Relationship between Language, Culture, and Development of Society Kateryna Lut, Hanna Starenkova.....	63	
ESL/EFL in Teaching and Learning Process Gladys G. Mangada.....	73	
Blended Learning in the New Normal: EFL Student and Teacher Perceptions and Reactions Md. Maniruzzaman.....	81	
Linguistic Democratization of the Modern English Language: Functional Parameters of English Youth Slang Neologisms Dr. Yuliya Shtaltovna.....	105	

The Relationship between Language, Culture, and Development of Society

Kateryna Lut,^{*} Hanna Starenkova[†]

Abstract

The paper analyses specific characteristics of language that influence the development of culture and societies. The problem of the connection between language and culture has occupied the minds of many famous scientists: some believe that language is a part of the culture as a whole; others think that language is only a form of cultural expression. Undoubtedly, language constitutes a vital component of the cultural background underlying social development. Language is an essential means of communication and interaction. However, language is at the same time sovereign about culture as a whole and can be separate from culture or compared to culture as an equal element (i.e., that language is neither a form nor a component of culture).

Keywords: language, culture, expression, development, communication, interaction, component, social, connection, background

Introduction

Communication is an essential element of any society, and language is a key aspect of that. Different cultural communities put together collective understandings through sounds as language began to develop. Eventually, these sounds and their implicit meanings became ordinary and language was formed. A symbolic process whereby social reality is constructed, maintained, repaired, and transformed is called intercultural communication. The language barrier is one of the most difficult moments in the interaction of people with different cultural backgrounds. Ethnicity, gender, geographic location, religion, language, and so much more are those factors on which cultural identity is heavily dependent. Culture is determined as an originally transmitted structure of symbols, meanings, and norms (Geertz, 1993). An important part of cultural exchange is the connection – in the case when knowing a language automatically enables someone to identify with others who speak the same language. Learning a language can be daunting, but it is an important way to communicate with people from different cultures.

^{*} Assistant Professor, Candidate of Philological Sciences, Zaporizhzhia Polytechnic National University, Zaporizhzhia, Ukraine.

[†] Master's Student in Philology, Zaporizhzhia Polytechnic National University, Zaporizhzhia, Ukraine.

This article addresses the problems of the interaction between language, culture, and societal development and offers certain conclusions concerning specific language characteristics connected with such an interaction. **The purpose** of the article is to determine the specificities of the interaction between culture and language and their influence on the development of society. The purpose involves solving the following tasks:

- consider the features of language that relate to cultural and social aspects;
- determine the ways culture and language interact;
- identify the ways language and culture influence the development of societies.

Literature review

The indisputable and obvious connection between language and culture as a serious scientific problem was posed at the beginning of the nineteenth century in the works of W. von Humboldt (Humboldt, 1999). This connection was studied within the framework of such disciplines as ethnolinguistics, anthropology, linguistic pragmatics, and sociolinguistics. V.V. Vorobyov considered the relationship between culture and language within the science of linguoculturology. He explained that the main object of linguoculturology becomes "interrelation and interaction of culture and language in the process of its functioning and study of interpretation this interaction in a single system integrity" (Vorobyov, 1997, p. 36-37). The hypothesis of E. Sapir - B. L. Whorf (Sapir, 1961; Whorf, 1956) became a prerequisite for the emergence of linguoculturology. They put forward a deep hypothesis of linguistic relativity, according to which language is assigned a priority role in the process of cognition. Thanks to this hypothesis, a new direction of linguistics has been formed – ethnolinguistics with linguoculturology arising it, which studies the relationship of people, ethnic groups, and language in the field of culture. Professor Z.K. Tarlanov defines the inextricable link between the language and the ethnos. Thus, language is a form of culture that embodies the historically developing national type of life in all its diversity and dialectical inconsistency (Tarlanov, 1993). The issue of language and cultural interaction has always been controversial and occupied the minds of other famous scientists and researchers (J. L. Austin, Erasov B. S., L. Bollinger, E. Sapir, P. Trudgill, and so on) (Austin, 1975; Erasov, 2003; Bollinger, 1993; Sapir, 1961; Trudgill, 1995).

Methodology

The material of this article is the development and analysis of the literature of well-known researchers. Also, the article is built on the basis of our research and this synthesis has become a great foundation in this matter. Thus, the results and conclusions of the research scientists have become the basis for this article.

Results

For centuries, the issue of the relationship between language and culture has occupied the minds of many famous scientists, but to this day the problem remains disputable: some believe that language is a part of the culture as a whole, while others think that language is only a form of cultural expression.

Communication can be realized in three different ways: via spoken words, written words, or drawings and paintings. However, an individual can also use other ways to create and convey symbols. For example, a person symbolizes with the help of personal gestures like hugs, handshakes, winks, or nods. Bells, beacons, carrier pigeons, tattoos, and tantalizing perfumes are also used by humans to convey meanings. In short, man's modes of communication include all the procedures by which one member of the communication act may influence another. However, such ways of communication are uniquely associated with human beings, and the ability to learn and use the language is the most significant distinction between human and animal societies.

Society and culture affect the words that we use for a speech act, and the words for this act of communication, in their turn, influence society and culture. Such a cyclical interdependence might seem complicated, but many examples from our lives support and demonstrate this connection. One of the best ways to learn about these three components: society, culture, and language, is to seek out new possibilities to investigate this issue. Language not only reflects and reveals highlights and observations; it also has an impact on attitudes and behaviour.

Every social organization requires some means (Internet, live communication, discussions, debates, verbal and non-verbal acts, as well as other ways of connection) through which communicators can interchange their ideas, share information, convey a set of meanings, and achieve some degree of mutual understanding. They also allow people to come to a consensus. It is only when this consensus exists that people can interconnect, i.e., in this case, they can make fairly exact predictions about each other's behaviour. In other words, such a social interaction among human groups may be impossible without significant means of communication. This interaction is largely carried out through the use of signs in both human and animal societies.

Natural and Conventional. Whereas sub-humans use widely natural signs, human groups on the other hand communicate with each other through conventional signs or symbols. Sub-humans are therefore said to apply both language and symbols since they cannot abstract a concept from a particular concrete context. That is why language is restricted to human beings.

Bollinger characterized language as a system of vocal-auditory communication using conventional signs constructed of arbitrary patterned sound units and assembled according to set when interacting with the experiences of its members (Bollinger, 1993). George Mead (Mead, 1934) considered that language is possible wherever a stimulus can affect the other. It is explained in this way: when essential symbols arouse in an individual the same reactions as they explicitly cause or are supposed to call in other individuals to whom they are addressed. Language is said to come into being when two or more humans have learnt to fasten the same values or experiences to the same sound combinations. Technically, language is

not restricted to purely verb expressions but involves any standardized and conventionalized system of symbols. Therefore, language is not only a system of words or symbols. Most likely, it is a form of behaviour involving the use and interpretation of symbols.

With respect to the definitions above, a logical question arises: what functions does language have for society? R. Jakobson (Jakobson, 1956) identifies the following functions:

- The referential function: refers to the part of the context and describes a situation, mental state or object. The descriptive components of the referential function can include both explicit descriptions and deictic words. Similarly, the referential function is connected with an element whose true meaning is under questioning especially when the true meaning is identical in both the real and assumptive universe.
- The poetic function: concentrates on "the message for its own sake" (how the code is employed) and is the efficient function in poetry as well as slogans.
- The emotive function: refers to the sender and is best illustrated by interjections and other sound changes that do not change the denotative meaning of a statement but do add information about the speaker's internal state. Whether a person has feelings of happiness, sadness, grief or otherwise, this function is used to express different emotions.
- The conative function: engages the receiver directly and is best described by vocatives and imperatives.
- The phatic function: is a language for the sake of interplay and is therefore connected with the contact/channel factor. The phatic function can be observed in greetings and casual discussions, especially with strangers. It also provides the means to open, maintain, verify or close the communication channel.
- The metalingual/reflexive function: is the use of language (what is called code) to discuss or describe itself.

The connection between culture and language can be traced in such functions of the language as referential, emotive, and metalingual. The former is related to the fact that it describes the situation, behavior, and mental state when a person uses language. Thus, language and culture influence the formation of thinking, perception of the world, and behavior. The emotive function focuses on the speaker, their emotions and attitudes. Consequently, it is connected with expressing all that is specific for the culture, behavioral patterns, mentality, etc., of an ethnic group. The last function directly concerns the way we use the language. That is, a person uses different spheres of vocabulary, and language tools, depending on the situation, culture here plays the role of an auxiliary element for the language and its use.

In this way, human culture and language are deeply tied. Without becoming familiar with a language, anthropologists would have some difficulties understanding a culture. Consequently, language cannot exist without culture and vice versa.

Communication between humans is meaningful and this is its specific feature. The language applies arbitrary signs to explain some ideas and facts to transfer meaning. People communicate over and over again with each other: in spoken, written forms, or via gestures. As a result, language's main value and meaning go beyond its signs or symbols. With the

help of language, humans can share beliefs, worries, perceptions, expectations, experiences, and knowledge. These are so-called building blocks of spoken culture.

According to the Sapir-Whorf hypothesis (linguistic relativity (Sapir, 1961; Whorf, 1956)), it is suggested that a language and its overarching components or structures used for classifying the world directly shape man's perceptions. Therefore, speakers of distinct languages are likely to perceive the world differently. Another important finding was that cultural relativity is the key to understanding the impact of culture on human interactions. If a head wants to create and manage global teams that can interact together successfully, he/she needs to understand not just how people from his/her cultural experience people from different international cultures, but also how those international cultures perceive one another.

It is possible to hypothesize that these conditions are likely to occur in the importance of sociolinguistics. In general, sociolinguistics is the study of language that relates to social structure and additional components (gender, age, religion, geography, social class and status, education, occupation, ethnicity, nationality, and identity) (Trudgill, 1995). This definition allows to suggest that language is constantly changing. Accordingly, social norms and practices influence the ways that people speak with each other. Thus, we can deduce certain conclusions about relationships and relative status in society of human groups by looking at how people speak to each other.

In some cases, due to gender or age people are restricted from speaking in certain situations. These findings prove that sociolinguists pay attention to this controversial nature of language, including how more than one exclusive variant of a language can exist among its users.

These results are likely to be related to diglossia. This term is used to show the situation in which two languages (or two varieties of the same language) are used under different conditions within a community, often by the same speakers. This phenomenon refers to the existence of two different ways of speaking (or "registers") within a single language, typically with a "high" or formal variety and a "low" or informal, everyday variety. In this way, speakers consciously select which register to use based on accepted social conditions. For instance, one might speak differently when chatting with friends versus when addressing a college professor.

In addition, there is also such a concept as code-switching. In this sense, bilingual, multilingual, and plurilingual people may likewise switch from one language to another in the course of a conversation with one or more participants. The motivations for switching codes in mid-conversation can range from a polite attempt to include nearby speakers of other languages, to a deliberate political act of defiance. This combination of findings allows us to validate the fact that language is one of the most essential parts of any culture. It is the way with the help of which people communicate with one another, build strong relationships, and create a sense of collectivity.

According to Erasov B.S. (Erasov, 2003, p. 23-26) "culture can be defined as what this society does and thinks, and language is what it thinks". The relationship between culture and language can be described as the relationship between the whole and its part. Language can be interpreted as an essential component of culture or an instrument of culture. However, language is at the same time sovereign concerning culture as a whole and can be

separate from culture or compared to culture as an equal element (i.e., that language is neither a form nor a component of culture).

Culture can be a sensitive topic. Speaking about a person's culture often provokes the same type of reaction as speaking about his/her mother. Most people have a deep protective instinct in relation to culture they consider their own, and, though they may even criticize it bitterly themselves, they may become easily get angry if someone from outside the culture dares to do so.

When you are in and of culture (comparison can be as fish are in and of water) it is often difficult or even impossible to see that culture. Often people who have spent their lives living in one culture observe only regional and individual differences and therefore assume, "My national culture does not have a clear character".

The understanding of culture is associated with a developing attitude towards language. By the beginning of the 21st century, linguistics has gone through a full cycle of some kind of evolution: from completely disregarding extra-linguistic effects to realizing the need for a detailed analysis of socio-cultural, communicative, psychological, situational, and contextual conditions of language communication act. It should be mentioned that if the 1970s of the 20th century were the "boom of semantics", the 1980s were the bloom of the communicative approach to language, the end of the 20th century. The changes in modern language have come to the fore, they (changes) were caused by the "transformation of socio-cultural paradigms", socio-political movements in different countries, and other external, extra-linguistic factors that often become determinants of language modifications. In this way, new linguistic contexts are forming new cultures in society.

Obviously, every nation has its own history, its culture has been created over centuries, and the main unique feature of every nation is its language. Only language reflects all the specific traits and subtleties of this or that nation. Moreover, language mirrors human thinking. It is logical that every nation has its national language. The notion "culture" most often determines the level of human development and in this case this term is synonymous with the concept "civilization". Also, the word "culture" can mean a degree of human spiritual evolution and the level of education. If it comes to the culture of the people, we can indicate folk customs and traditions, specificities of everyday life, etc. The interconnection between language and culture is a complex and multidimensional issue.

The question of the correlation between language and culture has always been of great interest to researchers in various fields: philosophers, sociologists, linguists, psychologists, linguoculturalists, and others. It is no wonder, that each culture has its own language system, through which its speakers have the possibility to communicate with each other. Thus, the value of language in the culture of any nation can hardly be overestimated.

Language reflects the culture, it represents not only the real world surrounding a human, not only the actual conditions of his/her life but also the public mind of the people, their mentality, national character, traditions, customs, moral norms, the system of values, worldview, vision of the world. It is impossible to consider the language of a nation without taking into account its culture and national characteristics; language and culture cannot be separated. In this way, the language of a nation's culture is formed simultaneously. Eventually, the language changes as well as the culture of the society. New values appear in the

culture, new expressions take place in the language; new technologies occur in the society – new words develop in the language.

Culture as a subject of study of cultural anthropology is a set of results of human social activity in all spheres of life and all factors (ideas, beliefs, customs, traditions) that constitute and govern the way of life of a nation, class, group of people in a certain period of time. Cultural anthropology studies the progress of culture in all its components: the way of life, vision of the world, mentality, national character, and results of spiritual, social, and working activities of a person. Cultural anthropology explores the unique human capacity to develop culture through communication, including speech and considers the great diversity of human cultures, their interaction, and conflicts. The interaction of language and culture plays a special role nowadays.

The concept that language forms human thinking, made it possible to put the study of thought on a precise effective (linguistic) basis. The dynamics of linguistic facts and the evolution of grammatical categories is accepted as a form of thought movement.

It is worth paying special attention to the relationship and interaction between language and reality, language and culture. These problems are fundamental both for the development of the forms and efficiency of communication and for teaching foreign languages; their disregard explains many failures in international contacts and teaching practices. The most accepted metaphor in the discussion of this topic: language reflects the world, it represents reality and forms its picture of the world, special and unique for each language and, therefore, for each people, ethnic group, and speech community using the language as a means of communication. The closest interconnection and interdependence between the language and its speakers is evident and beyond any doubt. Everyone knows that language is a means of communication between people, and it is inseparably linked to the life and development of the speech group that employs it as an instrument of communication.

Thus, a human takes place between language and the real world. It is the person who experiences and perceives the world through the senses and on this foundation creates a system of ideas and beliefs about the world. Having passed them through his or her mind, having realized the results of this interpretation, he or she transmits them to other members of his or her speech group with the help of language. In other words, between reality and language thinking appears.

The word does not demonstrate the subject of reality itself, but its vision. It (the word) is imposed on the native speaker by the concept of the subject in his/her mind. The concept is formed at the level of generalization of some basic attributes that compose this concept, and therefore represents an abstraction, distraction from specific characteristics. The transformation from the real world to the concept and further to verbal expression is diverse for different peoples. This is caused by distinctions in history, geography, traits of life of these ethnic groups and, accordingly, by differences in the evolution of their social consciousness. Since our mind is determined both collectively (way of life, customs, traditions, etc., i.e., everything that was defined by the notion "culture" in its broad, ethnographic meaning) and individually (specific interpretation of the world appropriate to this particular individual), the language mirrors a reality not directly but in two paradigms: from the real world to thinking and from thought to language. The metaphor with the mirror is no longer as

exact as it seemed at first because the mirror turns out to be crooked: its distortion is due to the culture of the speaking group, its mentality, worldview or vision of the world.

Conclusions

Language, thought, and culture are so closely interconnected that they in fact constitute a single whole, containing these three components, neither of which can function and exist without the other two. Altogether, they relate to the real world, oppose it, depend on it, represent and at the same time shape it.

Language and culture interact closely in different ways. In some situations, they complement each other, as in the case of the language functions described above. These two important elements greatly influence the development of society. Thus, people use registers depending on the situation of communication, and select different layers of vocabulary that are suitable in a particular language environment. Culture affects person's values, traditions, and methods of interplay while language facilitates those interactions. Language allows people to interact, and culture suggests them how to do so correctly. In reality, language is used to convey cultural ideas and beliefs. Moreover, both culture and language permit us to look backward in history.

Societal norms were created to structure the ways people communicate with each other. They concern not only with non-verbal communication but also with the language people use to communicate in different situations. Language shapes our cultural identities and the ways we interact in society. The norms and rules acceptable in our own culture facilitate the interaction but that can lead to misunderstanding when used in other cultural contexts. Consequently, in order to suit different surroundings, we need to adapt to other cultural contexts by learning the language, changing our behavior according to societal requirements, and respecting customs and traditions.

Language, as a way of expressing thought and transmitting it from person to person, is closely connected with thinking. The correlation between language and thought is an eternal complex issue and linguistics and philosophy. Further research should be undertaken to investigate the relationship between culture and language and its strong influence on the development of society more deeply. Despite these promising results, questions remain. As we can see, language and culture are interconnected, and it is obvious that they influence society and its members.

References

1. Austin, J. (1975). *How to Do Things with Words*. Oxford University Press.
2. Bollinger, L. (1993). *Language*. Journal of the Linguistic Society of America.
3. Erasov, B. S. (2003). *Social culturology*, 23-26. Aspect Press, Moscow.
4. Geertz, C. (1993). *The Interpretation of Cultures*. Fontana Press, London.

5. Jakobson, R. (1956). *Fundamentals of Language*.
6. Mead, G.H. (1934). *The Background of the Genesis of the Self*, 144-152. University of Chicago.
7. Sapir, E. (1961). *Culture, Language and Personality*. University of California Press.
8. Tarlanov, Z.K. (1993). *Language, Ethnos, Time*, 220 p. Essays on Russian and General Linguistics, Petrozavodsk.
9. Trudgill, P. (1995). *Sociolinguistics: An introduction to language and society*. Penguin Books, London.
10. Vorobyov, V.V. (1997). *Linguoculturology: theory and methods*, 331 p. Moscow.
11. Humboldt W. (1999). *On the Diversity of Human Language Construction and Its Influence on the Mental Development of the Human Species*. Cambridge University Press.
12. Whorf, B.L. (1956). *Language, Thought and Reality*. MIT, New York: J.Wiley/ London: Chapman & Hall.

Authors' bio

Kateryna Lut was born in Zaporizhzhia, Ukraine, November 13, 1980, attended Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine), majored in Philology and in 2003 got Master's degree (with honors). In 2014 completed candidate's (pre-doctorate) thesis. Doctor of Philosophy (2014), specialization field – Germanic languages. Thesis title – Means of Expressiveness in English Economic Discourse: Cognitive and Pragmatic Aspects. After graduating from university, she started her work at Zaporizhzhia National Technical University, first as a Lecturer of the Department of Foreign Languages (2003 – 2010), then as a Lecturer of the Department of Theory and Practice of Translation (2010 – 2014). From 2014 to present, she is an Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Translation in National University "Zaporizhzhia Polytechnic" (Zaporizhzhia, Ukraine). She teaches Practice of Translation from English, Practical Course of French, Contrastive Stylistics, and Methodology for teaching foreign languages and translation.

She has published dozens of articles, including *Expressing Attitude in English and Ukrainian Economic Media Discourse* (Wydawnictwo Akademii Polonijnej "Educator", 2020), co-authored *Readiness of University Teachers to Participate in Empirical Data Exchange: Pilot Study in Ukraine* (Magnanimitas Assn, 2021). She is also a co-author of a grammar book *Practical English Grammar: Noun. Adjective. Verb.* (National University "Zaporizhzhia Polytechnic", 2019). Her areas of interest include Stylistics, Discourse analysis, Theories and practices of translation, and Teaching methods.

Hanna Starenkova was born in Autonomous Republic of Crimea, Ukraine, January 22, 2000, in 2021 got Bachelor's Degree, majored in Philology and Technical translation. Specialization field – Germanic languages and literature (translation inclusive).

She is currently getting a Master's degree at the NU "Zaporizhzhia Polytechnic". She participated in student conferences, competitions and other activities of the university. One of the topics was "O. Wilde's world perception and his view on the concept of "aesthetism"". She also participated in an online conference with the topic "Actualization of the "WORK" concept in English and French languages".